घरपझोङ गाउँपालिका

घरपझोङ गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय

जोमसोङ मुस्ताङ

क्षमता विकास योजना

आ.व.०७९/०८० देखि ०८१/०८२

बिषयसूची

बिषयक्रम	बिषय	पेज नं.
	परिच्छेद १: परिचय	
१.१	कार्यकारी सारांश	१
१.२	परिचय	२
१.३	क्षमता विकास योजनाको औचित्य	३
१.४	क्षमता विकास योजना निर्माणको उद्देश्य	४
१.५	क्षमता विकास योजना तयारीका नीतिगत तथा कानूनी आधारहरु:	३
१.५.१	नेपालको संविधान (२०७२)	५
१.५.२	स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४:	५
१.६	क्षमता विकास योजना तर्जुमा प्रकृया:	६
१.७	योजना तर्जुमाका सीमा	
	परिच्छेद २ : घरपझोङ गाउँपालिकाको परिचय	
२.१	घरपझोङ गाउँपालिका मुस्ताङको भौगोलिक अवस्थिति	१३
२.२	घरपझोङ गाउँपालिकाको ऐतिहासिक पृष्ठभूमि र नामाकरण:	१३
२.३	भौगोलिक अवस्थिति	१३
२.४	हावापानी तथा जलवायु	१३
२.५	नदीनाला तथा तालपोखरी	१४
२.६	ऐतिहासिक स्थलहरु	१४
२.७	वनस्पती तथा जैविक विविधता	१४
२.८	वन्यजन्तु	१४
२.९	वन्यपंक्षी	१४
२.१०	जडीवुटी	१५
२.११	पाल्तु पशुपंक्षी	१५
२.१२	सामाजिक जनजीवन	१५
२.१३	स्थानीय चाडपर्व तथा जात्रा र मेला	१५
२.१४	सामाजिक अवस्था	१५
२.१४.२	स्वास्थ्य	१६
२.१४.३	शिक्षा	१६
२.१५	भौतिक पूर्वाधार (सडक)	१६
२.१६	कृषि	१७
२.१७	गाउँपालिकाको जनसांख्यिक अवस्था	१७
	तालिका २.१: घरपझोङ गाउँपालिकाको जनसांख्यिक विवरण	१७
	तालिका २.२: संगठन संरचना अन्तर्गत रहने शाखा तथा उपशाखाहरु	१९
	तालिका २.३ :घरपझोङ गाउँपालिकाको प्रस्तावित सङ्गठन संरचना	१९
	तालिका २.४ :घरपझोङ गाउँपालिकाको दरबन्दी तेरीज	२०
	तालिका २.५: घरपझोङ गाउँपालिकाको प्रस्तावित शाखागत कर्मचारी दरबन्दी विवरण	२१
	तालिका २.६: घरपझोङ गाउँपालिकाको प्रस्तावित तहगत कर्मचारी दरबन्दी विवरण	२१

	तालिका २.७: घरपझोङगाउँपालिकाको दरबन्दी तेरिजको तुलना संक्षेपिकरण	२२
	तालिका २.८: घरपझोङ गाउँपालिकाको प्रस्तावित दरबन्दी अनुसारको दरबन्दी थप–घट	२२
	तालिका २.९: दरबन्दीको लागि आवश्यक आर्थिक दायित्वको अनुमानित विवरण	२४
परिच्छेद ३: क्षमता विकासको समग्र लेखा जोखा		
३.१	संस्थागत क्षमता विकास तीन आयाम	२५
३.२	घरपझोङ गाउँपालिकाको संस्थागत क्षमता विकास लेखाजोखा	२६
३.३	मानव संशाधनको क्षमता विकास लेखा जोखा	२६
३.४	मानव संशाधनको क्षमता विकास लेखा जोखा	२६
३.५	सेवा बजारहरुको क्षमता विकास लेखा जोखा	२६
परिच्छेद ४: समग्र योजना खाका		
४.१	संस्थागत क्षमता विकास एक परिचय	२७
४.२	स्थानीय सरकारको क्षमता विकास योजना (अनुसूची ७)	२७
	तालिका ४.१ स्थानीय सरकारको संस्थागत क्षमता विकास योजनाको ढाँचा (अनुसूची ७ मा आधारित	३३
४.३	मानव संसाधन विकास एक परिचय	३४
४.४	स्थानीय सरकारको मानव संसाधन विकास योजना (अनुसूची १०)	३५
	तालिका ४.२ स्थानीय सरकारको मानव संशाधन विकास योजनाको ढाँचा (अनुसूची १० मा आधारित) खर्च	३६
	तालिका नं. ४.३: संस्थागत क्षमता विकासको खर्च साराँस	३७
	तलिका ४.४: मानव संसाधन विकासको खर्च साराँस	३८
	तालिका ४.५ क्षमता विकाससँग सम्बन्धित स्रोत व्यक्ति र सरोकारवाला पक्षहरू (अनुसूची ६ सँग सम्बन्धित)	३९
परिच्छेद ५ क्षमता विकास योजना कार्यान्वयन रणनीति र प्रथम वर्षको योजना		
५.१	पृष्ठभूमि	४१
५.२	उद्देश्य	४१
५.३	कार्य क्षेत्र	४१
५.४	योजना कार्यान्वयनको रणनीति	४२
५.५	कार्यान्वयनका सिद्धान्तहरु	४३
परिच्छेद ६: कार्यक्रम व्यवस्थापन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन		
६.१	कार्यक्रम व्यवस्थापन	४७
६.२	योजना कार्यान्वयनको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन	४७
६.२.१	नियमित अनुगमन:	४७
६.२.२	मध्यावधिक समिक्षा:	४८
६.२.३	आयोजना कार्यन्वयन समाप्ति पछिको मूल्याङ्कन:	४८
६.२.४	प्रभाव मूल्याँकन:	४८
	सन्दर्भ सामाग्रीहरु	४९
	अनुसूचिहरु	५०

परिच्छेद १: परिचय

१.१ कार्यकारी सारांश

सङ्घीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्र नेपाल राज्य संरचनाको तीन तह संघ, प्रदेश र स्थानीय तह गरी तीन तहमा विभाजन गरी राज्य संचालनको व्यवस्था गरिएको छ । जनताको सबैभन्दा नजिकको सरकार स्थानीय तह, स्थानीय सरकारको रुपमा गाउँपालिका र गाउँपालिका रहेका छन् । स्थानीयस्तरको मानवीय तथा भौतिक विकास गर्ने, पर्यावरण, सांस्कृतिक एवम् सामाजिक विकास गरी "सुखी नेपाली सम्बृद्ध नेपाल" निर्माण गर्ने कार्यमा सबैभन्दा ठूलो जिम्मेवारी स्थानीय सरकारको रहेको सन्दर्भमा स्थानीय तहमा भएका पदाधिकारी र कर्मचारीहरुको क्षमता विकास हुन विकासका नयाँ आयाम र आवश्यकतालाई बुझ्न, जनभावनाको सम्मान गरी उचित समन्वय र सहकार्यको माध्यमबाट स्थानीयस्तरमा भएका क्षमतालाई सुदृढ गरी सुशासन कायम गर्नका लागि योजनाबद्ध विकास गर्न जरुरी रहेको देखिन्छ । त्यसैले स्थानीय तहस्तरको भौतिक मानवीय एवम् संस्थागत क्षमता सुदृढ गरी परिवर्तित अवस्थामा नागरिकका आवश्यकतालाई उचित संम्बोधन गर्न संस्थागत क्षमता विकास योजना निर्माण गर्न जरुरी रहेकोछ ।

स्थानीय तहहरु नागरिकको जीवनस्तर सुधारका लागि एकिकृत कार्य गर्ने जिम्मेवार निकाय हुन् । स्थानीय सरकारका अधिकार र जिम्मेवारीहरू कत्तिको कुशल रूपमा सम्पादन हुन्छन भन्ने कुरा विभिन्न पदीय जिम्मेवारीमा रहेका निर्वाचित पदाधिकारीहरूको क्षमतामा भर पर्दछ । संविधान प्रदत्त एकल र साझा अधिकार र जिम्मेवारीहरूलाई कुशल रूपमा सम्पादन गरी नागरिकहरूलाई छिटो, छरितो, कम झन्झटिलो, पारदर्शी र गुणात्मक सेवा प्रवाह, प्रवाह गर्ने जिम्मेवारी र दायित्व स्थानीय सरकारको कार्यक्षेत्रमा रहेको छ । तर अधिकांश स्थानीय सरकारहरु बहुआमिक चुनौतिको सामन गर्नुपर्ने अवस्थामा छन । ती मध्ये कर्मचारी तथा प्रतिनिधिमा क्षमताको कमी अधिक भएको पाईन्छ । यस्तो अवस्थामा स्थानीय सरकारबाट सञ्चालन गरिने सामाजिक, आर्थिक, वातावरणीय गतिविधि तथा पूर्वाधार विकास निर्माणका कार्यहरूलाई दिगो र परिणाममुखी बनाउनु पर्ने कानुनी र नैतिक दायित्व रहेको तर जिम्मेवारीका अनुपातमा पूर्ण कार्य क्षमतामा कमी हुदा सेवा प्रवाह चुस्त नहुन सक्छ । नगरिकका न्युनतम आवश्यकता पहिचान गर्न सकिदैन । विकासका कार्यहरुको प्राथमिकिकरणमा अलमल हुन्छ । समृद्धिको यात्रा काँहाबाट सुरु गर्ने भन्नेमा अलमल हुन्छ ।

बस्तिस्तर हुदैं वडास्तरबाट शुरु हुने योजना तर्जुमाको चरणका क्रममा माग भएका तथा सिफारिस भएका योजनाहरु अध्ययन गर्दा के देखिन्छ भने वर्तमानमा उपलव्ध क्षमता, श्रोत साधन भन्दा कैयौ गुणा बढीका योजनाहरु सपनाका रुपमा अगाडी उभ्याईएका छन् । आगामी दिनमा विकासका तीन मूलभूत श्रोतहरु मानवीय, वित्तीय र भौतिक श्रोतहरुलाई संगसंगै व्यवस्थापन र परिचालन गर्न सकेमा मात्र अपेक्षित उपलव्धि हासिल हुन सक्ने तथ्यलाई आत्मसाथ गरेर अगाडी बढेमा सरकारले जनताको लागि खर्च गरेको रकमको उच्चतम मूल्य (Best Value for Money) पाउन

सकिन्छ । विकास मानिसको सहज जीवनशैलीका लागि मानिसले गर्ने बिषय भएकोले गर्दा सरकारको संरचनामा रहेका व्यक्तिहरुको प्रमुख जिम्मेवारी समग्र देश विकास रहेको हुन्छ, अझ स्थानीय सरकारको संरचनामा कार्य गर्ने पदाधिकारी एवम् कर्मचारी जनताको सबै भन्दा नजिकको सरकारका प्रतिनिधि भएकाले स्थानीय तहका पदाधिकारी तथा कर्मचारीलाई उचित कार्यवातावरण, प्रविधिमा पहुँच एवम् समय सान्दर्भिक तालिम तथा अभिमुखिकरण जस्ता क्षमता विकासका क्रियाकलापका माद्यमबाट चुस्त बनाउन आबश्यक हुन्छ । घरपझोङ गाउँपालिका पनि गण्डकी प्रदेशको हिमाली जिल्लाको प्रमुख केन्द्रको रुपमा धार्मिक तथा पर्यटकीय महत्व र सम्भावना बोकेको गाउँपालिका भएको कारणले पनि यस गाउँपालिकाले तमाम किसिमका विकास प्रयासलाई जनताको सामु लागु गर्नु पर्ने भएकोले स्थानीय जनप्रतिनिधि एवम् कर्मचारी र सरोकारवालाहरुको क्षमता विकास गर्नु जरुरी रहेको अवस्थामा यस घरपझोङ गाउँपालिका, मुस्ताङको यो ३ वर्षे क्षमता विकास कार्ययोजना एउटा बलियो आधारको रुपमा रहने विश्वास राखिएको छ । यो क्षमता विकास योजना तर्जुमा गर्दा सकेसम्म व्यवहारिक पक्षमा दैनिक सेवा प्रवाहमा प्रयोग गर्नु पर्ने विधि, प्रक्रियाका बिषयबस्तु समेटेर कामगर्ने कर्मचारी, गाउँपालिका पदाधिकारीहरु एवम् सरोकारवालाहरुलाई सशक्तिकरण गर्न योग्यता क्षमता स्रोत साधनले सशक्त गरेमा मात्र स्थानीयस्तरमा देखिने विकास गर्न सकिन्छ । यो संस्थागत क्षमता सम्बन्धी लेखाजोखा गरी प्रतिवेदन तयार पार्दा जनप्रतिनीधि कार्यरत कर्मचारी, नागरिक समाज र अन्य सरोकारवालाहरुको कार्य दक्षतामा सुधार ल्याउन अभिमुखीकरण, अनुशिक्षण तथा प्रशिक्षण कार्यक्रमहरु सहित पूर्वाधार उपकरण र प्रविधिको व्यवस्था, योजना तथा कार्यविधि एवम् नीति नियमहरु प्रस्तावित गरिएबाट पनि यो क्षमता विकास कार्ययोजना आगामी ३ वर्षको लागि एक बहुउपयोगी तथा तथ्यपरख दस्तावेजको रुपमा सर्वस्वीकार्य हुने साथै स्थानीय तहको संस्थागत क्षमता स्वमूल्याँकन (LISA) का लागि पनि एउटा आधार तयार भई सुशासन कायम हुने विश्वास लिईएको छ । स्थानीय सरकार संचालन ऐनको दफा ११४ मा निर्देशनको पालना गर्नु पर्ने भनि गरिएको व्यवस्थामा नेपालको संविधानको धारा २३२ (८) आकर्षित भएको छ । नेपालको संविधान धारा २३२ (८) मा नेपाल सरकारले आफै वा प्रदेश सरकार मार्फत गाउँकार्यपालिका वा नगरकार्यपालिकालाई यो संविधान र सङ्घीय कानून बमोजिम सहयोग र निर्देशन दिन सक्ने छ, त्यस्तो निर्देशनको पालना गर्नु गाउँ/नगर कार्यपालिकाको कर्तव्य हुने छ भन्ने व्यवस्था अनुरुप सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयबाट गाउँ/नगरपालिकाको क्षमता विकास योजना तर्जुमा सम्बन्धी दिग्दर्शन २०७६ जारी गरी सबै स्थानीय तहले क्षमता विकास योजना तर्जुमा गर्नु पर्ने बाध्यात्मक अवस्था सृजना भएको छ ।

१.२ परिचय

नेपालको संविधानले राज्य शक्तिको प्रयोग संघ, प्रदेश र स्थानीय गरी तीन तहको संरचनाबाट हुने व्यवस्था गरी सबै तहको छुट्टाछुट्टै एवम् साझा अधिकारहरूको खाका स्पष्ट गरी निर्धारण गरेको छ । सबै तहका सरकारलाई जनताको नजिक पुऱ्याई शक्ति र स्रोत माथि नागरिकको पहुँच स्थापित गर्ने र विकास तथा सेवा प्रवाहमा स्थानीय सहभागिता र स्वामित्व कायम गर्ने अवस्थाको परिकल्पना संविधानले गरेको छ । स्थानीय स्वायत्त शासन अन्तर्गत स्थानीय सुशासन, गुणस्तरीय आधारभूत सेवा प्रवाहमा सबैको सहज पहुँच, स्थानीय पूर्वाधार निर्माण, लक्षित वर्ग तथा क्षेत्रको आर्थिक सामाजिक सशक्तिकरण एवम् समावेशीकरण, सामाजिक परिचालन, सहभागितामूलक योजना तथा विकास, स्थानीय जीविकोपार्जन एवम् रोजगारी, सामाजिक सुरक्षा र स्थानीय तहमा सञ्चालन गरिने अभियानमूलक रचनात्मक परिवर्तनको सुनिश्चितताका लागि क्षमता विकास हुन जरुरी छ । विगत केही समयदेखि राष्ट्रिय बजेटको आकार बढेसंगै सरकारले स्थानीय तहहरुलाई प्रदान गर्ने निःशर्त र

सशर्त अनुदान रकममा उल्लेख्य वृद्धि हुदै गएको छ साथै स्थानीय तहहरुको आन्तरिक श्रोत परिचालनमा समेत क्रमशः बृद्धी हुदै गएको पाईन्छ । स्थानीय तहहरुको आन्तरिक र वाह्य श्रोतको आकार बढदै गएको भएपनि कार्य सम्पादन, सेवाप्रवाह लगायत समग्र क्षमतामा सुधार महशुस गर्न सकिएको पाईदैन । विद्यमान अवस्थामा भएका साधन श्रोतको सही परिचालन हुन नसकेको कारण विकासको गति मन्द भएको र आशातित एवम् अपेक्षित उपलब्धीहरु प्राप्त हुन नसकेको यथार्थबाट जिम्मेवार पक्ष विमुख हुन मिल्दैन । स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ को दफा १०२ (२) मा स्थानीय तहले बनाएको ऐनको अधिनमा रही कार्यपालिकाले आवश्यकता अनुसार नियम, निर्देशिका, कार्यविधि, मापदण्ड बनाउन सक्ने छ भन्ने व्यवस्थासंगै स्थानीय तहहरुको क्षमता विकासको लागि सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयबाट क्षमता विकास कार्यविधि २०६६ जारी गरिए पछि परिर्वतित सन्दर्भमा गाउँ/नगरपालिकाको क्षमता विकास योजना तर्जुमा सम्बन्धी दिग्दर्शन २०७६ जारी भए पश्चात् स्थानीय तहहरुबाट संस्थागत रुपमा क्षमता विकासका क्षेत्रमा आफ्नै प्रयासबाट र विभिन्न साझेदारहरुको सहयोगमा विभिन्न प्रयासहरु हुँदै आएका भए पनि यी प्रयासहरु प्रभावकारी हुन नसकेकोर अपेक्षित उपलब्धी समेत हासिल हुन नसकेको अवस्था रहेको छ । घरपझोङ गाउँपालिकाको गाउँसभाबाट विभिन क्षेत्रगत नीतिहरु स्वीकृत गरेको र सो नीतिहरु परिपूर्तीको लागि क्षेत्रगत कार्यक्रम तर्जुमा, कार्यान्वयनका लागि मानव संसाधन विकास अपरिहार्य रहेको छ । क्षमता विकास कार्यक्रम मानव संसाधन विकासको मूलआधार हो । घरपझोङ गाउँपालिकाको क्षमता विकास कार्यक्रम अर्न्तगत गाउँपालिकाको ३ वर्षे संस्थागत क्षमता विकास योजना (Institutional Capacity Development Plan) तर्जुमा गरिएको छ । यस प्रतिवेदनमा गाउँपालिकाका क्षमता बिकासका मुख्य-मुख्य रणनीतिक कार्यक्षेत्रको पहिचान गरी ती अर्न्तगत विभिन्न उपक्षेत्रहरुको पहिचान र प्राथमिकीरकरण गरिएको छ । मुख्य गरी संस्थागत क्षमता विकासका लागि विभिन्न ५ वटा समितिहरु आर्थिक विकास, सामाजिक विकास, भौतिक पुर्वाधार, वन वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन, र सुशासन तथा संस्थागत विकास समिति सहितका संयोजकहरु र सरोकारवालाहरु एवम् सम्पर्क शाखाका प्रमुख समेतलाई राखेर विभिन्न उपक्षेत्रमा समेत विकास व्यवस्थापन, सूचना व्यवस्थापन, वित्तिय व्यवस्थापन, सुशासन र सेवा प्रवाह तथा समन्वय र सहकार्य गरी ६ वटा उप शिर्षकमा गर्नु पर्ने कार्यहरु, नेपालको संविधानले प्रदत्त गरेका एकल अधिकार, सङ्घीय कानुन बमोजिम स्थानीय तहले पुरा गर्नु पर्ने जिम्मेवारी एवम् स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४, प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त व्यवस्थापन ऐन २०७४ मार्फत प्रदान गरिएको जिम्मेवारी बहन गर्नका लागि स्थानीय तहका सरोकारवालाहरुको क्षमता विकासका लागि छलफलबाट आएका क्रियाकलापहरु सहित नेतृत्वतहका लागि निजहरुसंगै गरिएको समुहकार्यबाट आएका बिषयहरु सहित अन्य सरोकारवाला निकायहरुको क्षमता विकासका क्रियाकलापहरु समेत समावेश गरी समग्रमा स्थानीय तहको संस्थागत क्षमता स्वमुल्यांकनसंग सम्बन्धित बिषयहरुसंग सम्बन्धित क्रियाकलापहरु यस क्षमता विकास योजनामा समावेश गरी आगामी तिन बर्ष आ.ब.२०७९।०८० देखि आ.ब.२०८१।०८२ सम्मका ३२ करोड १६ लाख रुपैया आन्तरिक, बाह्य र साझेदारीबाट खर्च गर्ने गरी घरपझोङ गाउँपालिकाको त्रिबर्षिय क्षमता विकास योजना तयार गरिएको छ ।

१.३ क्षमता विकास योजनाको औचित्य

नेपालको संविधान अनुसार स्थानीय सरकारहरु नागरिकाको धरदैलोका सरकारी निकाय हुन जसलाई संविधानले विधायिकी, कार्यकारी र न्यायिक अधिकारहरु प्रदान गरेको छ । स्थानीय तहहरुले प्रजातान्त्रिक मूल्य र मान्यता स्थापित गर्दै नागरिकको जीवनस्तर सुधारका लागि सुशासन सहित विकास र सेवा प्रवाहको वातावरण तयार गरि सबैले महशुस गर्ने गरी विकास सेवा प्रवाहको वातावरण तयार गरि सबैले महशुस गर्नेगरी विकास र समृद्धि अगाडी बढ्नुपर्ने हुन्छ । स्थानीय सरकारहरुको पहिलो पाँच बर्षे कार्यकाल समाप्त भैसकेको छ र संस्थागत रुपमा स्थापित भै परिवर्तन

पछिको बढ्दो जनअपेक्षा अनुसार कार्य गर्न संस्थागत क्षमता र मानव संसाधनको क्षमता बढि महत्वपूर्ण हुन्छ तथापी पनि यस पक्षमा कार्यगर्न धेरै नै बाँकी छ । तसर्थ यस घरपझोङ गाउँपालिकाको क्षमता विकास योजना तयार गर्नुको मूल कारण भनेको स्थानीय सरकारबाट सञ्चालन गरिने सामाजिक, आर्थिक, वातावरणीय गतिविधि तथा पूर्वाधार विकास निर्माणका कार्यहरूलाई दिगो र परिणाममुखी बनाउन तथा संस्थागत विकास, सेवा प्रवाह र सुशासनको सुनिश्चितता कायम गर्न संस्थागत संरचनामा भएको कमी तथा विविध विषयको जिम्मेवारीमा बसेका कर्मचारी, निर्वाचित प्रतिनिधि तथा सरोकारवालाहरुको क्षमतामा रहेको कमीलाई पहिचान गरी सो कमी पुरा गर्न संस्थागत र मानव

- स्थानीय सरकारबाट सञ्चालन गरिने विकासका विविध आयामहरु दिगो र परिणाममुखी बनाउन ।
- संस्थागत विकास, सेवा प्रवाह र सुशासनको सुनिश्चितता कायम गर्न ।
- संस्थागत संरचनामा भएको कमी पहिचान गरी परिपूर्तिको उपाय पहिचान र कार्यान्वयन गर्न ।
- जिम्मेवारीमा बसेका कर्मचारी, प्रतिनिधि तथा सरोकारवलाहरुमा रहेको कमी र सुधारका उपाय खोजी र कार्यान्वयन खाका तयार गर्न ।
- विकास प्रशासनका नवीनतम आयाम, प्रविधि र मान्यता अनुसार स्थानीय सरकारलाई क्रमिक रूपमा प्रविधियुक्त बनाउदै लैजान ।
- नागरिकहरूको आशा र अपेक्षा अनुसार काम गर्न सक्ने गरी आपूर्ति र माग दुवैमा आधारित क्षमता विकास गर्न ।

संसाधन विकासका लागि उपायहरुको खोजी र कार्यान्वयनको खाका तयार गर्नु हो । त्यसैगरी विकास प्रशासनका विभिन्न नवीनतम आयाम, प्रविधि र मान्यता अनुसार स्थानीय सरकारलाई क्रमिक रूपमा प्रविधियुक्त बनाउदै नागरिकहरूको आशा र अपेक्षा अनुसार काम गर्न सक्ने गरी स्थानीय सरकारको संस्थागत क्षमता विकासका साथै आपूर्ति र माग दुवैमा आधारित क्षमता विकास कार्यक्रम सञ्चालन गरी आवश्यकता बोध गरेका क्षेत्रमा ज्ञान, सीप र धारणा विकास तथा जनउत्तरदायी शासन प्रणाली स्थापित गर्न आवश्यक रहेको हुँदा पनि यो योजना बनाउँनु परेको हो । यसलाई निम्न अनुसार संक्षेपिकरण गरिएको छ ।

१.४ क्षमता विकास योजना निर्माणको उद्देश्य

घरपझोङ गाउँपालिका, जोमसोङ मुस्ताङको ३ बर्षे क्षमता विकास कार्ययोजना तर्जुमाका उद्देश्यहरु निम्नलिखित रहेका छन् :

(क) हाल गाउँपालिकाको विद्यमान कार्य जिम्मेवारीका आधारमा मौजुदा संगठनात्मक संरचना र जनशक्तिलाई आधार मानी सेवा प्रवाहमा देखिएको Gap पत्ता लगाई कार्यसम्पादनमा प्रभावकारीता अभिबृद्धि गर्न,

(ख) गाउँपालिका अन्तर्गत विभिन्न तहको पदीय जिम्मेवारीमा रही काम गरी रहेका पदाधिकारी कर्मचारीहरुलाई तोकिएको कार्यविवरण (Job Driscription), कानुनले प्रदान गरेको जिम्मवारी एवम् सम्पादन गरी आएका कामहरुको आधारमा क्षमता विकास तालिमको आवश्यकता पहिचान गर्न,

(ग) गाउँपालिकाले लिएका दीर्घकालीन सोच र गन्तव्य (Vision and Mission) मा तथा गाउँसभाबाट स्वीकृत क्षेत्रगत नीतिहरुमा आधारित रही भविष्यका चुनौतीलाई सामना गर्नसक्ने गरी मौजुदा जनशक्तिहरुको सीप र क्षमता अभिबृद्धी गर्न आवश्यक प्रशिक्षण कार्यक्रमहरुको पहिचान गर्न र

(घ) गाउँपालिकाको कामकारवाहीमा सहभागिता अभिबृद्धी गर्न गाउँपालिकाको कार्यहरुसंग सरोकार राख्ने लक्षितवर्ग र समुदायस्तरको लागि क्षमता विकास कार्यक्रमहरु पहिचान गरी समग्रमा गाउँपालिकाको सुशासन कार्यम गर्न नीति, नियम, कार्यस्थल, औजार, उपकरण,तालिम,अभिमुखिकरण लगायतका आबश्यक बिषयबस्तु एवम् स्रोतको प्रबन्ध गरी परिचालन गर्न संस्थागत क्षमता अभिबृद्धि गर्ने ।

१.५ क्षमता विकास योजना तयारीका नीतिगत तथा कानूनी आधारहरुः

१.५.१ नेपालको संविधान (२०७२):

यो क्षमता विकास योजना तयार गर्दा नेपालको संविधानमा उल्लेखित मौलिक हक र कर्तव्य, नीति र निर्देशक सिद्धान्त र संविधानको अनुसूची ८ र ९ मा उल्लेखित स्थानीय सरकारहरुका एकल र साझा अधिकारहरुको उपयोग गर्नुपर्ने कुराहरुलाई मध्यनजर गरिएको छ । क्षमता विकास योजना तयारीका क्रममा नेपालको संविधानले अंगिकार गरेका धाराहरु भाग ३ मौलिक हक र कर्तव्य सम्बन्धि समानताको हक (धारा १८), सम्पत्तिको हक (धारा २५), सूचनाको हक (धारा २७), शिक्षा सम्बन्धी हक (धारा ३१), रोजगारीको हक (धारा ३३), श्रमको हक (धारा ३४) स्वास्थ्य सम्बन्धी हक (धारा ३५), खाद्य सम्बन्धी हक (धारा ३६), आवासको हक (धारा ३७), महिलाको हक (धारा ३८), बालबालिकाको हक (धारा ३९), दलितको हक (धारा ४०) जेष्ठ नागरिकको हक (धारा ४१), सामाजिक न्ययको हक (धारा ४२), सामाजिक सुरक्षाको हक (धारा ४३) र उपभोक्ताको हक (धारा ४४) लाई यथेष्ट ध्यान दिईएको छ । किन भने स्थानीय सरकारहरु प्रत्यक्ष वा परोक्ष रुपमा यी जनसरोकारका विषयहरु र यसका सेवा प्रवाहमा जोडिएका हुन्छन । त्यसैगरी भाग ४ राज्यको निर्देशक सिद्धान्त, नीति तथा दायित्व सम्बन्धी धारा ५० अनुसारका सिद्धान्तहरु र धारा ५१ विकास सम्बन्धी नीति, प्राकृतिक साधन स्रोतको संरक्षण र उपयोग सम्बन्धी नीति, नागरिकका आधारभूत आवश्यकता सम्बन्धी नीति, श्रम र रोगार सम्बन्धी नीति, सामाजिक न्याय र समावेशीकरण सम्बन्धी नीति, न्याय र दण्ड सम्बन्धी नीति, पर्यटन सम्बन्धी नीति र अन्तराष्ट्रिय सम्बन्ध सम्बन्धी नीतिका समेतलाई ध्यानमा राखिएको छ ।

१.५.२ स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४:

त्यसै गरी स्थानीय सरकार संचालन ऐनको दफा १०२ को २ मा उल्लेख भए बमोजिम स्थानीय सरकारले आफूलाई आवश्यक पर्ने ऐन तथा नीति नियम बनाउँनु पर्ने सन्दर्भलाई पनि ख्याल

गरिएको छ । यो ऐन स्थानीय तहहरुको एकीकृत ऐनको रुपमा जारी यस ऐन बमोजिम स्थानीय शासनका नीतिहरु देहाय अनुसार रहेका छन ।

(क) स्थानीय तहहरुलाई सक्षम र प्रभावकारी बनाउन आवश्यक पर्ने अधिकार, जिम्मेवारी र स्रोत साधन निक्षपेण गर्ने ।

(ख) स्थानीय तहमा स्थानीय जनताको लागि सोच्ने र जवाफदेही वहन गर्न सक्ने सस्थागत सयंन्त्र र कायर्गत सरंचनाको निर्माण गरी विकास गर्ने ।

(ग) स्थानीय तहहरुलाई सुम्पिएका काम, कर्तव्य र जिम्मेवारीहरु र जवाफदेही वहन गर्नका लागि आवश्यक पर्ने स्रोत साधनहरु सकंलन र परिचालन गर्ने अधिकार सुम्पने ।

(घ) स्थानीय तहहरुलाई निक्षेपित कार्य गर्दा प्रजातान्त्रिक प्रक्रिया, पारदर्शी व्यवहार, जनउत्तरदायित्व र जनताको सहभागितामा आधारित नागरिक समाजको स्थापना गर्नेतर्फ उन्मुख गराउने ।

(ङ) स्थानीय नेतृत्वको विकास गर्नको निम्ति स्थानीय तहलाई आफ्नो क्षेत्रमा जनताप्रति उत्तरदायी बनाउन प्रभावकारी सयंन्त्रको व्यवस्था गर्ने ।

(च) दिगो विकासको लागि आधारित सेवा प्रदान गर्ने कार्यमा निजि क्षेत्रलाई सहभागी हुन प्रोत्साहित गर्ने ।

१.६ क्षमता विकास योजना तर्जुमा प्रकृयाः

सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयद्धारा जारी निर्देशिका वमोजिम कार्ययोजना तर्जुमाका चरणहरु यसप्रकार रहेका छन् । यसको प्रयोजनका लागि निश्चित चार चरणका कार्यहरु गरी योजना तर्जुमा पुरा गरिएको छ । जो तल चित्रमा दिईएको छ ।

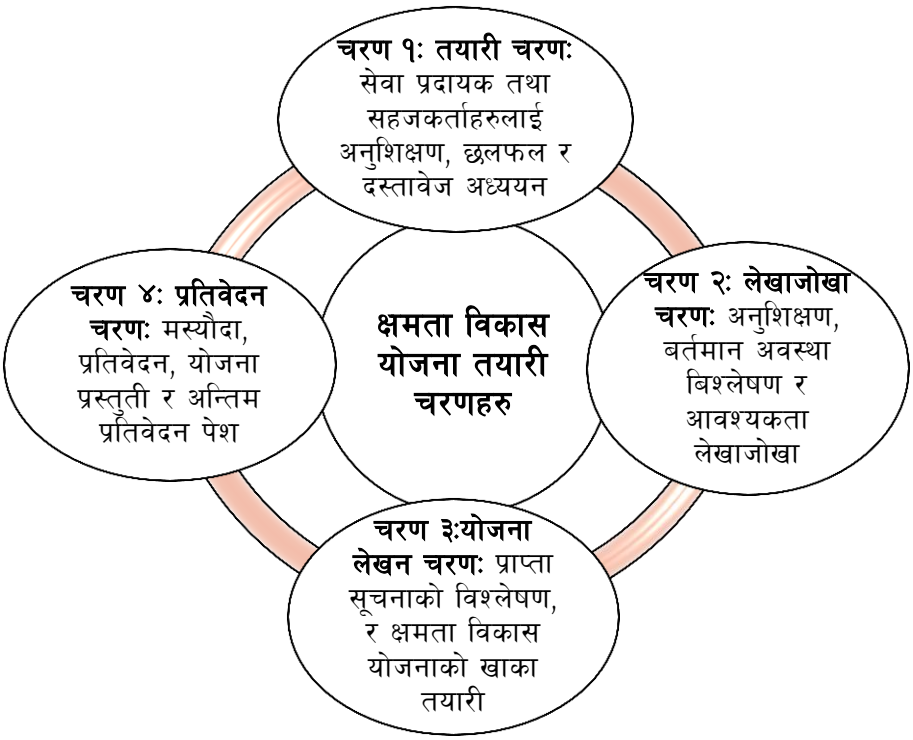

घरपझोङ गाउँपालिका, जोमसोम मुस्ताङको ३ वर्षे क्षमता विकास (Capacity Development) कार्ययोजना तयारी अध्ययनका क्रममा देहायका विधि र प्रक्रियालाई मुख्य आधार लिईएको छ ।

(क) गाउँपालिकाका अध्यक्ष उपाध्यक्ष लगायत कार्यपालिका सदस्यहरु, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत सहित शाखा प्रमुखहरु एवम् अन्य सरकोकारवालाहरु समेत संग एक दिवसीय अभिमुखीकरण कार्यक्रम गरिएको छ ।

(ख) गाउँपालिका कार्यालयका विभिन्न शाखा/उपशाखा प्रमुखहरु विषयगत समितिका संयोजकहरु लगायत विभिन्न जिम्मेवारीमा रहेका कर्मचारीहरुसँग तोकिए बमोजिम कार्यविवरण अनुसारका कार्यसम्पादनमा भोग्नु परेका कठिनाई र अपेक्षाका विषयमा छलफल गरी मागमा आधारित क्षमता विकास लेखाजोखा गर्ने कार्य गरिएको छ ।

(ग) गाउँपालिका अन्तर्गतका पदाधिकारीज्यूहरु, कार्यपालिकाका सदस्यहरु र शाखागत नेतृत्वमा रहेका व्यक्तिहरुको क्षमता विकास आवश्यकता र लेखजोखा गरिएको छ ।

(घ). गाउँपालिका कार्यालयले विगत ३ वर्षको आयव्यय (बजेट), स्वीकृत कार्यक्रम, नीति तथा क्षमता विकासमा गरिएका प्रयासहरुको अध्ययन अवलोकन गरी यस क्षेत्रमा भएका प्रयासहरुको जानकारी प्राप्त गरिएको छ ।

(ङ) क्षमता विकास सम्बन्धमा स्थानीय निकायसंग सम्वन्धित ऐन, नियम, निर्देशिका तथा मौजुदा नीतिगत व्यवस्था र विभिन्न कार्यविधिहरुको अध्ययन तथा विगतमा तर्जुमा गरिएका क्षमता विकास प्रतिवेदनको निचोडको अध्ययन गरिएको छ ।

(च) उपभोक्ता समिति, नागरिक समाज सहित सरोकावालाहरु तथा नेपाल सरकार र प्रदेश सरकारले अक्तियार गर्न सक्ने कार्यहरुको बारेहरुमा सरोकारवलाहरुसंग आफूर्तिमा आधारित क्षमता विकास कार्यको लेखाजोखा गरिएको छ ।

(छ) सबै सरोकारवाला संग गरिएको छलफल, अध्ययन गरि मार्गदर्शन लिइएको दस्तावेज सहितको अध्ययन पश्चात तयार गरिएको मस्यौदा प्रतिमाथि आबस्यक सुझाव सहितका लागि सरोकारवालाहरु संग गरिएको एक दिवशीय कार्यक्रम पश्चात क्षमता बिकास योजनाको अन्तिम मस्यौदा तयार पारी प्रदेश तथा स्थानीय शासन सहयोग कार्यक्रम, गण्डकी प्रदेश प्रशिक्षण प्रतिष्ठान, पोखरा मार्फत स्विकृतिका लागि गाउँपालिकामा पेश गरिएको ।

माथी उल्लेखित चरणहरुलाई पुरा गर्नका लागि निम्नानुसारका विधीहरुलाई समेत प्रयोग गरिएको छ ।

चरण १: तयारी चरण: गण्डकी प्रदेश प्रशिक्षण प्रतिष्ठान, पोखरासंगको कार्य सम्झौता पश्चात तयारी चरणको सुरुवातमा प्रतिष्ठानले सबै सेवा प्रदायकलाई स्थानीय तहको क्षमता विकास योजना तयारीको औचित्य तथा अपनाउँन सकिने विधि तथा प्रकृया बारे एक दिने अनुशिक्षण तथा छलफल आयोजना गरे पनि सम्बन्धित गाउँपालिकासँग फोन मार्फत सम्पर्क कायम गर्ने, सेवाग्रहि तहबाट स्थानीय सरकारको संस्थागत र मानव संसाधनको सेवा प्रवाह प्रतिको धारणका लागि प्रश्नावली तयारी र सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय बाट तयार पारिएको क्षमता विकास योजना तर्जुमा सम्बन्धि दिग्दर्शन २०७६ को विधि र प्रकृया अन्तर्गत निर्दिष्ट फारमहरुलाई तयार गरी चरण एकको स्वःअध्ययन गर्न पठाईएको थियो ।

चरण २: प्राविधिक चरण:

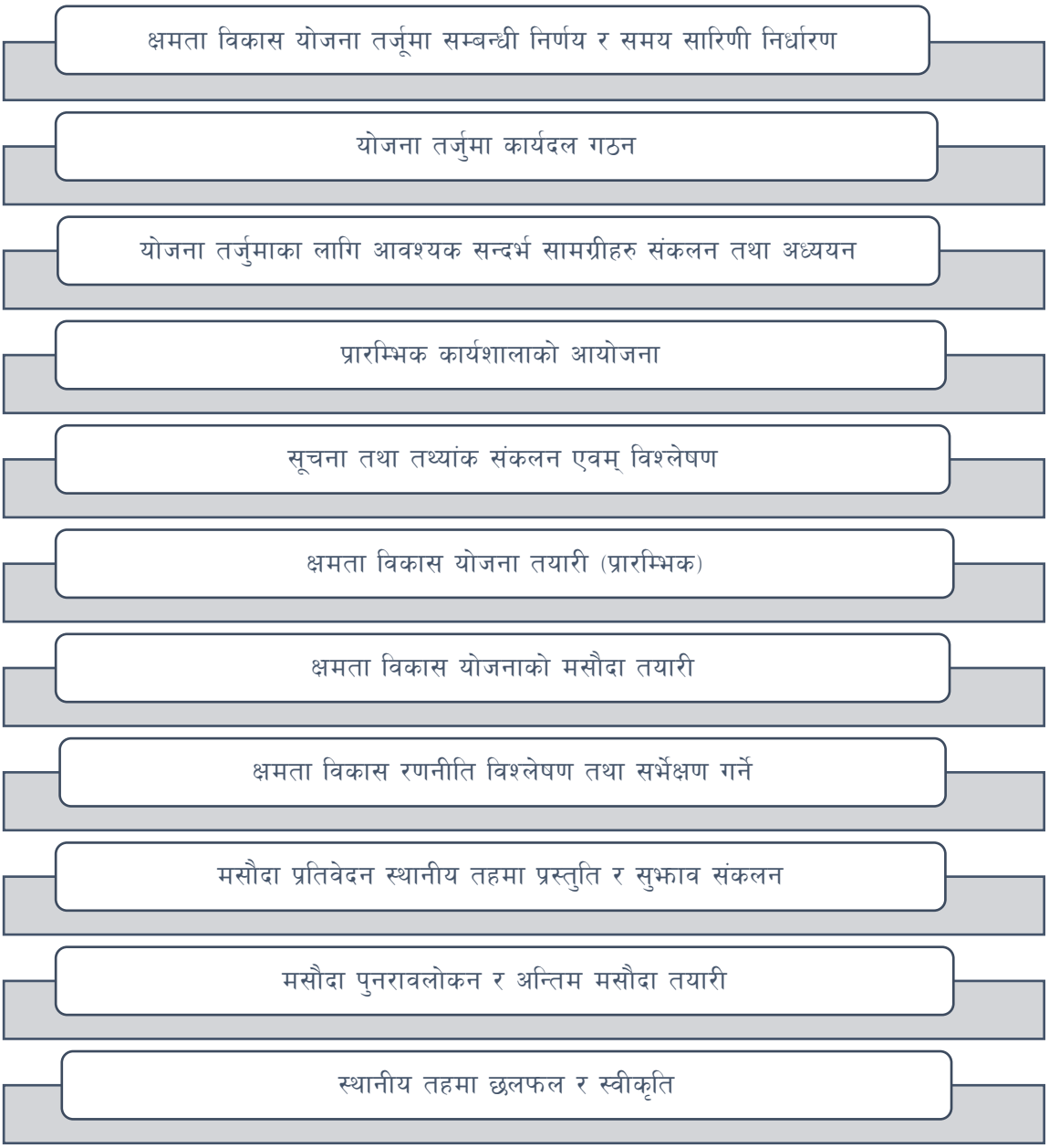

क्षमता विकास योजना तयारीमा यो प्रमुख चरण हो । यो चरणमा स्थानीय सरकारका कर्मचारी, निर्वाचित प्रतिनिधीहरु र अन्य सरोकारवालाहरु सँग प्रत्यक्ष भेटघाट, छलफल, अनुशिक्षण लगायत सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मंत्रालय बाट तयार पारिएको क्षमता विकास योजना तर्जुमा सम्बन्धि दिग्दर्शन २०७६ मा उल्लेखित फारमहरु प्रयोग गरी निम्न अनुसार लेखाजोखा तथा क्षमता विकासका आवश्यकता पहिचान गरिएको थियो । यो चरण पुरा गर्न विभिन्न सहचरणहरुको उपयोग गरिएको थियो ।

१.क्षमता विकास समन्वय समिति गठन

क्षमता विकास योजना तयारी दिग्दर्शन २०७६ ले निर्दिष्ट गरेका जिम्मेवारीहरुका लागि कार्यपालिकाको

निर्णय बाट एक क्षमता विकास समन्वय समिति गठन गरिएको थियो । सो समितिको नामावली निम्न अनुसार छ,

संयोजक श्रीजमुना थापा मगर, गाउँपालिका उपाध्यक्ष

सदस्य श्री याम प्रसाद थकाली, वडा अध्यक्ष

सदस्य श्री फलेन्द्रै प्रसाद थकाली वडा अध्यक्ष

सदस्य श्री रोजी थकाली, कार्यपालिका सदस्य

सदस्य-सचिव श्री केदारसिँह थापा, अधिकृत प्रशासन शाखा प्रमुख

२. क्षमता विकासको योजना तर्जुमा प्रक्रियाबारे अभिमुखीकरण

अभिमुखीकरण कार्यक्रममा अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, कार्यपालिकाका सदस्यहरू, विभिन्न विषयक्षेत्रगत समितिका सदस्यहरु, शाखा प्रमुखहरू, क्षमता विकास योजना तर्जुमा कार्यदलका सदस्यहरू तथा सम्बन्धित सरोकारवालाहरु र प्रतिनिधिहरू समेतको समूहमा छलफल तथा पटक पटक टेलिफोन संवाद गरिएको थियो

३. मागमा आधारित संस्थागत क्षमता विकास आवश्यकताको लेखाजोखा

क्षमता विकास योजना तर्जुमा दिग्दर्शन २०७६ को अनुसूची २ मा तोकिएको ढाँचा अनुसारका पाँच वटा विषयगत क्षेत्रमा सम्बन्धित महाशाखा/शाखा/एकाईका प्रमुखहरू सानो सानो समूहमा छलफल गराई स्व–मूल्यांकन विधिबाट संस्थागत क्षमता लेखाजोखाका लागि विवरण संकलन गरी संकलित विवरणहरूको विश्लेषणबाट गाउँपालिकाका लागि आवश्यक महसुस गरिएका मागमा आधारित संस्थागत क्षमता विकासको आवश्यकता पहिचान गरियो ।

४. नेतृत्व तहको क्षमता विकास आवश्यकताको लेखाजोखाः

घरपझोङ गाउँपालिका, जोमसोङ मुस्ताङका अध्यक्ष तथा उपाध्यक्ष लगायत वडा अध्यक्ष, कार्यपालिका सदस्य र गठित समिति, उपसमितिका संयोजकहरूलाई पनि सानो सानोसमूहमा संवाद गरी क्षमता विकास योजना तर्जुमा दिग्दर्शन २०७६ को अनुसूची ३ मा तोकिएको ढाँचा अनुसार नेतृत्व क्षमता लेखाजोखाका लागि स्व–मूल्यांकन विधिबाट विवरण संकलन गर्ने कार्य गरि नेतृत्व तहले आवश्यकता महसुस गरेको संस्थागत क्षमता विकासको आवश्यकता पहिचान गरियो ।

५.आपूर्तिमा आधारित क्षमता विकास आवश्यकताको लेखाजोखाः

सीमित संख्यामा गाउँपालिकाका पदाधिकारीहरु सँगै बसेर कार्य सम्पादन अवस्थाको अवलोकन गर्दै सम्पादन गरेका कार्यहरूको समीक्षा गदै स्थानीय सरकारको संस्थागत स्व–मूल्यांकन दस्तावेजहरूको को नतिजाको अध्ययन गरि अनुसूची ५ को उपयोगबाट आपूर्तिमा आधारित क्षमता विकास आवश्यकताको लेखाजोखा गरिएको थियो ।

६. क्षमता विकाससँग सम्बन्धित स्रोत व्यक्ति र सरोकारवाला पक्षहरूको पहिचानः

योजना तर्जुमाकै समयमा सहभागितामूलक विधि र हाम्रो अनुभवका आधारमा अनुसूची ६ अनुसार विभिन्न प्रकारका क्षमता विकास कार्यका लागि आवश्यक पर्ने स्रोत व्यक्ति र सरोकारवालहरुको पहिचान गरिएको थियो ।

७. संस्थागत क्षमता विकास योजना कार्यान्वयनको समय र बजेट आँकलन तथा लागत व्यहोर्ने स्रोत पहिचान

संस्थागत क्षमाता विकासका लागि क्षमता विकासको प्रकृति अनुसारको समय र स्रोत व्यक्ति वा संस्था आवश्यक पर्ने हुदा छलफलकै माध्यमबाट समय निर्धारण गरियो र आवश्यक बजेटको हकमा कर्मचारी बढि अनुभवी हुने हुँदा अधिकांश बजेट आँकलन उनीहरुको अनुभवबाट र पहिचान गरिएका क्षमता विकाससँग सम्बन्धित स्रोतव्यक्ति र सरोकारवाला पक्षहरूसँगको संवादका माध्यमबाट तय गरिएको थियो । त्यसै गरी आवश्यक पर्ने लागत व्यहोर्ने स्रोत पनि छलफलबाटै तय गरिएको थियो ।

८. शाखागत र विषयगत रुपमा मानव संसाधनको क्षमता लेखाजोखा

गाउँपालिकाका पदाधिकारी र कर्मचारी संगको छलफलका आधारमा दिग्दर्शनको अनुसूची ८ अनुसार स्थानीय सरकारको शाखागत रुपमा विद्यमान मानव संशाधनको क्षमता लेखाजोख गरि ज्ञान, सीप र दक्षता वृद्धिका लागि अपेक्षा गरिएको क्षमता विकास कार्यक्रम (विषयवस्तु) शाखाकै कर्मचारीहरुबाट प्रस्ताव गरियो ।

९ मानव संसाधन विकास योजना कार्यान्वयनको समय र बजेट आँकलन तथा लागत व्यहोर्ने स्रोत पहिचानः

मानव संसाधन विकासका लागि पनि क्षमता विकासको प्रकृति अनुसारको समय र स्रोत व्यक्ति वा संस्था आवश्यक पर्ने हुँदा छलफलकै माध्यमबाट समय निर्धारण गरियो र आवश्यक बजेटको हकमा मानव संसाधन विकासका लागि पनि कर्मचारी र पहिचान गरिएका क्षमता विकाससँग सम्बन्धित स्रोत व्यक्ति र सरोकारवाला पक्षहरूसँगको संवादका माध्यमबाट आवश्यक लागत तय गरिएको थियो । त्यसै गरी आवश्यक पर्ने लागत व्यहोर्ने स्रोत पनि छलफलबाटै तय गरिएको थियो ।

चरण ३ः संस्थागत क्षमता विकास र मानव संसाधन विकास योजना लेखन चरणः

उल्लेखित विभिन्न स्तरको अध्ययन, स्वमूल्याँकन तथा विश्लेषणपछि क्षमता विकास योजना तर्जुमा सम्बन्धी दिग्दर्शन २०७६ को अनुसूची ७ र १० मा उल्लेख भएको फारमको ढाँचामा स्थानीय सरकारको संस्थागत क्षमता विकास योजना र स्थानीय सरकारको मानव संशाधन विकास योजना तयार गरियो ।

चरण ४: प्रस्तुति र प्रतिवेदन चरण:

गाउँपालिकामा अध्ययन तथा क्षमता लेखा जोखा र क्षमता विकासका उपायहरुको पहिचान गर्ने, आवश्यक लागत तय गर्ने तथा कार्यान्वयनको समय सीमा र लागत व्यहोर्ने स्रोत पहिचान पछि को संश्लेषण गरी गाउँपालिका तहमा प्रस्तुति गरीयो । त्यसै गरी गाउँपालिका तहको स्थलगत कार्य सम्पन्न भएपछि गण्डकी प्रदेश प्रशिक्षण प्रतिष्ठानमा प्रारम्भिक विवरण फोन सम्पर्कका माध्यमबाट जानकारी गराइयो र मस्यौदा प्रतिवेदन गण्डकी प्रदेश प्रशिक्षण प्रतिष्ठान, पोखरा रघरपझोङगाउँपालिकामा प्रस्तुत गरी आएका सुझावहरुलाई समावेश गरी अन्तिम प्रतिवेदन गण्डकी प्रदेश प्रशिक्षण प्रतिष्ठान पोखरा र घरपझोङ गाउँपालिकामा पेश गरियो ।

१.७ योजना तर्जुमाका सीमा

सम्बत् २०७९ साल बैशाख ३० गते स्थानीय तहको निर्वाचन सम्पन्न भई अधिकांश गाउँपालिका/नगरपालिकाको निर्वाचन परिणाम आईसकेको अवश्था छ । निर्वाचन पूर्वको समयमा निर्वाचन आचारसंहिता तथा प्रचारप्रसारका कारण पर्याप्त मात्रामा भेला, गोष्ठी, समाहरोह जस्ता ठूलो

समूहमा अनुशिक्षण कार्यहरु गर्न सकिएन । साथै गाउँपालिकाका कार्यहरु स्थलगत रुपमै अध्ययन गर्ने कार्य लाई व्यापकता दिन पनि सकिएन । त्यसै गरी सेवाग्राहीहरु सँग गाउँपालिकाको सेवा प्रवाहबारे संक्षिप्त सर्भे गर्न पनि सकिएन । जे जति सूचना गाउँपालिकाका सिमित पदाधिकारी र कर्मचारी तथा वडा सचिवहरु बाट प्राप्त गर्न सकियो त्यसैलाई आधार मानि यो प्रतिवेदन तयार गरिएको छ ।

परिच्छेद २: घरपझोङ गाउँपालिकाको परिचय

२.१ घरपझोङ गाउँपालिका मुस्ताङको भौगोलिक अवस्थिति

गण्डकी प्रदेश अन्तरगत मुस्ताङ जिल्लामा अवस्थित घरपझोङ गाउँपालिका हिमाली भेगमा रहेको गाउँपालिका हो । हिमालपारीको जिल्लाको रुपमा चिनिने मुस्ताङ जिल्लाको सदरमुकाम

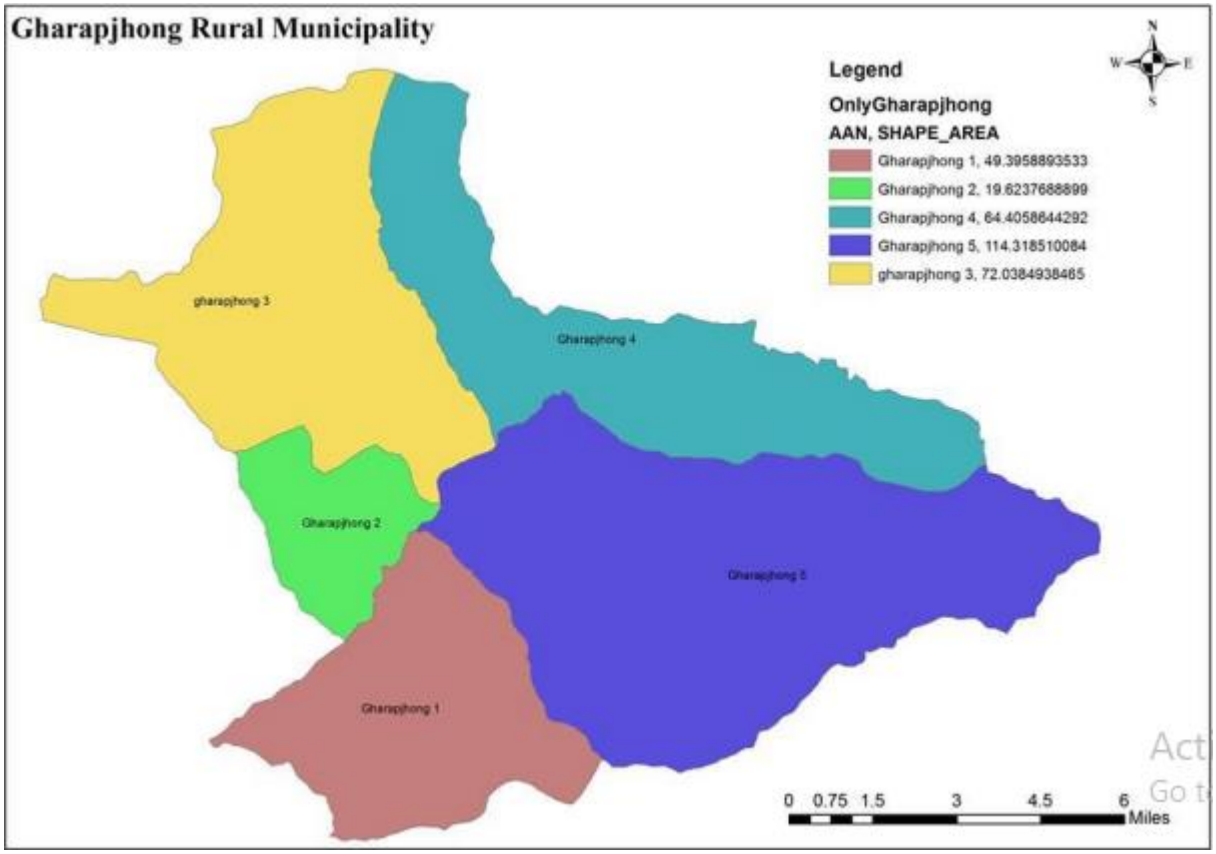

जोमसोममा अवस्थित रहेको यस गाउँपालिका वि. सं २०७३ सालमा सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयले ७५३ स्थानीय तह लागू गर्दा मुस्ताङ जिल्लामा साविकका मार्फा गा.वि.स, टुकुचेको (८,९) वडाहरू र जोमसोम गाउँ विकास समितिहरूलाई समेटेर घरपझोङ गाउँपालिका घोषणा गरिएको हो । घरपझोङ गाउँपालिकाको क्षेत्रफल ३१९।७७ वर्गकिलोमिटर रहेको छ । यो गाउँपालिका ५ वडाहरूमा विभाजन गरिएको छ । यस गाउँपालिकाको कूल जनसंख्या ३,१८४ रहेको छ । यस गाउँपालिकाको सिमाना पूर्वमा मनाङ जिल्ला, पश्चिममा डोल्पा जिल्ला, उत्तरमा बारागुङ मुक्तिक्षेत्र गाउँपालिका, दक्षिणमा थासाङ गाउँपालिका र म्याग्दी जिल्लासम्म छ ।

२.२ घरपझोङ गाउँपालिकाको ऐतिहासिक पृष्ठभूमि र नामाकरणः

हाम्रो अहिलेको घरपझोङ कुनै बेला लो (ग्लो वा ब्लो) नामको एउटा स्वतन्त्र र बलियो अधिराज्य थियो जसलाई लोबो ग्याल्खाब भनिन्थ्यो । यस भेगको इतिहास निकै चाखलाग्दो छ । केही अघि गरिएका पुरातात्विक अध्ययन र उत्खननले यो इलाका लगभग सातौँ शताब्दी ईसा पूर्वदेखि नै मानव सभ्यताको उल्लेखनीय स्थलका रूपमा विकसित भइसकेको जानकारी मिलेको छ । त्यसबेला देखि झन्डै हजार वर्षसम्म अर्थात् ईसाको छैटौँ-सातौँ शताब्दी ताकासम्म यहाँका मानिस खेतीपाती,

पशुपालन आदि व्यवसाय गरे पनि प्रायः बसोबास भने शायद सुरक्षाका दृष्टिले मानव निर्मित गुफामै गर्थे भन्ने पनि पुरातात्विक तथा ऐतिहासिक दुवै अध्ययनका आधारमा स्पष्ट भएको छ ।

मुस्ताङ भेगमा आठौँ शताब्दीको मध्यताका या-लुङ् सैन्यको साथमा बौद्ध परम्पराको प्रवेश हुँदा शे-रिव नामको स्थानीय राज्यको अस्तित्व त्यस भेगमा थियो, जसको केन्द्र अहिले भग्नावशेषका रूपमा रहेको ठिनी नजिकैको गारावजोङ (घरपझोङ) भन्ने स्थानमा थियो । अघि बोनको अत्यन्त महत्वपूर्ण केन्द्रको रूपमा रहेको र पछि त्यत्तिकै महत्वको बौद्ध केन्द्र बनेको गारावजोङ् नजिकैको कुछाव तेर-ङको धार्मिक-साँस्कृतिक महत्व र गारावजोङ्को सामरिक तथा शासन केन्द्रको महत्व यस प्रसंगमा स्मरणीय हुन्छ । *श्रोतः नागरिक दैनिकमा प्रकाशित डा. रमेश ढुंगेलको लेखबाट*

२.३ भौगोलिक अवस्थिति

जैविक विविधताले भरिपूर्ण यो गाउँपालिका, समुन्द्र सतहबाट न्यूनतम २५५९ मिटर उचाईदेखि ६८६५ मिटर भन्दा माथि सम्म फैलिएको छ । भौगोलिक विविधता भएको कारण यहाँको हावापानी उचाई तथा समय अनुरुप फरक फरक छन् । गाउँ क्षेत्रका जोमसोम देखि दक्षिण तल्लो भेगमा समशितोष्ण र उत्तरी भेगमा चिसो लेकाली हावापानी पाइन्छन् । हिमालपारीको जिल्लाभित्र रहेको गाउँपालिका भएकाले यहाँ ज्यादै नै कम वर्षा हुन्छ । यो ठाउँबाट यसको दक्षिणी भेगमा पर्ने धौलागिरी, तिलिचो पिक, 'याक कावा' तथा निलगिरी हिमालको राम्रो दृश्य देखिन्छ । यो ठाउँ प्रख्यात तीर्थस्थल मुक्तिनाथ, तिलिचो ताल (मनाङ) र लोमान्थाङ जाने प्रवेश द्वारको रूपमा पनि लिन सकिन्छ ।

यो गाउँपालिकाको अधिकतम तापक्रमः २६ डिग्री सेन्टिग्रेड देखि न्यूनतम तापक्रम (९ डिग्री सेन्टिग्रेड भन्दा कम सम्म हुन्छ । यस गाउँपालिकको केन्द्र साविक जोमसोम गाविसको कार्यालयमा रहेको छ ।

जम्मा जनसंख्या : ३१८४
क्षेत्रफल : ३१६.८७ वर्ग कि.मी.
केन्द्र : जोमसोम
वडा संख्या : ५
सिमाना : पूर्व : मनाङ जिल्ला
पश्चिम : डोल्पा जिल्ला
उत्तर : वारागुङ मुक्तिक्षेत्र, मुस्ताङ्ग जिल्ला
दक्षिण : थासाङ गाउँपालिका र म्याग्दी जिल्ला

२.४ हावापानी तथा जलवायु

यो क्षेत्र अन्नपूर्ण हिमश्रृङ्खलाको उत्तर पट्टी रहेको हुनाले यहाँ अत्यन्त कम मात्रामा पानी पर्दछ । उच्च हिमाली भेग भएको हुनाले दिउँसोको समयमा उच्च बेगले हावा बहने गर्दछ । औषत वार्षिक वर्षा तल्लो भागमा २०० मि.मि र माथिल्लो भागमा हिमपात हुन्छ । समुन्द्री सतहबाट निकै उचाईमा रहेको यो गाउँपालिकामा चिसो हावापानि पाइन्छ । गृष्म महिनामा यहाँ अधिकतम तापक्रम २६ डिग्रि सेल्सियस सम्म पुग्छ भने चिसो महिनामा तापक्रम - ९°C भन्दा तल झर्दछ । जोमसोम देखि दक्षिण तल्लो भेगमा प्रायःजसो समशितोष्ण चिसो हावापानी पाइन्छ । उत्तरी भेगमा भने हिंउदमा उत्तरी र दक्षिणी दुवै हावा चल्छ भने वर्षायाममा प्रायजसो दक्षिणी हावा वहने गर्दछ ।

२.५ नदीनाला तथा तालपोखरी

यस गाउँपालिकाका विभिन्न भौगोलिक क्षेत्र तथा वडाहरूमा फैलिएर रहेका नदिनाला तथा खोलाहरूले प्रशस्त जल भण्डार गर्नुका साथै विभिन्न किसिमका जलचरहरू र पंछीहरूलाई सुरक्षित बास स्थानको रुपमा आश्रय दिइरहेको पाइन्छ। साथै यस्ता नदी तथा खोलाहरूबाट पशुहरूले पानी पिउने र किसानहरूले समेत बेला बखत आंशिकरुपमा सिँचाईको लागि पानीको प्रयोग गरेको देखिन्छ। यस गाउँपालिकामा पर्यटकीय क्षेत्रको रुपमा ढुम्बा ताल र क्षमा ताल रहेका छन् । यस गाउँपालिकामा संसारकै अग्लो स्थानमा रहेको तिलिचो ताल जाने प्रवेश बिन्दु रहेको छ । चिमाङ खोला, मार्फा खोला, ठिनी खोला, ढुम्बा खोला र स्याङ खोला लगायत खोलाहरु कालीगण्डकी नदीमा मिसिन्छन् । कालीगण्डकी नदी यस गाउँपालिका बिच भएर बग्ने मुख्य नदी रहेको छ । यहाँबाट काली गण्डकी नदीको तीरै तीर हुँदै गोरेटो बाटोले दक्षिणमा बेनी तथा बाग्लुङ बजार सम्म जोड्ने गर्दछ । हाल बेनी बाट जोमसोमलाई जोड्न सडक पनि निर्माण हुँदै छ । गाउँपालिका क्षेत्रका बासिन्दालाई खानेपानी आपूर्ति गाउँक्षेत्र भित्रकै श्रोतबाट ल्याइएको छ ।

२.६ ऐतिहासिक स्थलहरु

यस गाउँपालिकामा धेरैजसोबौद्ध धर्मावलम्वीहरुको बसोबास रहेको देखिन्छ । त्यसैले यहाँका प्रत्येक ऐतिहासिक तथा धार्मिक स्थलहरुमा बौद्धहरुकैगुम्बाहरु मात्र भेटिएको छ । यहाँका ऐतिहासिक स्थलहरुमा ऐतिहासिक चिनारी भएको मार्फा गाउँ , ह्यारुझो भ्यू टावर, लियोपार्ड केभ, टसि ल्हाखाङ गुम्बा,उर्केन छ्योकोर्लिङ गुम्बा, चेछेन कुंगा छ्योखोर लिङ, साक्य गोन्पा, युनद्रुङ फेनचोलीङ बोन गुम्बा, कुछप तेरेङगा गुम्बा लगायत पुराना गुम्बाहरु, थकाली तथा गुरुङ जातिको संस्कृति झल्काउने म्युजियमहरु र हिमालहरु (धवलागिरी, नीलगिरी) को मनोरम दृश्य आदी देख्न पाइन्छन् ।

२.७ वनस्पती तथा जैविक विविधता

यहाँको हावापानी शितोष्ण खालको भएको हुनाले तल्लो भेग तिर मिश्रति कोणधारी वनस्पती धुपी सल्लो पाइन्छ । उचाईअनुसार पाइने मुख्य वनस्पतीमा सल्लो, धुपी, वैंश, लोट सल्ला, भोजपत्र, लालीगुराँस, काँडेदार वुट्यान, घाँस, भोटे पिपल रहेका छन् ।

२.८वन्यजन्तु

कस्तुरी, खरायो, घोरल, नाउर, हिउँचितुवा, चितुवा ,स्याल आदि गाउँपालिकामा पाइने मुख्य वन्य जन्तुहरु हुन् ।

२.९ वन्यपंक्षी

डाँफे, मुनाल, च्याखुरा, कालीज, लाटोकोसेरो, मलेस, भंगेरा, डेलाङ आदि पनि यहाँ पाइने वन्यपंक्षीहरु हुन ।

२.१० जडीवुटी

यहाँको वनमा महत्वपूर्ण जडीवुटी जस्तै अनुरकाँडा, चिरोइलो, लोठसल्ला, यार्चागुम्वा, पाँचऔले, निरमसी, सतुवा, चिची, तोरा, चुत्रो, कुट्की, कुठ, भोजा, जमानो, कुकुर्को वीख, हारा, सोमलता, चुल्ठे अमिलो, जटामसी, जिम्मु, कुरिलो, घोराङमार्चा, आदि जस्ता प्रशस्त वहुमूल्यवान र उपयोगी जडिवुटीहरु पाईन्छ ।

२.११ पाल्तु पशुपंक्षी

यहाँ पालिने पाल्तु पशुमा याक, नाक, झोपा, चौरी, घोडा, लुलु, खच्चड, गधा, भेडा, च्याङ्ग्रा, गाई, वंगुर आदि हुन्भने पंक्षीमा कुखुरा र हाँस पनि पालिन्छन् ।

२.१२ सामाजिक जनजीवन

यस गाउँपालिकामा धेरैजसो बौद्ध धर्मावलम्वीहरुको बसोबास रहेको देखिन्छ । त्यसैले यहाँका प्रत्येक ऐतिहासिक तथा धार्मिक स्थलहरुमा बौद्धहरुकै गुम्बाहरु मात्र भेटिएको छ । यहाँका ऐतिहासिक स्थलहरुमा ऐतिहासिक चिनारी भएको मार्फा गाउँ, ह्यारुझो भ्यू टावर, लियोपार्ड केभ, टसि ल्हाखाङ गुम्बा, उर्केन छ्योकोर्लिङ गुम्बा, चेछेन कुंगा छ्योखोर लिङ, साक्य गोन्पा, युनद्रुङ फेनचोलीङ बोन गुम्बा, कुछप तेरेङगा गुम्बा लगायत पुराना गुम्बाहरु, थकाली तथा गुरुङ जातिको संस्कृति झल्काउने सङ्ग्राहलयहरु र हिमालहरु (धवलागिरी, निलगिरी) को मनोरम दृश्य आदि देख्न पाइन्छन् । उच्च पहाडी दुर्गम हिमाली जिल्ला भएको हुनाले यहाको जनजीवन भिन्नै प्रकारको छ । सदरमुकामदेखि उत्तरतिर भोटे गुरुङ जातीहरुको बाहुल्यता छ भने दक्षिणतिर थकाली समुदायको अतिरिक्त दलित तथा अन्य जातिहरुको बसोवास भएको पाईन्छ । गुरुङ् तथा थकाली जातीहरु बौद्ध धर्म मान्दछन् भने दलित तथा अन्य जातिहरु हिन्दू धर्म प्रति आस्थावान देखिन्छन् । नेपालको साँस्कृतिक विविधतालाई झल्काउने प्रमुख विषय भनेको स्थानीय चाडपर्व, भाषा धर्म तथा संस्कृतिहरु हुन् । घरपझोङ गाउँपालिका जातीय, भाषिक, धार्मिक रुपमा विविधता बोकेको गाउँपालिका हो । यसै कारण यहाँका स्थानीय चाडपर्व तथा संस्कृतिहरुमा पनि विविधता पाइन्छ । यस क्षेत्रमा बसोवास गर्ने जातजाति अनुसार फरक फरक चाडपर्व तथा जात्राहरु यहाँ मनाइने गर्दछन । फाला, त्युङ्ला, तोरन्ला, देक्याप नाच तथा १२ वर्षे मेला यहाँका मुख्य चाडपर्वहरु हुन् ।

२.१३ स्थानीय चाडपर्व तथा जात्रा र मेला

नेपालको सांस्कृतिक विविधतालाई झल्काउने प्रमुख विषय भनेको स्थानीय चाडपर्व, भाषा धर्म तथा संस्कृतिहरु हुन् । घरपझोङ गाउँपालिका जातीय, भाषिक, धार्मिक रुपमा विविधता बोकेको गाउँपालिका हो । यसै कारण यहाँका स्थानीय चाडपर्व तथा संस्कृतिहरुमा पनि विविधता पाइन्छ । यस क्षेत्रमा बसोवास गर्ने जातजाति अनुसार फरक फरक चाडपर्व तथा जात्राहरु यहाँ मनाइने गर्दछन । फाला, त्युङ्ला, तोरन्ला, देक्याप नाच तथा १२ वर्षे मेला यहाँका मुख्य चाडपर्वहरु हुन् ।

२.१४ सामाजिक अवस्था

२.१४.१ जनसंख्या र जनघनत्व

घरपझोङ गाउँपालिकाको २०७५ सालको वडा सर्भेक्षणका आधारमा कुल जनसंख्या ३,१८४ रहेको देखिन्छ । जसमध्ये पुरुष जनसंख्या १६१६ र महिला जनसंख्या १५६८ रहेको छ । सोही अनुसार लैङ्गिक अनुपात (Sex Ratio) अर्थात् प्रति १०० महिलामा पुरुषको संख्या १०३ रहेको छ। गाउँपालिकाको कुल घरधुरी ७०४ छ जसमध्ये घरको स्वामित्व आफ्नो भएको घरपरिवारको संख्या ५५० अर्थात् ७८.१२ प्रतिशत रहेको छ । साथै भाडामा बस्ने घरपरिवारको संख्या १०४ अर्थात् १४.७७ प्रतिशत रहेको छ । त्यसैगरी ३ घरपरिवार संस्थागत भवनमा आश्रित छन् भने ४७ घरपरिवारको जग्गा रहेको देखिन्छ ।

२.१४.२ स्वास्थ्य

नयाँ गाउँपालिकाको रुपमा भर्खर मात्रै जिम्मेबारी सम्हालेको यस गाउँपालिकामा स्वास्थ्य सम्बन्धी धेरै कार्य गर्नुपर्ने आवश्यकता देखिन्छ । सामान्य स्वास्थ्य सुविधाको लागि गाउँलेहरूले स्थानीय स्वास्थ्य चौकीहरूको प्रयोग गर्ने गरेका छन् । यस गाउँपालिकामा जन समुदायहरूले चेतनाको क्रमिक विकाससँगै स्वास्थ्य, सरसफाई तथा समुदायको स्वस्थकर बानी व्यवहार अबलम्बन गर्दै गइरहेको देखिन्छ। गाउँपालिकामा १५ शैयाको जिल्ला अस्पताल रहेको र हाल यस अस्पतालको २५ शैयामा स्तरोन्नती भइरहेको छ । साथै गाउँपालिकामा २ वटा स्वास्थ्य चौकी, २ वटा आधारभूत स्वास्थ्य केन्द्र र १ वटा गाउँघर क्लिनिक रहेका छन् भने एक जिल्ला आयुर्वेद औषधालय पनि रहेको छ । गाउँपालिकाको केन्द्र क्षेत्रका जनताहरूको पहुँच सहज देखिएता पनि बाँकी जनताको पहुँच केवल स्वास्थ्य चौकी सम्म रहेको छ जहाँ सबै स्वास्थ्य समस्याको समाधान संभव छैन । हेल्थ पोष्टहरूमा पर्याप्त स्वास्थ्यकर्मी र औषधीको उपलब्धता नहुँदा समस्या झेल्नुपर्ने बाध्यता छ । गाउँपालिकामा विभिन्न वडाहरूमा स्वास्थ्य चौकी रहेका छन् तर आवश्यक भौतिक पूर्वाधार तथा दरबन्दी अनुसार स्वास्थ्यकर्मीहरू छैनन्। तसर्थ ग्रामीण स्तरमा उपचारात्मक स्वास्थ्य स्थिति कमजोर रहेको छ ।

२.१४.३ शिक्षा

गाउँ प्रोफाइल तयार गर्न सञ्चालन गरिएको वडा सर्भेक्षणमा उल्लेख भई आए अनुसार गाउँपालिकाको कूल साक्षरता ९८ प्रतिशत छ । त्यसैले यस गाउँपालिका पूर्ण साक्षर क्षेत्र समेत घोषणा भैसकेको छ । यस गाउँपालिकामा ८ वटा बाल बिकास केन्दहरू, ७ वटा आधारभूत विद्यालय, ३ वटा मा.वि., र १ क्याम्पस रहेका छन् । यस गाउँपालिकामा सामुदायिक र संस्थागत विद्यालय अन्तर्गत आधारभूत विद्यालय कक्षा १-८ सम्मका ६ वटा सामुदायिक र ज्ञ वटा संस्थागत गरी जम्मा ठ वटा विद्यालयहरु छन् । त्यस्तै माध्यमिक तह कक्षा १-१० सम्मका द्द वटा सामुदायिक विद्यालयहरु छन् र माध्यमिक तह कक्षा १-१२ सम्मका १ वटा संस्थागत विद्यालय छ । यसै गरी गाउँपालिकामा १ सामुदायिक क्याम्पस रहेको छ ।

२.१५ भौतिक पूर्वाधार (सडक)

सडक पूर्वाधार विकासको मूल आधार हो । सडकको विकासविना अन्य विकासका आधारहरु स्थापित गर्न कठिन तथा खर्चिलो हुन्छ । गाउँको प्रभावकारी विकासका लागि पनि सडक संजाल अन्यन्त जरुरी हुन्छ । यस गाउँपालिकामा पनि सडक संञ्जालको विकासका लागि योजना तथा कार्यक्रमहरु निर्माण भइरहेका छन् तथा कतिपय कार्यक्रमहरु संचालन भइरहेको अवस्थामा छन् । घरपझोङ गाउँपालिकामा हालसम्म प्रायः सबै जसो बाटो कच्ची नै रहेको छ । यस गाउँपालिकामा हालसम्म कुनै पनि बाटोहरु कालोपत्रे भैसकेका छैनन् । सडकको स्तरोन्नती गरि ग्रावेल तथा कालोपत्रे गर्ने योजनाहरु प्राथमिकतामा परेका छन्। सडक स्तरोन्नती, मर्मत तथा केही कार्यहरु गाउँपालिकाको

योजनामा परेको छ र यसको लागि Detail Project Report (DPR) तयार भै शुरुवात पनि भइसकेको छ, भने विस्तारै कालोपत्रे गर्ने विषय पनि यस गाउँको योजनामा परेको छ । जेहोस नयाँ गाउँको रुपमा भर्खर मात्र कार्य सम्हालेको यस गाउँमा पुर्वाधार निर्माणका विविध विषयहरुले प्रवेश पाउने कार्य जारी रहेको छ । तापनी योजनाहरुले कार्यान्वयको चरणमा पनि धेरै समय लिने गर्दछन् । जसले गर्दा योजनामा तोकिएका विषयहरुलाई चाडै कार्यान्वयमा ल्याउनुपर्ने चुनौती गाउँपालिका समक्ष रहेको छ ।

२.१६ कृषि

केही वर्ष पहिलेसम्म उजाड लाग्दो यो गाउँपालिका हालको वृक्षारोपण तथा कृषि सचेतनाको कारणले केही हदसम्म प्रभावित देखिन्छ । गाउँपालिकामा प्रमुख रुपमा स्याउ खेतीले विशेष स्थान लिएको देखिन्छ भने आलु, उवा, फापर आदीको उत्पादन पनि विस्तारै वढ्दै गएको देखिन्छ । गाउँपालिकाका अधिक जमिन कृषिको लागि खासै उपयुक्त देखिदैन तसर्थ सम्भावित कृषि क्षेत्रहरुको पहिचान गरी दक्ष कृषि प्राविधिक तथा आधुनिक कृषि प्रणालीतिर उन्मुख गराउन सके केही हदसम्म कृषिजन्य वस्तुहरुमा देखापरेको परनिर्भरता हटाउन सकिन्छ । प्राकृतिक सम्पदाको हिसाबले यस गाउँपालिकामा कृषियोग्य जमिन न्युन मात्रामा रहेको छ । यहाँको कुल भू-भागमध्ये १.५८ प्रतिशत जमिन मात्र खेतीपातीको लागि उपयोगी देखिन्छ । त्यसैगरी १४.८८ प्रतिशत जमिन वनजंगलले, १.२५ प्रतिशत जलक्षेत्र, १.८३ प्रतिशत बालुवा र ४१.०८ बुट्यान तथा झाडीले ओगटेको छ । गाउँपालिकाको ठूलो क्षेत्र वन /चरन क्षेत्रले ढाकेको देखिन्छ ।

२.१७ गाउँपालिकाको जनसांख्यिक अवस्था

जनसंख्या राज्यको पहिलो शर्त हो । जनसंख्या विना कुनै पनि राज्यको परिकल्पना हुन सक्तैन । देश विकासको पहिलो आधार र स्रोत जनसंख्या नै हो । मानव साधन विना कुनै पनि गाउँ तथा गाउँको अस्तित्व संभव हुन सक्तैन । राज्य तथा सरकारको महत्वपूर्ण हतियार तथा अधिकारको प्रदायक त्यस क्षेत्रका नागरिक अर्थात जनसंख्या हो । गाउँको विकास गर्न जनसहभागिता अति आवश्यक हुन्छ । अर्थात जनसंख्या र विकासको विच अन्योन्याश्रित सम्वन्ध रहेको हुन्छ । गाउँको हरेक विकास जनताको लागि हो भने गाउँको विकासको श्रोत पनि जनता नै हुन् । सार्वजनिक प्रशासनको मुल आधार पनि जनता नै हुन् । अतः गाउँ तथा गाउँको विकासका लागि राज्य, सरकार, वा प्रशासन सबैले जनसंख्याको विवरण अद्यावधिक गरिरहनु पर्दछ । शासनको मूल केन्द्रमा नागरिक नै रहेका हुन्छन् । अतः जनसंख्या विवरणले राज्यका क्रियाकलापलाई दिशा निर्देशको आधार उपलव्ध गराउँछ । घरपझोङ गाउँपालिकामा आफ्नो क्षेत्रभित्र रहेका बासिन्दाको विवरण तयार गरि विकासका क्रियाकलापलाई सहज बनाउनको लागि जनसंख्याको तथ्याङ्क अद्यावधिक गर्ने क्रममा यस क्षेत्रभित्र रहेका गाउँवासिको तथ्याङ्क तलको तालिकामा देखाईएको छ । जसअनुसार यस गाउँपालिकाको कुल जनसंख्या ३,१८४ रहेको छ । जसमा पुरुष जनसंख्या १६१६ रहेको छ, भने महिला जनसंख्या १५६८ रहेका छ ।

तालिका २.१: घरपझोङ गाउँपालिकाको जनसांख्यिक विवरण

वडा नं.	जनसंख्या		
	जम्मा	पुरुष	महिला
१	४२०	२०९	२११
२	६२४	३२७	२९७

३	८०१	४०३	३९८
४	६३६	३१२	३२४
५	७०३	३६५	३३८
जम्मा	**३,१८४**	**१,६१६**	**१,५६८**

स्रोत: घरपझोङ गाउँपालिकाको बस्तुगत विवरण २०७५

तालिका २.२: संगठन संरचना अन्तर्गत रहने शाखा तथा उपशाखाहरु

क्र.स.	शाखाहरू	उपशाखाहरू	इकाइ	कैफियत
१	आर्थिक प्रशासन शाखा		राजश्व इकाइ	
२	योजना तथा पूर्वधार विकास शाखा		आन्तरिक लेखा परिक्षण इकाइ	
	प्रशासन शाखा	जिन्सी व्यवस्थापन उपशाखा		
		दर्ता-चलानी हेल्प डेस्क/ सामाजिक सुरक्षा तथा पञ्जिकरण उपशाखा		
३	सूचना, अभिलेख तथा तथ्याङ्क व्यवस्थापन शाखा			
४	शिक्षा, यूवा तथा खेलकुद शाखा			
५	स्वास्थ्य शाखा			
६	कृषि विकास तथा पशु सेवा शाखा	क. कृषि विकास उपशाखा		
		ख. पशु सेवा उपशाखा		
७	वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन शाखा			
८	कानून शाखा			

स्रोत: घरपझोङ गाउँपालिका प्रशासन शाखा

अनुसूची-३

तालिका २.३ :घरपझोङ गाउँपालिकाको प्रस्तावित सङ्गठन संरचना

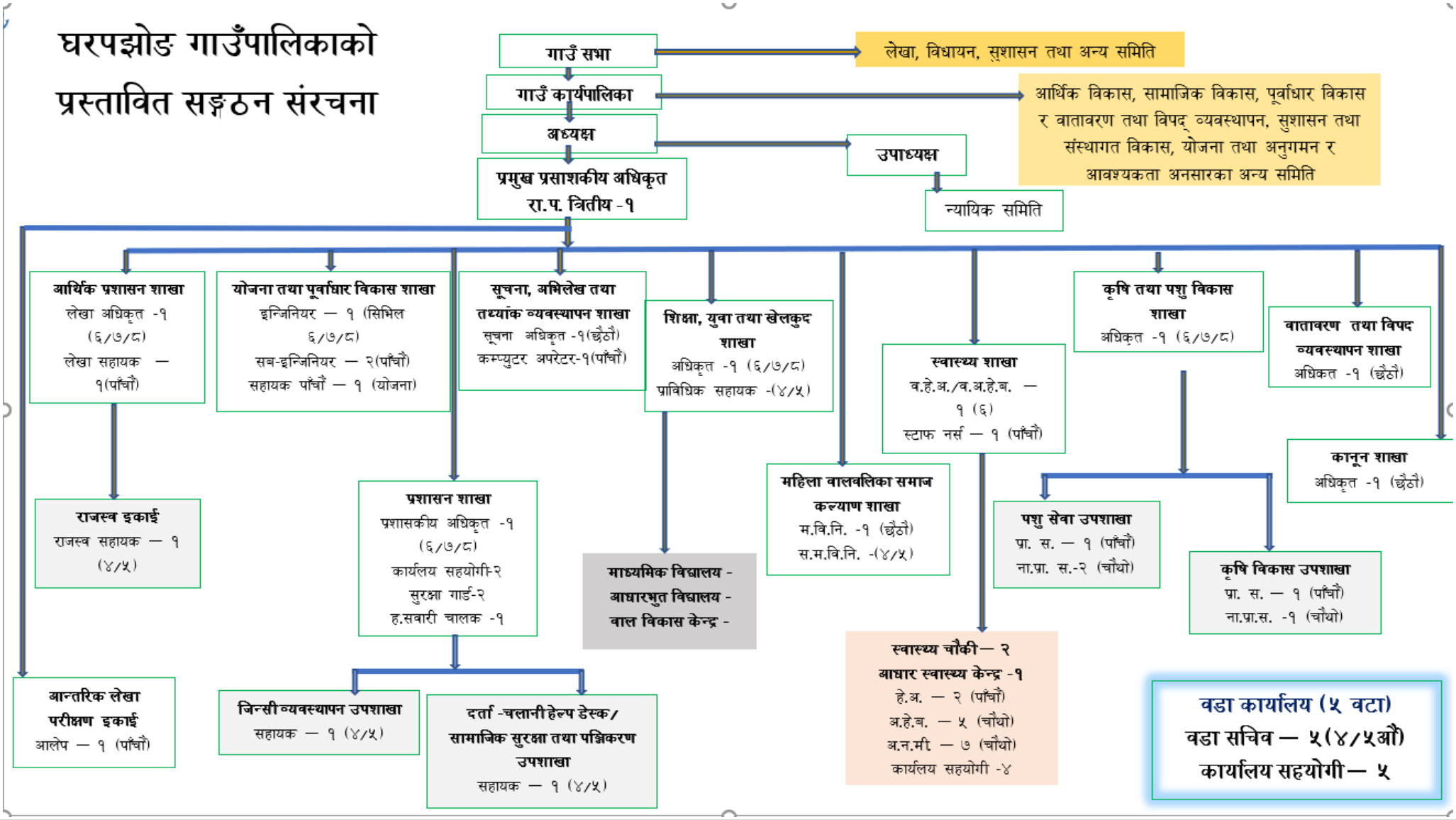

नोटः

- सङ्घीय/प्रदेश सरकारबाट स्थानीय तहमा समायोजन भएर गाउँपालिकामा आएका जनशक्तिहरूलाई निज कार्यरत रहदा सम्म सोही तहको सेवा सुविधामा रहने तर अनिवार्य अवकास र सरुवा भए पश्चात प्रस्तावित संरचनागत तह अनुसार हुने गरी व्यवस्थापन गर्नुपर्ने
- कर्मचारी समायोजनका रुपमा यस दरबन्दी तालिकामा उल्लेख भएभन्दा माथिल्लो तहको कार्मचारी समायोजन भै कार्यरत रहेको अवस्था भएमा त्यस्तो कर्मचारी सेवामा रहेसम्म समायोजन भई आएको माथिल्लो तह अनुसारकै सेवा सुविधा र पदनाम एंव तह कायम गरी शाखा वा शाखाको उपल्लो जिम्मेवारी दिनुपर्ने हुन्छ ।
- सामाजिक सुरक्षा तथा पंजीकरण उपशाखामा सहायक स्तरको दरबन्दी कायम गरी वडासंग को समन्वय र वडा सचिवको कार्यविवरणमा समेत पंजीकरणको कार्य समावेश गरिएको छ
- स्वास्थ्य शाखा, स्वास्थ्य चौकी र स्वास्थ्य केन्द्र लगायतमा हाल कार्यरत जनशक्तिको अवस्था समेत ध्यान दिई यी इकाईहरूमा हाल करारमा कार्यरत कर्मचारीका लागि समेत रहने दरबन्दी मिल्दो योग्यता र जिम्मेवारी दिन सकिने बिषयमा आधारित भै कर्मचारीको जम्मा दरबन्दी उल्लेख/व्यवस्था गरिएको छ ।
- सुचना प्रविधी तथा अभिलेख शाखामा सूचना प्रविधि अधिकृतको नया दरवन्दी प्रस्ताब गरिएको छ भने कानून तथा न्याय प्रशासन शाखामा कानून अधिकृतको नयाँ दरवन्दी थप गर्ने प्रस्ताव गरिएको छ ।
- दरबन्दी संरचनामा शाखाहरू र उपशाखाहरूलाई एकै समानको पदसोपान रहने परिकल्पना गरिएको छ।
- सेवारत र गाउँपालिकाको शाखामा रहने उस्तै प्रकृतिका कर्मचारीहरूलाई दरबन्दी अनुसार एक अर्को स्थानमा जिम्मेवारी दिन सकिने छ ।
- अन्य अत्यावश्यक कार्यहरूका लागि सेवा करार गरी गाउँपालिकालाई दिर्घकालिन दायित्व पर्ने दरबन्दीहरू घटाउदै लैजाने ।
- यसमा आयोजनागत संरचनाहरू समावेश छैन । साथै गाउँपालिका अन्तर्गत रही सञ्चालन हुने स्वायत्त निकाय समेत यसमा संलग्न गरिएको छैन ।

तालिका २.५: घरपझोङ गाउँपालिकाको प्रस्तावित शाखागत कर्मचारी दरबन्दी विवरण

क्र.स.	शाखा	प्राविधिक	प्रशासनिक	जम्मा
१	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	०	१	१
२	प्रशासन शाखा	०	८	८
३	आन्तरिक लेखा परिक्षण इकाई	०	१	१
४	आर्थिक प्रशासन तथा राजस्व शाखा	०	३	३
५	शिक्षा युवा तथा खेलकुद शाखा	१	१	२

६	योजना तथा पूवार्धार विकास शाखा	३	१	४
७	स्वास्थ्य शाखा र मातहत स्वास्थ्य संस्था	१६	४	२०
८	वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन शाखा	०	१	१
९	कानुन तथा न्याय प्रशासन शाखा	०	१	१
१०	कृषि विकास तथा पशु सेवा शाखा	६	०	६
११	सुचना प्रविधी तथा अभिलेख शाखा	२	०	२
१२	महिला बालबालिका तथा समाज कल्याण शाखा	०	२	२
१३	वडा कायार्लय (५) सबै	०	१०	१०
जम्मा		२८	३३	६१

स्रोतः घरपझोङ गाउँपालिका प्रशासन शाखा

प्रस्तुत संरचनाले गाउँपालिकामा रहने कर्मचारीहरूको प्रवृत्तिलाई दर्साएको छ । प्राविधिक कर्मचारीहरूको संख्या बढोत्तरीमा यस संरचनाले प्राथमिकता दिएको छ । कार्यप्रकृति र कार्यवोझका आधारमा स्वास्थ्य शाखा र वडा कार्यालयहरूमा जनशक्तिको चाप बढी हुने गरी प्रस्ताव भएको छ । प्रशासन शाखा अन्तर्गत सेवा प्रवाहसँग सम्वन्धित अन्य जनशक्तिहरू रहने भएकोले यो शाखामा पनि जनशक्ति तुलनात्मक रुपमा बढी देखिएको हो ।

तालिका २.६: घरपझोङ गाउँपालिकाको प्रस्तावित तहगत कर्मचारी दरबन्दी विवरण

तह	प्राविधिक	प्रशासनिक	जम्मा
दशौं/नवौं	०	०	०
छैटौ/सातौ/आठौ	४	७	११
चौथो/पाँचौ	२४	१२	३६
श्रेणी विहिन	०	१४	१४
जम्मा	**२८**	**३३**	**६१**

तालिका २.७: घरपझोङगाउँपालिकाको दरबन्दी तेरिजको तुलना संक्षेपिकरण

तह	हाल कार्यरत दरबन्दी	स्वीकृत दरबन्दी	प्रस्तावित नयाँ दरबन्दी	थप दरबन्दी	समायोजन दरबन्दी
दशौं/नवौं		०	०		
छैटौ/सातौ/आठौ	१२	८	११	३	३
अधिकृत स्तर	१२	८	११	३	३

चौथो/पाँचौ	२७	२८	३६	६	५
सहायक स्तर	२७	२८	३६	६	५
श्रेणी विहिन	१०	१०	१४	४	
परियोजना अन्तर्गत - चौथो/पाँचौ	५	०	०	०	
जम्मा	५४	५०	६१	११	७

स्रोत: घरपझोङ गाउँपालिका प्रशासन शाखा

तालिका २.८: घरपझोङ गाउँपालिकाको प्रस्तावित दरबन्दी अनुसारको दरबन्दी थप–घट

पद	स्तर	तह	सेवा	समूह	थप दरबन्दी	घट
प्रशासकीय अधिकृत	अधिकृत	६/७/८	प्रशासन	सामान्य प्रशासन	१	
कानून अधिकृत	अधिकृत	६	प्रशासन	न्याय प्रशासन	१	
सुचना अधिकृत	अधिकृत	६	विविध		१	
अधिकृत -वातावारण शाखा	अधिकृत	६	प्रशासन		१	
अ.हे.व	सहायक	४/५	स्वास्थ्य	हे.ई.	१	
फार्मेसी सहायक	सहायक	४/५	स्वास्थ्य		०	१
अ.न.मी निरिक्षक /सि.अ.न.मि.	सहायक	४/५	स्वास्थ्य	क.न.	१	
सहायक चौथो/पाँचौं	सहायक	४/५	प्रशासन	सामान्य प्रशासन	२	
सुरक्षा गार्ड	श्रेणी विहिन				२	
कार्यालय सहायक	श्रेणी विहिन				२	
जम्मा					१२	१

तालिका २.९: दरबन्दीको लागि आवश्यक आर्थिक दायित्वको अनुमानित विवरण

पद	मासिक तलब	ग्रेड संख्या	ग्रेड रकम	संख्या	जम्मा	कैफियत
दशौं तह	४९३८०		१६४६	०	०	
नवौं तह	४५५८०		१५२०	०	०	
आठौ तह	४२३८०		१४१३	०	०	
सातौ तह	३९८७०		१३२९	३	११९६१०	
छैटौ तह	३७९९०		१२६७	८	३०३९२०	

पाँचौ तह	३०२००		१००७	१६	४८३२००	
चौथो तह	२८६१०		९५४	२०	५७२२००	
श्रेणी विहिन	१८८५०		९६२	१४	२६३९००	
ग्रेड मासिक (सालाखाला)			ग्रेड रकम	०	५००००	
स्थानीय भत्ता मासिक (सालाखाला)					३०००००	
जम्मा मासिक तलब-भत्ता				५८	२०९२८३०	
जम्मा बार्षिक तलब-भत्ता				संख्या	२७२०६७९०	

स्रोत: घरपझोङ गाउँपालिका प्रशासन शाखा

प्रस्तुत अनुमान अनुसार मासिक रु. २०९२८३० र बार्षिक रु. २७२०६७९० तलब भत्ता लाग्ने देखिन्छ । अघिल्लो संरचनामा चालु आ. व. कालागि समग्र प्रशासनिक खर्च रु.५१५८५००० लाग्ने अनुमान थियो जसमा सबै प्रकारका प्रशासनिक खर्च यद्यपी तलब भत्तामा मात्र करिव रु.१६०००००० खर्च हुने अनुमान गरिएको भएता पनि गत आ. ब. को तलब भत्तामा मात्र करिव रु.२१०००००० खर्च भएको हो देखिन्छ । यसरी गत आ.ब.को जम्मा खर्च र चालु आ. ब.को अनुमानलाई हेर्दा यस संरचना र दरबन्दी तोकिए पश्चात के कति रकमले तलब बृद्धि/कमी हुने हो स्पष्ट आँकलन हुन सकेन । यस गाउँपालिकाले २०७८/०७९ मा आय रु. ३३.२८ करोड को हाराहारी गरेकोमा आन्तरीक आय तर्फ रु. ०.८७ करोड सङ्कलन हुने अनुमान रहेको छ भने रु. ३.६२ करोड राजस्व बाँडफाँड मार्फत प्राप्त हुने अनुमान छ । दिइएको आँकडा अनुसार आन्तरिक श्रोत बाट तलब भत्ता सहितको कार्यालय संचालन मा पनि कठिनाई हुने देखिन्छ । लगभग रु. ०.६७ करोड बजेट क्षेत्राधिकार भन्दा बाहिरबाट खर्च गर्नु पर्ने अवस्था रहेको देखिन्छ । यो अवस्थाका लागि राजश्व सङ्कलनको दिगो श्रोत र अन्य आधार नदेखिनु पनि एक समस्या हो । कर्मचारी सङ्घीय सरकारको अनुदान भन्दा नि बढि करारका कर्मचारी भएको हुँदा दिगो श्रोतको सुनिस्चितता गर्नु पर्ने देखिन्छ । श्रोतको सुनिस्चितता बिना कर्मचारी संख्या बृद्धिगर्दा गाउँपालिकाको विकासमा श्रोत नपुग्न सक्छ । गाउँपालिकाको पूँजिगत खर्च भन्दा चालु खर्च तुलनात्मक रुपमा बढी हुने गरेको देखिन्छ । भएको छ । यसले प्रशासनिक खर्च बढि विकासको गति सुस्त भएको जनाउछ । यस्तो अवस्था कर्मचारी संख्या घटाई चुस्त, दुरुस्त प्रशासन बनाउनु पर्दछ । सूचना प्रविधि तथा प्रविधि मैत्री कार्यवातावरण तय गर्नु पर्दछ । जसले छिटो, छरितो, कम जनशक्तिमा धेरै क्रियाकलाप सम्पन्न र संचालन गर्न सकिन्छ ।

परिच्छेद ३: क्षमता विकासको समग्र लेखा जोखा

क्षमता विकास योजना तर्जुमा दिग्दर्शन २०७६ अनुसार स्थानीय सरकारको क्षमता विकासलाई संस्थागत र मानव संसाधन क्षमता विकास गरी दुई आयाममा विभाजन गरि सोहि अनुकुलका प्रकृयाबाट क्षमता योजना निर्माण लाई अगाडी बढाईएको छ ।

३.१ संस्थागत क्षमता विकास तीन आयाम

सामान्यतया क्षमता विकासलाई तीन आयाममा विश्लेषण गर्न सकिन्छ । सर्वप्रथम संस्थाको संरचनालाई दुरुस्त पार्नु पर्ने एउटा पाटो हो भने संरचनाको जिम्मेवारी अनुकुलन हुँने गरी आवश्यक संख्यामा मानव संसाधनको व्यवस्था र तिनिहरुको जिम्मेवारी अनुसारका कार्य गर्न सक्ने गरी ज्ञान, सीप र क्षमताको विकास गर्नु जरुरी छ । यसका अतिरिक्त गाउँपालिकाले जनसमक्ष घरघरै र निरन्तर पुऱ्याउँनु पर्ने सेवाहरु पनि हुन्छन जस्तै कृषि सेवा, पशु सेवा, खानेपानी हरको मर्मत सेवा, बालि तथा पशु बिमा सेवा, पकेट क्षेत्र विकास सेवा, मानव स्वास्थ्य सेवा आदि । यी सबै प्रकारका सेवाहरु गाउँपालिका तथा वडामा रहेको सीमित जनशक्ती बाट मात्र संभव नहुँने हुँदा अन्य सरोकारवालाहरु तथा बस्ति स्तरकै युवा/युवतीको क्षमता विकास गरी सेवा बजारहरुको स्थापना गर्दा गाउँपालिकाबाट प्रवाह हुँने कतिपय सेवाहरु स्थानीय स्तरबाटै प्रवाह हुँन सक्ने बनाउँनु पनि क्षमता विकासको परिधि भित्र पर्न जान्छ ।

क्षमता विकासका तीन आयामः

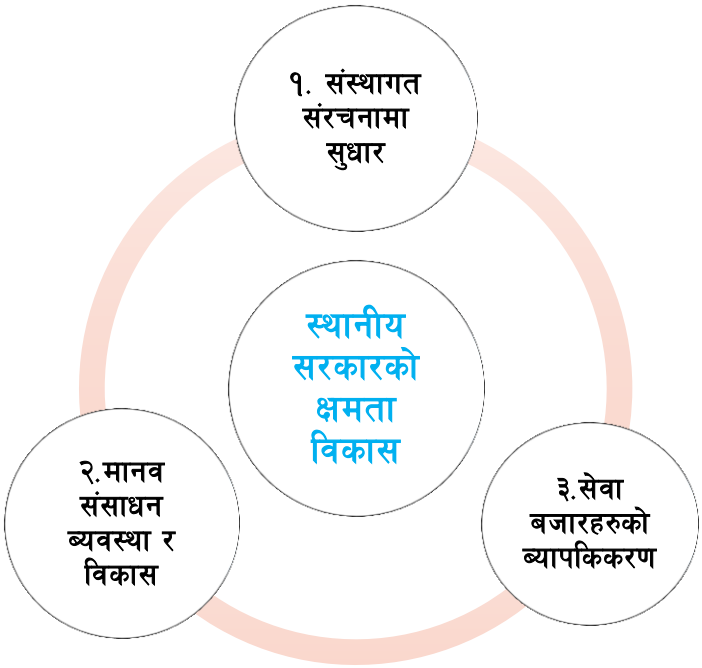

३.२ घरपझोङ गाउँपालिकाको संस्थागत क्षमता विकास लेखाजोखा

क्षमता विकास योजना तर्जुमा दिग्दर्शन २०७६ को अनुसूची २, ३ र ५ अनुसार स्थानीय सरकार संस्थागत क्षमता (सञ्चालन व्यवस्थापन) लेखाजोखा, संस्थागत क्षमता (नेतृत्व तह)

लेखाजोखा, आपूर्तिमा आधारित क्षमता विकास आवश्यकताको लेखाजोखा तथा ***समुदायका सेवा समुदाय बाटै*** भन्ने मान्यता लाई पनि आत्मसात गरी आवस्यक सेवा बजारहरुको समेत लेखाजोखा गर्दा विकास व्यवस्थापन, संस्थागत संरचना तथा संगठन व्यवस्थापन, वित्तिय व्यवस्थापन, सूचना व्यवस्थापन, सुशासन, समन्वय र सहकार्य, मानव संसाधन विकास, संस्थागत क्षमता विकास, सेवा प्रवाह मापदण्ड निर्धारण, राजस्व परिचालन र वित्तिय अनुशासन जस्ता एकल साझा तथा सङ्घीय कानुन बाट व्यवस्थित अधिकारहरुको प्रभावकारी उपयोगका लागि भौतिक स्रोत साधन व्यवस्था, नीति, योजना, ऐन/नियम/कार्यविधि तयारी, मानव संसाधन प्राप्ती र तालिम, गोष्ठी, अध्ययन, अनुसन्धान जस्ता हरेक क्षेत्रमा क्षमता विकासका लागि माग भएको छ ।

३.३ मानव संशाधनको क्षमता विकास लेखा जोखा

क्षमता विकास योजना तर्जुमा दिग्दर्शन २०७६ को अनुसूची ८ र ९ अनुसार स्थानीय सरकार विद्यमान मानव संशाधनको क्षमता लेखाजोखा (शाखागत रूपमा) र स्थानीय सरकारको विद्यमान मानव संशाधनको क्षमता लेखाजोखा (विषयक्षेत्रगत रूपमा) क्षमता विकास आवश्यकताको लेखाजोखा गरिएको छ ।

आर्थिक, सामाजिक, पूर्वाभार, वन, वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन र संस्थागत विकास, सेवा प्रवाह र सुशासन अन्तर्गत,

१. मागमा आधारित क्षमता लेखाजोखाः दिग्दर्शनको अनुसूचि २ अन्तर्गतका क्षमता विकास क्षेत्र जस्तैः विकास व्यवस्थापन, संस्थागत संरचना तथा संगठन व्यवस्थापन, वित्तिय व्यवस्थापन, सूचना व्यवस्थापन, सुशासन र समन्वय र सहकार्य जस्ता विषयहरुका अतिरिक्त मानव संसाधन विकास, संस्थागत क्षमता विकास, सेवा प्रवाह मापदण्ड निर्धारण जस्ता अतिरिक्त विषयहरु माथि शाखागत रुपमा छलफल हुँदा अधिकांस शाखाहरुबाट माथि भनिएका क्षमता विकास क्षेत्रमा अभिमुखिकरण तथा तालिमहरुको अपेक्षा गरिएको छ भने दिग्दर्शनकै अनुसूची ३ अन्तर्गत नेतृत्व तहको क्षमता लेखाजोखा हुँदा पनि क्षमता विकासका हरेक क्षेत्रमा प्रशिक्षण, अनुशिक्षण, स्रोत साधनको व्यवस्थापन, थप कर्मचारी दरबन्दी जस्ता कुराहरु माग भएको अवस्था छ ।

२. आपूर्तिमा आधारित क्षमता लेखाजोखाः त्यसै गरी अनुसूची ५ को आपूर्तिमा आधारित क्षमताको लेखा जोखा अन्तर्गत गाउँपालिकाको अधिकारको उपयोगको अवस्था, ऐन, नियम, विधि र प्रणालीको स्थापनाको अवस्था, शाखा तथा इकाईगत कर्मचारी तथा पूर्वाधार अवस्था र नयाँ अवधारणा, नीति तथा सूचना प्रविधिको उपयोगको विश्लेषण गर्दा केहि ऐन नियम तथा कार्यविधिहरु तयार गर्न बाकी भएको अवस्था, कर्मचारी दरबन्दि थपको व्यवस्था र नया अवधारण अन्तर्गत केहि योजना तयारी गर्नु पर्ने तथा योजना बनाउँनु पर्ने देखियो ।

(लेखाजोखाको विस्तृत विवरण अनुसूची १ देखि ३ सम्म र क्षमता विकास योजनाको विवरण तल तालिका ४.१ मा दिईएको छ)

३.४ मानव संशाधनको क्षमता विकास लेखा जोखा

क्षमता विकास योजना तर्जुमा दिग्दर्शन २०७६ को अनुसूची ८, र ९ अनुसार स्थानीय सरकार विद्यमान मानव संशाधनको क्षमता लेखाजोखा (शाखागत रूपमा) र स्थानीय सरकारको विद्यमान

मानव संशाधनको क्षमता लेखाजोखा (विषयक्षेत्रगत रूपमा) क्षमता विकास आवश्यकताको लेखाजोखा गर्दा आवश्यक ठानिएका ज्ञान, सीप र दक्षता वृद्धिका लागि सामान्यतया निम्न अनुसार अपेक्षा गरिएको अवस्था छ ।

- दिग्दर्शनको अनुसूची ८ अन्तर्गत सबै शाखाका कर्मचारीले स्व:मूल्यांकन गरी आफ्नो तोकिएको जिम्मेवारी पुरा गर्न ज्ञान, सीप र क्षमतामा केहिले माध्यम र केहिले न्यून रहेको स्वीकार्दै थप क्षमता विकासको अपेक्षा राखेको अवस्था छ ।
- त्यसैगरी दिग्दर्शनको अनुसूची ९ अन्तर्गत विषयगत क्षेत्रका रुपमा स्थानीय सरकारको विद्यमान मानव संशाधनको क्षमता लेखाजोखा गर्दा विभिन्न नेतृत्व तह, वडासमिति तथा कर्मचारी र गाउँपालिकाका विभिन्न कर्मचारीलाई विभिन्न विषय खास गरी पालिका तथा वडाहरुको नेतृत्व तह लाई ९ प्रकारका तालिम तथा प्रशिक्षणहरुको माग भएको छ भने पालिकाका विभिन्न तहका कर्मचारी लाई १६ प्रकारको तथा वडा सचिवहरुका लागि १३ प्रकारका तालिम तथा प्रशिक्षणहरुको माग भएको अवस्था छ । **(लेखाजोकाको विस्तृत विवरण अनुसूची ४ र ५ मा) र क्षमता विकास योजनाको विवरण तल तालिका ४.२ मा दिईएको छ)**

३.५ सेवा बजारहरुको क्षमता विकास लेखा जोखा

गाउँपालिकाले जनसमक्ष घरघरै र निरन्तर पुऱ्याउँनु पर्ने सेवाहरु पनि हुन्छन् जस्तै कृषि सेवा, पशु सेवा, खाने पानीहरुको मर्मतसेवा, बालि तथा पशु बिमासेवा, पकेटक्षेत्र विकाससेवा, मानव स्वास्थ्यसेवा आदि । यी सबै प्रकारका सेवाहरु गाउँपालिका तथा वडामा रहेको सिमित जनशक्तिबाट मात्र संभव नहुँने हुँदा बस्ति स्तरकै युवायुवतीको क्षमता विकास गरी सेवा बजारहरुको स्थापना गर्दा गाउँपालिकाबाट प्रवाह हुँने कतिपय सेवाहरु स्थानीय स्तरबाटै प्रवाह हुँन सक्ने र स्थानीय सीपले स्थानीय रुपमै बजार पाउँने हुँदा समुदायको सेवा समुदायबाटै पुगाउने पनि क्षमता विकासको परिधि भित्र पर्न जान्छ । यसैलाई ध्यानमा राखी गाउँपालिकाका जिम्मेवार पदाधिकारीहरुको समन्वयमा निम्न अनुसारको सेवा बजार विकासको योजना बनाईएको छ ।

तालिका ३.१ सेवा बजारको विवरण

सि.नं	विकासगरिने सेवा	आवश्यक संख्या	यसबाट पर्ने प्रभाव
१	ग्रामिण कृषि प्राविधिक जनशक्ति तयारी	४०	४० जना युवा स्थानीय स्तरमा रोजगार पाउने र कृषकले स्थानीय स्तरबाट न्युनतम कृषि सेवा सुविधा पाउछन्।
२	ग्रामिण पशु प्राविधिक जनशक्ति तयारी	२५	२५ जना युवा स्थानीय स्तरमा रोजगार पाउने र पशुपालक कृषकले स्थानीय स्तरबाट न्युनतम पशुसेवा सुविधा पाउछन्।
३	कृषि तथा पशु बिमा सहजकर्ता तयारी	१०	१० जना स्वरोगार बन्ने छन् कृषि पेशा गर्ने तथा पशुपालक कृषकलाई कृषि र पशु बिमा गर्न सहज हुँनेछ ।
४	खानेपानीका लागि मर्मत संभार कार्यकर्ता तयारी र परिचालन	३०	३० जना युवा स्थानीय स्तरमा रोजगार पाउने र खानेपानी उपभोक्ताले प्लम्बिङ्ग सेवा पाउँनेछन्।
समग्रमा समुदायलाई आवश्यक सेवा प्रवाह चुस्त हुँने छ र बजार सेवाको विकास हुँने छ ।			

परिच्छेद ४: समग्र योजना खाका

४.१ संस्थागत क्षमता विकास एक परिचय

घरपझोङ गाउँपालिकाको मानव संसाधन विकास तथा कर्मचारी तथा पदाधिकारीहरुको कार्य वातावरणका लागि आवश्यक भौतिक पूर्वाधार, नीति, नियम, कानून तथा योजनाहरु र क्षमता विकास सम्बन्धी क्रियाकलापहरुको समग्र अवस्थालाई संस्थागत क्षमता विकास योजना भित्र समावेश गरी निम्नानुसार मानव संसाधन विकास योजना एवम् माग र आपूर्तिमा आधारित क्षमता विकास योजना निर्माण गरिएको छ ।

क्षमता विकासले भूमिका तथा जिम्मेवारी पूरा गर्नका लागि व्यक्ति, संगठन तथा समाजमा रहेको त्यस्तो ज्ञान, सीप, धारणा र क्षमता तथा स्रोतको उपयोगितामा वृद्धि गर्ने, बुझाइ तथा सम्बन्धलाई सुदृढ बनाउने र दीगोपनाका लागि मूल्य, धारणा र उत्प्रेरणाका मुद्दाहरूलाई सम्बोधन गर्नु पर्ने हुदा यसलाई व्यक्तिको ज्ञान, सिप र धारणामा सकारात्मक प्रभाव ल्याउनुका साथै समग्र संस्था र प्रणालीको कार्य दक्षता र प्रभावकारिता वृद्धि गर्ने उपायको रुपमा उपयोग गर्नु पर्ने हुन्छ । त्यसैले संस्थागत क्षमता विकासको उद्देश्य हासिल गर्नका लागि संगठन संरचना, नीति तथा कार्य प्रक्रिया, स्रोत तथा व्यवस्थापनका मुद्दाहरूलाई सम्बोधन गर्न सोको विश्लेषणलाई बढि ध्यान दिइएको थियो । जसको माध्यमले व्यक्ति, संगठन र समाजमा आइपर्ने समस्याहरु समाधान गर्न, सम्भावनाहरुको उपयोग गर्न तथा समय सापेक्ष विकासका निर्धारित उद्देश्यहरू प्राप्त गर्न आवश्यक ज्ञान, सीप र धारणा प्राप्त गर्न मद्दत मिल्ने अपेक्षा गरिएको छ । तसर्थ पुराना तथा अनुपयुक्त क्षमताहरूलाई हटाउने वा रूपान्तरण गर्न विद्यमान क्षमतालाई अधिकतम प्रयोग गर्न, विद्यमान क्षमताको विकास तथा सुदृढीकरण गर्न र नयाँ क्षमता स्थापना गर्ने विषयमा विश्लेषण र योजना तयारी लाई निम्नानुसारको चार भागमा छुट्याएर विश्लेषण गरिएको छ ।

१. भौतिक स्रोत साधन व्यवस्थापनसँग सम्बन्धित,

२. नीति, योजना, ऐन/नियम/कार्यविधि प्रक्रियासँग सम्बन्धित,

३ मानव संसाधन प्राप्तिसँग सम्बन्धित, र

४. तालिम, गोष्ठी, अध्ययन, अनुसन्धानसँग सम्बन्धित

४.२ स्थानीय सरकारको क्षमता विकास योजना (अनुसूची ७)

क्षमता विकास योजना तर्जुमा दिग्दर्शन २०७६ अनुसार गाउँपालिकाका कर्मचारी तथा प्रतिनिधि तथा वडा सचिवहरु लगायत र सरोकारवालाहरु लाई एक दिने अनुशिक्षण पश्चात दिग्दर्शनको अनुसूची २ देखी ५ सम्मका फारमहरु प्रयोग गरी लेखाजोखा गर्नु पर्नेमा कोभिड १९ का कारण लामो समयको निषेधाज्ञा भएर ठूलो समूहमा भौतिक रुपमा उपस्थित भएर लेखाजोखा गर्न असहज परिस्थिति भएको हुँदा सानो समूह छलफलका आधारमा तालिका ४.१ अनुसारको योजना तयार गरिएको छ ।

तालिका ४.१ स्थानीय सरकारको संस्थागत क्षमता विकास योजनाको ढाँचा (अनुसूची ७ मा आधारित)

क्षमता विकासका क्रियाकलापहरू	एकाई	परिमाण	मुख्य जिम्मेवारी	समयावधि			बजेट				लागत व्यहोर्ने स्रोत	
				२०७८।७९	२०७९।८०	२०८०।८१	जम्मा	२०७८।७९	२०७९।८०	२०८०।८१	आन्तरिक	बाह्य
१. भौतिक स्रोत साधन व्यवस्थापनसँग सम्बन्धित												
वडा केन्द्रलाई सेवाप्रवाह केन्द्रको रुपमा विकास गर्ने	संख्या	५	प्रशासन शाखा	१	२	२	५	१००००००	२००००००	२००००००		५०,००,०००
गाउँपालिकाको बहुतले पार्किङ्ग सहितको यवसायिक भवन निर्माण गर्ने ।	संख्या	१	आर्थिक प्रशासन	१	२	२	५	५०००००००	१०००००००००	१०००००००००	१०००००००००	१५,००,००,००००
गाउँपालिकाको मेट्रिक सिस्टममा घर नम्बरिङ्ग गर्ने ।	संख्या	५	प्रशासन शाखा	१	२	२	५	१००००००	२००००००	२००००००		५०,००,०००
फोहरमैला व्यवश्थापन	संख्या	१	प्रशासन शाखा	१				३०००००			३०००००	
सबै वडा कार्यालयलाई प्रविधि मैत्री बनाउने सेवा ग्राही मैत्री कार्यकक्षहरु निर्माण गर्ने	संख्या	५	वडा अध्यक्षहरु	१	२	२	५	२५०००००	५०००००	५०००००		१२,५०,०००
विद्युतिय सूचना प्रसारण तथा तथ्यांक भण्डारणको लागि सर्भर व्यवस्थापन गर्ने ।	सख्या	१	सूचना तथा प्रविधि शाखा	१			१	१५०००००				१५,००,०००
सडक अधिकार क्षेत्र र मापदण्ड तयार	सख्या	१	भौतिक पूर्वाधार	१			१	५०००००			५०००००	
प्रशासन, राजश्व, योजना तथा अनुगमन र प्राविधिक शाखाको लागि ल्यापटप	संख्या	१०	आर्थिक प्रशासन		१०		१०	९,००,०००			९,००,०००	
प्रशासन, राजश्व, योजना तथा अनुगमन र प्राविधिक शाखाको लागि मोटर साइकल	संख्या	१०	आर्थिक प्रशासन			१०	१०		३०००००००			३०,००,०००
स्वास्थ्य केन्दहरुमा कम्प्युटर	संख्या	५	आर्थिक प्रशासन	१	२	२	५	६०००००	१२०००००	१२०००००	३०००००	
दुग्ध चिस्यान केन्द	संख्या	१	पूर्वाधार विकास			१	१			४००००००	४००००००	
फलफूल तथा तरकारी भण्डार निर्माण	सख्या	१	पूर्वाधार विकास			१	१			४००००००	४००००००	

जम्मा भौतिक स्रोत साधन व्यवस्थापनसँग सम्बन्धित रु								५४०१००००	१०४९२००००	११२६२००००	११०००००००	१६५७५०००००
२. नीति, योजना, ऐन/नियम/कार्यविधि प्रक्रियासँग सम्बन्धित												
सडक आवधिक योजना तयारी	संख्या	१	प्रशासन शाखा	१	०	०	१	२०,००,०००	०	०	१०,००,०००	१०,००,००००
आकस्मिक कोष परिचालन नीति	संख्या	१	वन, वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन शाखा		१	०	१		२५००००	०	२५०००००	०
घरपभ्फोङ गाउँपालिकाको पार्श्वचित्र अध्यावधिक गर्ने	संख्या	१	प्रशासन शाखा		१					५०००००	५०००००	
लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण नीति निर्माण	संख्या	१	प्रशासन शाखा महिला तथा बालबालिका शाखा	१	०	०	१	२००००००	०	०	२०००००	०
मर्मत सम्भार कोष व्यवस्थापन नीति तयारी	संख्या	१	जिन्सी शाखा	१	०	०	१	२५०००००	०	०	२५०००००	०
आन्तरिक सञ्चार निर्देशिका निर्माण	संख्या	१	सूचना प्रविधि शाखा	०	१	०	१	०	१५००००	०	१५०००००	०
कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन ऐन निर्माण	संख्या	१	कृषि शाखा	१	०	०	१	२००००००	०	०	२०००००	०
कृषियोग्य भूमिलाई बाँझो नराख्ने नीति	संख्या	१	कृषि शाखा	१	०	०	१	२००००००	०	०	२०००००	०
बालकल्याण गृह सन्चालन कार्यविधि	संख्या	१	महिला बालबालिका शाखा	०	०	१	१	०	०	२०००००	२०००००	०
बाल विवाह विरूद्ध कार्यक्रम सञ्चालन खर्च कार्यविधि	संख्या	१	महिला बालबालिका शाखा	०	०	१	१	०	०	२०००००	२०००००	०
कार्यक्षेत्रमा हुने लैंगिक हिसा न्यूनिकरण आचार संहिता निर्माण	संख्या	१	महिला बालबालिका शाखा	०	०	१	१	०	०	१०००००	५००००	५००००
कर्मचारी आचारसहिता तथा कार्य विभाजन कार्यविधि –O&M Survey	संख्या	१	प्रशासन शाखा	०	१	०	१	०	२०००००	०	२०००००	०

स्थानीय सरकारको कर तथा गैरकर सम्बन्धी कानून निर्माण	संख्या	१	आर्थिक प्रशासन शाखा	०	०	१	१	०	०	२०००००	२०००००	०
पर्यटकीय गुरुयोजना तयार गर्ने	संख्या	१	आर्थिक प्रशासन शाखा	१	०	०	१	२००००००	०	०	२००००००	०
मिनी मुस्ताङ्ग पार्क अगाडी कालीगण्डकी तटमा (beach sport) गुरुयोजना विकास गर्ने ।	संख्या	१	आर्थिक प्रशासन शाखा	१	०	०	१	२००००००	०	०	२००००००	०
ढुम्बा ताल, घरपझोङ किल्ला ,कालिगण्डकी जलयात्रा लगायतका क्षेत्रको विस्तृत परियोजना प्रतिवेदन तयार गर्ने	संख्या	१	आर्थिक प्रशासन शाखा	१	०	०	१	१०००००००	०	०	१०००००००	०
शिक्षा योजना तथा शिक्षा प्रोफाईल निर्माण		२	शिक्षा शाखा	१	०	०	१	१०००००००	०	०	१०००००००	०
बाल शिक्षालाई जोड दिन छुट्टै बाल मन्टेश्वरी संचालन गरी साधन सम्पन्न र बाल प्रविधी मैत्री बनाउने ।		२	शिक्षा शाखा	१	०	०	१	१०००००००	०	०	१०००००००	०
राजस्व सुधार योजना	संख्या	१	आर्थिक प्रशासन शाखा	०	०	१	१	०	०	५०००००	२०००००	३०००००

जम्मा नीति, योजना, ऐन/नियम/कार्यविधि प्रक्रियासँग सम्बन्धित रु								**९८५०००० ०**	**६००००० ०**	**१७००००० ०**	**१०८०००० ०**	**१३५००००० ०**
३ मानव संसाधन प्राप्तिसँग सम्बन्धित												
ग्रामिण कृषि प्रविधि लाई एक पटकका लागि टुल किट र औषधि सहयोग	संख्या	२५	५ वटा वडा	५	१०	१०	२५	५०००००	१०००००००	१०००००००	२५०००००	०
ग्रामिण पशु प्रविधि लाई एक पटकका लागि टुल किट र औषधि सहयोग	संख्या	२५	५ वटा वडा	५	१०	१०	२५	५०००००	१०००००००	१०००००००	०	२५०००००

खानेपानीका लागि ग्रामिण मर्मत संभार कार्यकर्ताका लाई एक पटकका लागि औजार सहयोग	संख्या	४५	५ वटा वडा	५	१०	१०	२५	५००००	१०००००	१०००००	२५००००	०
उद्यमशिल विकास कार्यक्रम	संख्या	४५	५ वटा वडा	१५	१५	१५	४५	५००००	१०००००	१०००००	२५००००	०
शिक्षक तालिम/ विषयगत कार्यशाला	संख्या	४५	५ वटा वडा	१५	१५	१५	४५	५००००	१०००००	१०००००	२५००००	०
स्वास्थ्यकर्मी क्षमता अभिबृद्धि तालिम	संख्या	५०	५ वटा वडा	५०	५०	५०	५०	१५००००	१५०००००	१५००००	४५०००००	
एक गाउँ एक होमस्टे विकास गर्ने	संख्या	१००	५ वटा वडा	५०	२०	३०	५०	५००००००	१०००००००	१०००००००	२५०००००००	
जम्मा मानव संशाधन प्राप्तिसँग सम्बन्धित रु								**९००००० ०**	**१६५०००० ०**	**१६५००००० ०**	**३९५००००० ०**	**२५०००००**
४. तालिम, गोष्ठी, अध्ययन, अनुसन्धानसँग सम्बन्धित												
क्षेत्रगत आवधिक गुरुयोजना तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन कार्यशाला (५ वटा क्षेत्रगत) ५ दिनको आवासिय तालिम	पटक	१	योजना तथा अनुगमन र प्रशासन शाखा	०	१	०	१	०	५०००००	०	५०००००	०
बनाउन बाँकी रहेका ऐन, नियम, कार्यविधि तथा तयारी सम्बन्धि कार्यशाला	पटक	१	कानूनी इकाई र प्रशासन शाखा	१	०	०	१	१००००००	०	०	१०००००	०
गाउँसभा व्यवस्थापन तालिम	पटक	१	प्रशासन	१	०	०	१	३००००००	०	०	३०००००	०
कार्य सम्पादन, मुल्याङ्कन तथा प्रतिवेदन तयार र मापदण्ड निर्धारण सम्बन्धि कार्यशाला	पटक	१	योजना तथा अनुगमन र प्रशासन शाखा	०	१	०	१	०	२०००००	०	२०००००	०
गुनासो व्यवस्थापन बारे वडा समिति, वडा सचिव र न्यायिक समितिलाई प्रशिक्षण	संख्या	१	गाउँपालिका र कार्यपालिका	१	०	०	१	३००००००	०	०	०	३०००००
संघ र प्रदेशसँग समन्वय र सहकार्यका लागि अन्तरक्रिया/ छलफल	संख्या	६	प्रशासन	२	२	२	६	५००००	५००००	५००००	१५००००	

लैङ्गिका समानता, समावेशी पहुँच सम्बन्धि अभिमुखिकरण कार्यक्रम	सख्या	३	सामाजिक विकास,	१	१	१	३	१०००००	१०००००	१०००००	३०००००	०
गाउँपालिका र विकास साझेदरहरु बिच अन्तरकृया	कार्यक्रम संख्या	८	गाउँपालिका र कार्यपालिका	२	३	३	८	७५०००	७५०००	७५०००	२२५०००	०
गापा कर्मचारी र वडा सचिवहरुलाई क्षमता विकास सम्वन्धी कार्यक्रम	पटक	१	प्रशासन	१	०	०	१	३०००००	०	०	३०००००	०
तालिम, गोष्ठी, अध्ययन, अनुसन्धानसँग सम्बन्धित जम्मा रु.								१२२५०००	९२५०००	२२५०००	२०७५०००	३०००००
कूल जम्मा								६५९८५३००	१०८०९५०००	११६१९५०००	१२६८२५०००	१६७६५००००

४.३ मानव संसाधन विकास एक परिचय

मानव संसाधनको क्षमता विकास भनेको गाउँपालिकाको खर्च नभई लगानी र कार्य क्षमता वृद्धि दुवै हो । त्यसैले ज्ञान र सीपले संस्थालाई चलायमान बनाउँदछ । सामान्यतया मानव संशाधन विकास भनेको संस्थामा कार्यरत कर्मचारी तथा विविध कार्यमा सहयोग गर्ने सेवा बजारको व्यक्तिगत र संस्थागत सीप, ज्ञान र क्षमता किासको संरचना हो ।

यसले मानव संसाधन विकासका लागि तालिम, अभिमुखिकण, अध्ययन अवलोकन गोष्ठी, अन्तरक्रिया, छलफल आदि मात्र नभएर संगठनमा आवद्ध कर्मचारी तथा प्रतिनिधि, संस्थाको आन्तरिक तथा बाह्य व्यवस्थापन, संरचना, विधि, प्रस्तुति समेत भएको हुँदा यो क्षमता विकास योजना बनाउँदा वर्तमानमा भएको जनशक्तिको विद्यमान क्षमताको मूल्यांकन तथा विश्लेषण गरी त्यस अनुरूप क्षमता विकास रणनीति तथा योजनाको तर्जुमा गरिएको छ । अध्ययन क्रममा पालिकका कर्मचारीसँग दुवै व्यक्तिगत र समूहगत रुपमा कर्मचारीको कार्यविवरण अनुसार गर्नुपर्ने कार्यका लागि आवश्यक पर्ने ज्ञान, सीप र दक्षता तथा उनिहरुमा रहेको विद्यमान ज्ञान, सीप र दक्षता बीचको अन्तर पहिचान गरी प्राप्त भएका सूचनाहरूको अध्ययन तथा विश्लेषण गरी मानव संशाधन विकासका लागि गर्नुपर्ने कार्यहरूको पहिचान गरी योजना बनाईएको हो ।

४.४ स्थानीय सरकारको मानव संसधन विकास योजना (अनुसूची १०)

क्षमता विकास योजना तर्जुमा दिग्दर्शन २०७६ अनुसार गाउँपालिकाका कर्मचारी तथा प्रतिनिधि, वडा सचिवहरु र सरोकारवालाहरु लाई एक दिने अनुशिक्षण पश्चात दिग्दर्शनको अनुसूची ८ र ९ का फारमहरु प्रयोग गरी लेखाजोखा गर्नु पर्नेमा स्थानीय तहको निर्वाचनकाका कारण ठूलो समूहमा भौतिक रुपमा उपस्थित भएर लेखाजोखा गर्न असहज परिस्थिति भएको हुँदा सानो सानो समूह र शाखागत कर्मचारीहरुसँग छलफलका आधारमा तालिका ४.२ अनुसारको योजना तयार गरिएको छ ।

तालिका ४.२ स्थानीय सरकारको मानव संशाधन विकास योजनाको ढाँचा (अनुसूची १० मा आधारित)

मानव संशाधन विकास क्रियाकलापहरू	प्राप्त हुने सिकाई	सेवा प्रवाहमा आउने प्रभावकारिता	मुख्य जिम्मेवारी	समयावधि			बजेट				जम्मा बजेट	
				२०७८।७९	२०७९।८०	२०८०।८ १	जम्मा	२०७८।७९	२०७९।८०	२०८०।८१	आन्तरिक	बाह्य
१.निर्वाचित पदाधिकारीहरूका लागि												
गाउँ तथा वडा सभा व्यवस्थापन सम्बन्धि अभिमुखीकरण	गाउँ तथा वडा सभा र बैठक हरु व्यवस्थित हुने	गाउँ तथा वडा सभा र बैठक हरु व्यवस्थित र नियमित हुने	प्रशासन	१			१	२०००००			२०००००	
जनप्रतिनिधिहरुई स्थानीय तहको योजना तर्जुमा सम्बन्धि अनुशिक्षण	योजना तर्जुमाको ज्ञान	योजना तर्जुमा चुस्त हुँने	योजना शाखा	१	१	०	२	२०००००	२०००००	०	४०००००	
क्षेत्रगत आवधिक योजना कार्यान्वयनको बारेमा छलफल तथा अन्तरक्रिया कार्यक्रम	आवधिक योजनाको महत्व र ज्ञान	योजना निर्माणमा सहयोग	प्रशासन शाखा र योजना शाखा	१			१	१०००००			१०००००	
योजना तर्जुमा र अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणाली र प्रतिवेदन लेखन बारे कार्यपालिका सदस्यहरु, वडाका प्रतिनिधीहरु लाई तालिम	योजना तर्जुमा, कार्यन्वयन र अनुगमन तथा मूल्याँकन का ज्ञान अभिवृद्धी हुने	योजना चक्र व्यवस्थापन तथा मुल्याङन प्रणलीमा सहजता आउँने ।	प्रशासन शाखा, योजना शाखा	१	१		२	३०००००	३०००००			६०००००
योजना निर्माण प्रक्रियाका बारेमा अभिमुखिकरण	योजना निर्माणमा सहज	योजना आवश्यकताको आधारमा पहचान गर्न सहयोग	योजना शाखा		१		१		१७५०००		१७५०००	
लैंगिक समानता र सामाजिक समावेशीकरण बारे कार्यपालिका र वडा	GESI बारे संवेदनशिलता आउँने	समाबेसी विकास हुँने ।	प्रशासन प्रमुख महिला तथा बालबालिका शाखा	१	१	०	२	३०००००	३०००००			६०००००
समितिका पदाधिकारीलाइ प्रशिक्षण												
न्याय सम्पादन तथा मध्यस्थता बारे न्यायिक समितिका पदाधिकारी लाई प्रशिषण	न्याय सम्पादन मा सहजता र मेलमिलापमा वृद्धि	स्थानीय झै झगडा मिलाउन सक्षम हुँने	प्रशासन शाखा, न्यायिक समिति	१	०	०	१	१५००००	०	०	१५००००	

सार्वजनिक र सामाजिक उत्तरदायित्व जवाफदेहिताका अवधारणा, औजारहरू र उपयोग सीप बारे कार्यपालिका तथा वडाका पदाधिकरी लाई तालिम	उत्तरदायित्वको संवेदनशिलता बढ्ने	सार्वजकि जवाफदेहितामा सुधार हुँने	प्रशासन शाखा			१	१			३०००००	३०००००	
स्थानीय स्रोत साधनहरुको पहिचान, उच्चतम उपयोग र व्यवस्थापन सम्बन्धि अभिमुखिकरण कार्यक्रम	स्रोत साधनको पहिचान र उपयोगको अवस्थाको लेखाजोखा	स्थानीय स्रोत परिचान र व्यवस्थापन गर्न सहयोग पुग्ने	प्रशासन शाखा	२			२	१२०००००			१२०००००	
जम्मा निर्वाचित प्रतिनिधिको रु								**१३७००००**	**९७५०००**	**३००००० **	**१४४५०००**	**१२००००० **
२. समिति, उपसमितिहरूका लागि												
विभिन्न उपभोक्ता समितिहरुलाई विकासमा जनसहभागिता बारे प्रशिक्षण	जनसहभागिताको ज्ञान	जनसहभागिता जुट्ने	योजना शाखा	१५	१५	१५	४५	२२५०००००	२२५०००००	२२५०००००		६७५००००
स्थानिय आवश्यकताको योजना पहिचान अनुशिक्षण	योजना प्राथमिकिरणको ज्ञान	योजना छनौटमा सहयोग	योजना शाखा	३	३	३	९	१५०००००	१५०००००	१५०००००	४५०००००	
सूचनाको हक बारे टोल सुधार समितिहरुको क्षमता विकास तालिम	सूचनको ज्ञान	सुचना आदन प्रदानमा सहयोथ	प्रशासन शाखा सुचना तथा प्रविधि शाखा	४	४	४	१२	१६०००००	१६०००००	१६०००००	४८०००००	
विषयगत आवधिक योजना कार्यान्वयन रणनीतिको बारेमा छलफल तथा अन्तरक्रिया कार्यक्रम	क्षेत्रगत स्थानीय विकास योजना बनाउँन र समस्या समाधान गर्न	समस्या पहिचा र त्यसको उचित समाधान खोज्न सहज	प्रशासन शाखा	५	५	५	१५	२५०००००	२५०००००	२५०००००	७५०००००	
विषयगत समितिहरुलाई उनिहरुको काम, कर्तव्य र जिम्मेवारी बारे प्रशिक्षण	जिममेवारी प्रष्ट हुँने	जिम्मेवारी निर्वाह हुँने ।	प्रशासन शाखा	५	५	५	१५	२५०००००	२५०००००	२५०००००	७५०००००	

जनप्रनिधिहरुलाइ दिगो विकासका लक्ष्यहरुको स्थानियकरण सम्वन्धि तालीम												
जम्मा समिति, उपसमितिहरूका लागि रु								**३०६००००**	**३०६००००**	**३०६००००**	**२४३००००**	**६७५००००**
३. कर्मचारीहरूका लागि												
क्षेत्रगत आवधिक योजना कार्यान्वयन रणनीतिको बारेमा छलफल तथा अन्तरक्रिया कार्यक्रम	क्षेत्रगत स्थानीय विकास योजना बनाउँन र समस्या समाधान गर्न	समस्या पहिचा र त्यसको उचित समाधान खोज्न सहज	प्रशासन शाखा		२		२		१२०००००		१२०००००	
बालअधिकार, बालसंरक्षण, लैससास सम्वन्धि तालिम	विषय वस्तुको ज्ञान	बाल संरक्षणको बारेमा ज्ञान अभिवृद्धी	प्रशासन शाखा	१		१	२	३०००००		३०००००		६०००००
दिगो विकासका लक्ष्यहरुको थानियकरण सम्वन्धि तालीम												
बोलपत्र अहावन, सार्वजनिक खरिद नियमावली बारे क्षमता अभिवृद्धी तालिम	बोलपत्र अहावन, सार्वजनिक खरिदको ज्ञान	बोलपत्र अहावन र खरिद प्रक्रिया गर्नमा सहजता हनु	प्राविधिक शाखा	१			१	२५००००				२५००००
स्थानीय शासनसम्वन्धी नीतिनियम, सार्वजनिक प्रशासन बारे वडा सचिवहरु लाई प्रशिक्षण	सुशासन सहितको सेवा प्रवाहको ज्ञान	स्थानीय शासन सञ्चालनमा सहजता	प्रशास	०	१		१	०	३०००००	०	३०००००	
नतिजामा आधारित योजना तर्जुमा र अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणाली बारे योजना शाखा, प्रविधिक शाखाका कर्मचारी र वडा सचिवहरुलाई तालिम	ग्रामिण योजना तर्जुमा, कार्यन्वयन र अनुगमन तथा मूल्याँकन बारे ज्ञान प्राप्त हुने	योजना चक्र व्यवस्थापन तथा मुल्यांकन प्रणालीमा सहजता आउँने ।	प्रशासन शाखा, योजना शाखा पूर्वाधार विकास शाखा	१	०	०	१	०	३०००००	०	३०००००	

लैंगिक समानता र सामाजिक समावेशीकरण बारे पालिकाका कर्मचारी र वडा सचिवहरु लाई अभिमुखिकरण	लैंगिक समानता र सामाजिक समावेशीकरण बारे संवेदनशिलता आउँने	समावेशी विकास हुँने ।	प्रशासन	३	०	०	३	३०००००	०	०	३०००००	
सार्वजनिक खरीद व्यवस्थापन बारे अभिमुखिकरण	खरिदलाई व्यवस्थीत गन	सरकारी सम्पत्तीको व्यवस्थापन र आर्थिक पारदर्शिता	प्र.प्र.अ.,प्रशासन प्रमुखको सहयोगमा	०	१	०	१	०	७५०००		७५०००	
सूचना प्रविधि, अभिलेख व्यवस्थापन तथा ज्ञान व्यवस्थापनबारे गाउँ पालिका, विषयगत शाखाका कर्मचारी र वडा कार्यालयका कर्मचारी लाई प्रशिक्षण	प्राविधिक ज्ञान हासिल गर्न	कार्यहरु प्रविधि मैत्री हुँने	प्रशासन	१	१	०	२	१५००००	१५००००	०	३०००००	
सन्दर्भ स्रोत तथा अभिलेखहरु र सुचना प्रविधिको आवश्यकता र प्रयोग सम्बन्धमा अभिमुखिकरण	नयाँ ज्ञान सीप र सुचनाको प्रयोग	नयाँ नयाँ सोध अध्ययनको ज्ञान र प्रविधिको अभ्यास र उपयोग	प्रशासन शाखा	१			१	८००००			८००००	
सेवाकालिन तथा प्रवेश तालिम	विषयगत क्षत्रेको ज्ञान	कार्य सम्पदानमा सहजता	प्रशासन	नियमित	नियमित	नियमित	नियमित	३०००००	३०००००	३०००००		९०००००
सबै कर्मचारी लाई आधारभूत जिम्मेवारीको आधारमा पुनरताजगी तालिम	जिम्मेवारी अनुकुलको ज्ञाँन हाशिल हुँने	पदको जिम्मेवारी राम्रो सँग बहन हुने	प्रशासन शाखा	नियमित	नियमित	नियमित	नियमित	२०००००	२०००००	२०००००		६०००००
जम्मा कर्मचारीका लागि रु								**१५८००००**	**१४४५०००**	**८००००० ०**	**१८२५०००**	**२३५००००**
४. सेवाग्राही लक्षित क्षमता विकास												
कृषि तथा पशुसेवा प्राविधिक र ग्रामिण कृषि,पशु प्रविधिकर्ता लाइ तालिम	स्थानीय सेवा बजारको विकास	कृषकलाई घरदेलो सेवामा पहुँच	वडा कार्यालय कृषि शाखा	१५	१५	१५	४५	७५००००	७५००००	७५००००		२२५००००
एग्रो मार्केटिङ मूल्य श्रृंखला सम्वन्धी तालिम	स्थानीय सेवा बजारको विकास	कृषकलाई घरदेलो सेवामा पहुँच	वडा पशु सेवा शाखा	१५	१५	१५	४५	७५००००	७५००००	७५००००		२२५००००
खानेपानीका लागि ग्रामिण मर्मत संभार कार्यकर्ता	स्थानीय सेवा बजारको विकास	खानेपानी सेवाहरु निरन्तर सुचारु हुँने	वडा कार्यालय स्वास्थ्य शाखा	१५	१५	१५	४५	७५००००	७५००००	७५००००		२२५००००

तालिम												
महिला स्वयंसेविकाहरुलाई पोषण सुधार बारे पुनरताजगि तालिम	पोषण सुधारका विविध उपायहरुको जानकारी हुने	पोषण सुधारका उपायहरु अवलम्बन हुँने	वडा कार्यालय स्वास्थ शाखा	५	५	५	१५	१००००००	१००००००	१००००००	३००००००	
अग्नी नियन्त्रक हरुलाइ तालिम												
सक्सन मेसिन अपरेटरलाइ तालिम												
जम्मा सेवाग्राही लक्षित क्षमता विकासका लागि रु								**३२५००००**	**३२५००००**	**३२५००००**	**३००००**	**६७५००००**
५. साझेदारहरुको क्षमता विकास												
विद्यालयका शिक्षकहरुलाई वालमैत्री पूर्वाधारको आवश्यकता र उपयोगिता बारे अनुशिक्षण	वाल उद्यान र वालमैत्रि पूर्वाधारको ज्ञान	उद्यान स्थापना र वालमैत्रि पूर्वाधार निर्माण हनुँ	वडा कार्यालय शिक्षा शाखा	१	२	२	५	५००००	५००००	५००००	१५००००	
स्वास्थ्यचौकीका कर्मचारीलाई स्वास्थ्य सेवाको डिजिटल वधिबाट एकिकृत अभिलेख व्यवथापन तालिम	डिजिटल प्रविधिको ज्ञान	सेवाहरुको अभिलेखहरु डिजिटल विधिबाट अध्यावधिक हुँने	स्वास्थ्य शाखा		१		१	०	४५००००		४५००००	
स्थानीय सहकारीहरु लाई कृषि उद्यमबारे प्रशिक्षण	कृषि लाई उद्यमको रुपमा बुझाई हुँने	कृषिमा व्यवसायिकरण हुँने ।	वडा कार्यालय	३	३	३	९	३०००००	३०००००	३०००००		९०००००
निजिक्षेत्र तथा विकास साझेदार,स्थानिय गैसस संग समन्वय र क्षमता वृद्धि												
करदाता शिक्षा कार्यक्रम												
साझेदारहरुको क्षमता विकास जम्मा रु.								**३५००००**	**८००००० ३५०००० ६००००० ९०००००**			
कूल जम्मा मानव संसाधन विकासका लागि रु.								**९६१००००**	**९५३००००**	**७९६००००**	**९२००००० १७९५००००**	

<u>खर्च सारांस</u> सामान्यतया संस्थागत क्षमता विकासका लागि घरपझोङ गाउँपालिकाले ब्यहोर्न सक्ने स्रोतको बिश्लेषण गर्दा निम्न अनुसार हुँन आउँने देखिन्छ,

तालिका तालिका नं. ४.३ : संस्थागत क्षमता विकासको खर्च साराँस

सि.नं	संस्थागत क्षमता विकासका क्षेत्र	जम्मा लागत रु	चालु खर्च बाट रु	चालु खर्च प्रतिशत	बाह्य स्रोतको अपेक्षा रु	बाह्य श्रोतको आपेक्षा प्रतिशत
१	भौतिक स्रोत साधन व्यवस्थापनसँग सम्बन्धित	२७५७५००००	११०००००००	३९.८९ %	१६५७५००००	६०.१०%
२	नीति,योजना,ऐन/नियम/कार्यविधि प्रक्रियासँग सम्बन्धित	१२१५००००	१०८०००००	८८.८८ %	१३५००००	११.१२%
३	मानव संशाधन प्राप्तिसँग सम्बन्धित	४२०००००	३९५००००	९४.०४%	२५००००	५.९५%
४	तालिम, गोष्ठी, अध्ययन, अनुसन्धानसँग सम्बन्धित	२३४५०००	२०७५०००	८८.४८%	३०००००	११.५१%
	जम्मा	**२९४४७५०००**	**१२६८२५०००**	**४३.०६%**	**१६७६५००००**	**५६.९३%**

तलिका ४.४: मानव संसाधन विकासको खर्च साराँस

सि.नं	मानव संशाधन विकासका क्षेत्र	जम्मा लागत रु	चलु खर्च बाट रु	चाल खर्च प्रतिशत	बाह्य स्रोतको अपेक्ष रु	बाह्य श्रोतको आपेक्षा प्रतिशत
१	निर्वाचित पदाधिकारीहरूका लागि	२६४५०००	७४५०००	५४.६३%	१२०००००	४५.३६%
२	समिति, उपसमितिहरूका लागि	९१८००००	२४३००००	२६.४७%	६७५००००	७३.५३%
३	कर्मचारीहरूका लागि	४१७५०००	१८२५०००	४३.७१%	२३५००००	५६.२९%
४	सेवाग्राही लक्षित क्षमता विकास	९७५००००	३००००००	३०.७७%	६७५००००	६९.२३%
५	साझेदारहरुको क्षमता विकास	२१०००००	१२०००००	५७.१४%	९०००००	४२.८६%
जम्मा		**२७१५००००	९२०००००	३३.८९%	१७९५००००	६६.११%**

यी माथिका दुबै संस्थागत क्षमता विकास र मानव संसाधन विकासका लागी कूल रु ३२१६२५००० खर्च आउँछ जुन गाँपालिकाको क्षमता भन्दा धेरै माथि हुन्छ । माथि संस्थागत क्षमता विकासमा मात्रै गाउँपालिकाले रु १३६०२५००० ब्यहोर्नु पर्ने हुन्छ र बाँकी मानव संसाधन विकासका खर्च समेत गर्दा गाउँपालिकाको

क्षमताले नपुग्ने भएको हुँदा सेवा र स्रोतको संभावना भएका सरोकारवालाहरुको खोजि गर्ने शिलशिलामा दिग्दर्शको अनुसूची ६ अनुसारको क्षमता विकाससँग सम्बन्धित स्रोत व्यक्ति र सरोकारवाला पक्षहरू विश्लेषण गर्ने प्रयत्न गरिएको छ ।

तालिका ४.५ क्षमता विकाससँग सम्बन्धित स्रोत व्यक्ति र सरोकारवाला पक्षहरू (अनुसूची ६ सँग सम्बन्धित)

स्रोत व्यक्ति वा सरोकारवाला पक्षको नाम	क्षमता विकास सहकार्य वा सहयोगका क्षेत्र	संभावित भूमिका
सङ्घीय सरकार	आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग, कर्मचारीको व्यवसथापनमा सहयोग	आर्थिक अनुदान
गण्डकी प्रदेश प्रशिक्षण प्रतिष्ठान	प्राविधिक सहयोग, क्षमता विकास (श्रोत ब्यक्ती, विज्ञ सहयोग)	क्षमता अभिवृद्धी, तालिम, नीति तथा रणनीति तयारी, आवधिक योजना तयरी
प्रदेश सरकार, विषयगत मन्त्रालयहरु	आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग	आर्थिक अनुदान
राष्ट्रिय योजना आयोग	आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग	आर्थिक अनुदान
गण्डकी प्रदेश, योजना आयोग	आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग	आर्थिक अनुदान
जिल्ला समन्वय समिति, मुस्ताङ	आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग	आर्थिक अनुदान
प्लान इन्टरनेशनल नेपाल	लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेसीकरण नीति बनाउन र क्षमता अभिवृद्धीका लागि तालिम, अभिमुखिकरणत सचेतिकरण गर्नमा सहयोग ।	क्षमता अभिवृद्धी, तालिम, नीति तथा रणनीति तयारी र प्राविधिक सहजीकरण
	शिक्षा नियमावली बनाउनमा आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग	शिक्षा नियमावली बनाउनका लागि श्रोत व्यक्ति पहिचान, आर्थिक र प्राविधिक सहयोग
	अपांगता भएका व्यक्तिहरुको सशक्तिकरणमा आर्थिक र जीविकोपार्जन गराउनमा सहयोग	अपांगता भएका व्यक्तिहरुको क्षेत्रमा सहयोग र सहकार्य रजीविकोपार्जन गराउनका लागि क्षमत । अभिवृद्धी
	बाल सरंक्षणको क्षेत्रमा सहयोग	बाल सरंक्षण नीति बनाउन प्राविधिक सहयता
	पूर्वाधारको नया प्रविधिमा तालिममा सहयोग	मेसन तालिममा आर्थिक र प्राविधिक सहयोग

	लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेसीकरण नीति बनाउन र क्षमता अभिवृद्धीका लागि तालिम, अभिमुखिकरणत सचेतिकरण गर्नमा सहयोग ।	क्षमता अभिवृद्धी, तालिम, नीति तथा रणनीति तयारी र प्राविधिक सहजीकरण
	मनोसामाजिक परामर्श तथा वित्तिय साक्षरतामा आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग र तालिममा सहजिकरण	क्षमता अभिवृद्धी, तालिम र आर्थिक सहयोग
सुआहारा		
अन्य गैरसरकारी संस्था	विकासमा साझेदरी	गा.पा.को नीति तथा कार्यक्रमको मातहतमा रहेर सहकार्य
वित्तिय संस्था	विकासमा साझेदरी	गा.पा.को नीति तथा कार्यक्रमको मातहतमा रहेर सहकार्य
सहकारी	विकासमा साझेदरी	गा.पा.को नीति तथा कार्यक्रमको मातहतमा रहेर सहकार्य
वन उपभोक्ता समूह	विकासमा साझेदरी	गा.पा.को नीति तथा कार्यक्रमको मातहतमा रहेर सहकार्य
स्थानीय उपभोक्ता	विकासमा साझेदरी	लागत साझेदारी

परिच्छेद ५ क्षमता विकास योजना कार्यान्वयन रणनीति र प्रथम वर्षको योजना

५.१ पृष्ठभूमि

नेपालका सबै स्थानीय तहहरु नगरिकका घरदैलोका सरकार हुन र यिनलाई नेपालको संविधान २०७२ ले प्रसस्त विधायिकी, न्यायिक र कार्यकारी अधिकार प्रदान गरेको छ । तर नगरिकको जीवनस्तर सुधारका लागि यी अधिकारहरु उपयोग गर्न सबै स्थानीय तहहरु संस्थागत रुपमा सवल, संरचनागत रुपमा व्यापक र मानव संसाधनका रुपमा पर्याप्त र ज्ञान, सीप र क्षमता युक्त हुनु जरुरी छ । स्थानीय सरकारका अधिकार र जिम्मेवारीहरू कत्तिको कुशल रूपमा सम्पादन हुन्छन भन्ने कुरा स्थानीय सरकारको भौतिक सुसम्पन्नता, विभिन्न पदीय जिम्मेवारीमा रहेका जननिर्वाचित प्रतिनिधिहरू र मानव संसाधनको ज्ञान, सीप र क्षमतामा भर पर्दछ । तसर्थ यो क्षमता विकास योजना कार्यान्वयत गर्न केहि निश्चित रणनीति कार्यविधि अवलम्बन गरिनेछ जो तल दिईएको छ ।

५.२ उद्देश्य

गाउँपालिकाको २०७८।०७९ मा तयार भएको क्षमता विकास योजना र अगामी वर्षहरुमा तयार हुने तथा भएका क्षमता विकास योजनाहरुको सफल र नतिजामूलक कार्यान्वयन भएर योजनाले लिएको लक्ष्य तथा उद्देश्यहरु पुरा गर्न मद्दत पुऱ्याउने हो ।

५.३ कार्य क्षेत्र

गाउँपालिकाको क्षमता विकासको कार्यक्षेत्र व्यापक छ । खास गरी योजनामा निर्दिष्ट भएका क्षमता विकासका कार्यहरु सम्पादन गर्न दुई भागमा प्रस्तुत गरिएका योजनाहरुलाई कार्यान्वयन गर्ने हो ।

क. संस्थागत क्षमता विकास

1. भौतिक स्रोत साधन व्यवस्थापनसँग सम्बन्धित
2. नीति, योजना, ऐन/नियम/कार्यविधि प्रक्रियासँग सम्बन्धित
3. मानव संशाधन प्राप्तिसँग सम्बन्धित
4. तालिम, गोष्ठी, अध्ययन, अनुसन्धानसँग सम्बन्धित

ख. मानव संसाधन विकासमा तालिम, गोष्ठि, सेमिनार, अवलोकन भ्रमण, अन्तरकृया आदि

1. निर्वाचित पदाधिकारीहरूका लागि
2. विभिन्न समिति, उपसमिति, टोल सुधार समितीहरूका लागि
3. पालिकाका कर्मचारीहरूका लागि
4. सेवाग्राही लक्षित क्षमता विकास
5. साझेदारहरुको क्षमता विकास

यी माथिका दुवै क्षेका कार्यहरु सम्पादन गर्न तल उल्लेखित चार चरणका कार्यहरु गरिने छः

चरण १: योजना स्वीकृती र बजेट सुनिश्चितता

क. क्षमता विकास योजना कार्यपालिका मार्फत् गाउँसभाबाट पारित गराउने

ख. योजना कार्यान्वयनका लागि आन्तरिक स्रोतको बजेट सुनिश्चित गर्ने ।

ग. बाहिरी सहयोगको खोजि र स्रोत पहिचान र सुनिश्चित गर्ने ।

चरण २: सहयोगी संस्था तथा स्रोत व्यक्तिको पहिचान, लागत र कार्य संझौता

क. क्षमता विकास सम्बन्धमा विभिन्न सहयोगी निकायहरूबीच समन्वय गर्ने ।

ख. मानव संसाधनको ज्ञान तथा सीप विकासका लागि स्रोत व्यक्ति तथा संस्थाको पहिचान ।

ग. संस्थागत तथा मानव संसाधन विकासलाई निश्चित गरिएका गतिविधिहरुका लागि आवश्यक पर्ने लागत तयारी

घ. संस्थागत क्षमता विकास तथा मानव संसाधन विकासको स्रोत व्यक्ति वा संस्थासँग कार्य सम्झौता

चरण ३: क्षमता विकास योजना कार्यान्वयन चरण

क. आवश्यक मानव संसाधन व्यवस्थापनको लागि नीति नियम र दरबन्दि मातहतमा रहेर भर्ना प्रकृया पुरा गर्ने ।

ख. संस्थगत संरचना भित्रको तथा समुदाय स्तरको मानव संसाधनको क्षमता विकासको हकमा आवश्यक स्थान तथा सामाग्री व्यवस्थापन ।

ग. तालिम, गोष्ठि, अभिमुखिकरण, सेमिनार वा अन्य सीप विकास तालिम संचालनमा सहजिकरण
।

घ. संस्थागत संरचनामा सुधारका कार्यहरु सम्पन्न गर्ने ।

चरण ४: अनुगमन, अध्ययन तथा अध्यावधिक

क. क्षमता विकास कार्यक्रम कार्यान्वयनको नियमित अनुगमन र समिक्षा गर्ने ।

ख. क्षमता विकास योजनालाई वार्षिक रुपमा अध्यावधिक गर्ने गराउने

ग. क्षमता विकास बाट आएको परिवर्तन तथा सेवा प्रवाह र सुसाशनमा आएको सुधार बारे अध्ययन गराउने ।

५.४ योजना कार्यान्वयनको रणनीति

५.४.१ गाउँपालिकाबाट योजनाको स्वामित्व ग्रहण: यो योजना गाउँपालिकाको जनप्रतिनिधि र कर्मचारीहरुको सहभागितामा तयार भएको हुदा यसको स्वामित्व गाउँपालिकाले ग्रहण गर्दछ ।

५.४.२ क्षमता विकास योजना कार्यान्वयनका लागि कार्यविधि तयारी: यो योजना कार्यन्वयनका लागि आवश्यक परे छुट्टै कार्यविधि बनाईने छ ।

५.४.३ बजेट सुनिश्चित गर्ने: यो योजना कार्यान्वयनका लागि बजेटको सुनिश्चितता गर्न गाउँपालिकाले गाँउसभाबाट समग्र गाउँपालिकाको संस्थात विकास र मानव संशाधन विकासको लागि वार्षिक चालु खर्चबाट क्षमता विका योजनामा योजना गरिएका क्षमता अभिवृद्धीका कार्यक्रम कार्यान्व्यनका लागि बजेट गाउँपालिकाले विनियोजन गर्ने छ ।

५.४.४ निर्वाचत पदाधिकारी लाई अनिवार्य अनुशिक्षण: नयाँ निर्वाचन पछि आएको सबै निर्वाचित प्रतिनिधिहरुलाई गाउँपालिकाका एकल तथा साझा अधिकारहरु, तिनिहरुको प्रयोग, संघिया कानुनले प्रदान गरेका कार्यहरु र ऐन नियम र प्रतिनिधिहरुका कार्य जिम्मेवारी बारे निर्वाचन लगतै सेवा प्रवेश अनुशिक्षण

प्रदान गरिने छ ।

५.४.५ सम्पर्क व्यक्तिको व्यवस्थाः क्षमता विकास योजना समन्वय समितिको व्यवस्था गरिएको छ र योजनामा अतिरिक्त व्यक्तिहरुलाई पनि जिम्मेवारी दिईएको छ । तथापी योजनाको संवेदनशिलतालाई ध्यानमा राखी यसका समग्र प्रशासनिक जटिलताहरुको व्यवस्थापन, कार्य योजना अनुसारका कार्यहरु चलायमान बनाउन र भएका कार्यहरुको दस्ताबेज सहितको व्यवस्था तथा योजना कार्यान्वयनको अनुगमन, मूल्याँकलन तथा प्रतिवेदनको व्यवस्थापनका लागि वरिष्ठ कर्मचारी मध्ये कसै एकलाई सम्पर्क व्यक्तिका रुपमा कार्य तोकिने छ ।

५.४.६ संस्थागत संरचनामा सुधारः संस्थागत क्षमता भनेका संस्थाको भौतिक स्रोत साधन, ऐन, नियम, विधि तथा प्रणाली, आवश्यक मात्रामा मानव संसाधन व्यवस्था र मानव संसाधनको क्षमता विकास पर्नजाने हुँदा यो क्षमता विकास योजना तयार गर्दा माथि भनिएझै सर्वप्रथम संस्थागत संरचनाको सुधार गर्न प्राथमिकता दिईने छ ।

५.४.७ मानव संससाधनको विकासः संस्थागत संचरना जतिसुकै चुस्त भए पनि यदि त्यसको उपयोग गर्ने क्षमता संस्थागत संरचना भित्र भएन भने विकास व्यवस्थापन, सेवा प्रवाह र सुशासनमा असर पर्दछ । तसर्थ क्षमता विकासको दोस्रो प्राथमिकता स्वरुप मानव संसाधनको विकासलाई अगाडी बढाईने छ । अर्थात संस्थागत स्रोत विकास र मानव संसाधन विकास संग संगै लगिनेछ ।

५.४.८ सेवा बजारहरुको ब्यापकिकरण अथवा क्षमता उपयोको दायरा बिस्तारः संस्थागत क्षमता विकास लाई व्यक्तिको ज्ञान, सिप र धारणामा सकारात्मक प्रभाव ल्याउनुका साथै समग्र संस्था र प्रणालीको कार्य दक्षता र प्रभावकारिता वृद्धि गर्ने उपाय भनिन्छ । तसर्थ गाउँपालिकाले आफ्ना सेवाहरु गाउँपालिका भित्रका मानव स्रोत संग मात्र भर पर्दा सेवा प्रवाहको दायरा सीमित भै जनताका आवश्यक न्युनतम सेवाहरुमा शंकुचन आउँछ । तसर्थ यो क्षमता विकास योजना कार्यान्वयन गर्दा गाउँपालिका भित्रका नेतृत्व तह तथा कर्मचारी मात्र नभै जनता लाई आवश्यक परेका हरेक सेवाहरुका लागी स्थानीय सरोकारवालाहरु वा निजि क्षेत्र तथा समुदायलाई समेत समेटिने छ । त्यसैले समुदाय स्तरका सेवा समुदाय स्तर बाटै भन्ने मूल्य र मान्यता लाई अगालिने छ । कतिपय समुदाय स्तरमा घर दैलोमा नै सेवा प्रवाह जरुरी पर्दछ जस्तो खाने पानीको मर्मत संभार कार्यकर्ता, पशु सेवा कार्यकर्ता, कृषि सेवा कार्यकर्ता, कृषि तथा पशु बिमा सहजकर्ता आदि । यस्ता सेवाहरु केवल गाउँपालिकामा रहेका सीमित जनशक्तिमाथि भर पर्नु पर्दा सेवामा चुस्तता आउँदैन । तसर्थ यो क्षमता विकास योजना कार्यान्वयन गर्दा समुदायस्तरका सेवा समुदाय बाटै भन्ने मान्यतालाई कार्यान्वयनमा ल्याईने छ ।

५.५ कार्यान्वयनका सिद्धान्तहरु

५.५.१ बिभेद शुन्यः संस्था भित्र वा संसथा बाहिरका सरोकारवालाहरु र समुदाय स्तरका सेवा समुदाय स्तर बाटै भन्ने मान्यता अनुसार मानव संसाधनको क्षमता विकास गर्दा नेर्तत्व, सानो वा ठूलो कर्मचारी वा समुदाय सदस्यमा कुनै भेदभाव गरिने छैन ।

५.५.२ पारदर्शितः यो योजना कार्यान्वयन पूर्ण पारदर्शि ढंगबाट संचालन हुँने छ र हाम्रा गराई, प्रकृया र खर्चहरु गाउँपालिकाको सार्बजनिक सुनुवाई तथा चासो राख्नेलाई सूचना दिएर पूर्ण पारदर्शि बनाईने छ ।

५.५.३ समन्वय र सहकार्यः यो योजना कार्यान्वयन गर्दा गाउँपालिका एक्लै अगाडी नबढि बिधिन्न सरोकारवालाहरु, सेवा प्रदायक तथा स्रोत दाताहरु संगको सहकार्यमा कार्यान्वयन गरिने छ ।

५.५.४ योगदानमा आधारित कार्यक्रमः यो क्षमता विकास योजनालाई केवल बाह्य दातामा निर्भर नबनाई गाउँपालिकाको योगदान लाई पनि संग संगै लगिने छ ।

५.६ कार्यान्वयन तालिका प्रथम वर्ष

यो क्षमता विकास योजनाको कार्यान्वयन एकल प्रयासबाट संभव हुँदैन । यसमा सबै सरोकारवाला, विषयगत कार्यालयहरु, गाउँपालिका भित्रका विषयगत शाखा तथा उपशाखाहरु समेत सबै निर्वाचित जनप्रतिनिधि र राजनीतिक दलहरुको जिम्मेवारी हुन्छ । यो क्षमता विकास योजनाका मूल कार्यहरुका लागि निम्न अनुसार जिम्मेवारी बहनको अपेक्षा गरिएको छ ।

आगामी आ.व. २०७८/२०७९ को कार्ययोजना

तालिका ५.१ पहिलो वर्षको कार्ययोजना

कार्यान्वयन चरण	योजना कार्यान्वयन गतिबिधि	प्रथम त्रैमासिक	दास्रो त्रैमासिक	तेस्रो त्रैमासिक	चौथो त्रैमासिक	मूल जिम्मेवारी
चरण १: योजना स्वीकृती र बजेट सुनिश्चितता						
१.१	क्षमता विकास योजना कार्यपालिका मार्फत् गाउँसभाबाट पारित गराउने					क्षमता विकास समन्वय समिती र प्र.प्र अधिकृत
१.२	योजना कार्यान्वयनका लागि कार्यान्वयनका लागि आन्तरिक स्रोतको बजेट सुनिश्चित गर्ने ।					क्षमता विकास समन्वय समिती र प्र.प्र अधिकृत
१.३	बाहिरी सहयोगका खोजि र स्रोत पहिचान र सुनिश्चित गर्ने					क्षमता विकास समन्वय समिती र पमुख प्रशासकिय अधिकृत
चरण २: सहयोगी संस्था तथा स्रोत व्यक्तिको पहिचन, लागत र कार्य संभौता						
२.१	क्षमता विकास सम्बन्धमा विभिन्न सहयोगी निकायहरूबीच समन्वय गर्ने ।					क्षमता विकास समन्वय समिती र प्रशासन प्रमुख
२.२	मानव संसाधनको ज्ञान तथा सीप विकासका लागि स्रोत व्यक्ति तथा संस्थाको पहिचान ।					क्षमता विकास समन्वय समिती र प्रशासन प्रमुख
२.३	संस्थागत तथा मानव संसाधन विकासलाई निश्चित गरिएका गतिविधिहरुका लागि आवश्यक पर्ने लागत तयारी					क्षमता विकास समन्वय समिती र प्रशासन प्रमुख
२.४	संस्थागत क्षमता विकास तथा मानव संसाधन विकासको स्रोत व्यक्ति वा संस्था सँग कार्य संझौता					क्षमता विकास समन्वय समिती र प्रशासन प्रमुख
चरण ३: क्षमता विकास योजना कार्यान्वयन चरण						
३.१	थप मानव संसाधन व्यवस्थापनको लागि नीति नियम र दरबन्दि मातहतमा रहेर भर्ना प्रकृया पुरा गर्ने ।					प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत

३.२	संस्थागत संरचना भित्रको तथा समुदाय स्तरको मानव संसाधनको क्षमता विकासको हकमा अवश्यक स्थान तथा सामाग्री व्यवस्थापन ।					प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत र प्रशासन प्रमुख ।
३.३	तालिम, गोष्ठि, सेमिनार वा अन्य सीप विकास तालिम संचालनमा सहजिकरण ।					प्रशासन प्रमुख ।
३.४	संस्थागत संरचनामा सुधारका कार्यहरु सम्पन्न गर्ने ।					प्रशासन प्रमुख ।
चरण ४: अनुगमन, अध्ययन तथा अध्यावधिक						
४.१	क्षमता विकास कार्यक्रम कार्यान्वयनको नियमित अनुगमन र समिक्षा गर्ने ।					क्षमता विकास समन्वय समिति
४.२	क्षमता विकास योजनालाई वार्षिक रुपमा अध्यावधिक गर्ने गराउने					क्षमता विकास समन्वय समिति
४.३	क्षमता विकास बाट आएको परिवर्तन तथा सेवा प्रवाह र सुसाशनमा आएको सुधार बारे अध्ययन गराउँने ।					क्षमता विकास समन्वय समिति

परिच्छेद ६: कार्यक्रम व्यवस्थापन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

६.१ कार्यक्रम व्यवस्थापन

यस गाउँपालिकाको क्षमता विकास योजना कार्यान्वयनका मूल जिम्मेवारी निम्न जिम्मेवारीका साथ क्षमता विकास समन्वय समितिले गाउँपालिकाका अध्यक्ष, प्रमुख प्रशासकिय अधिकृतसँग को समन्वयमा क्षमता विकास समन्वय समितिमा रहने छ ।

क्षमता विकास समन्वय समितिको जिम्मेवारी:

- क्षमता विकास सम्बन्धी नीति तथा रणनीतिहरू कार्यपालिका मार्फत् सभाबाट पारित गराउने

  र कार्यान्वयनका लागि बजेटको सुनिश्चितता गर्ने ।
- क्षमता विकास योजनालाई वार्षिक रुपमा अध्यावधिक गर्ने गराउने,
- क्षमता विकासका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने गराउने,
- स्थानीय सरकारको क्षेत्रभित्र सञ्चालन हुने क्षमता विकासका कार्यक्रमहरू बीच समन्वय गर्ने गराउने,
- समितिले सूचकमा आधारित भई क्षमता विकास कार्यक्रमको अनुगमन गर्ने,
- कार्यक्रमको गुणस्तर सुनिश्चित गर्न नियमित रूपमा कार्यक्रमको अनुगमन र समिक्षा गर्ने,
- क्षमता विकास सम्बन्धमा अन्य सहयोगी निकायहरूबीच समन्वय गर्ने,
- क्षमता विकास सम्बन्धी अध्ययन, अन्वेषण गर्ने गराउने,
- क्षमता विकास सम्बन्धी अन्य आवश्यक कार्यहरू गर्ने ।

६.२ योजना कार्यान्वयनको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

स्थानीय तह संचालन ऐन २०७४ को परिधीमा रहि गाउँपालिकाबाट आयोजना कार्यान्वयनको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गरिनेछ । यो क्षमता विकास योजनाको कार्यान्वयनबाट लक्षित उद्देश्य तथा आयोजनाबाट हुनु पर्न विकास प्रयास र सेवा प्रवाहमा भएको परिवर्तन कुन हद सम्म भयो वा भएन तथा अपक्षित नतिजा प्राप्त भए नभएको बारे निम्न अनुसार अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गरिनेछ ।

६.२.१ नियमित अनुगमन: क्षमता विकास योजनाको कार्यान्वयन चरणमा नियमित अनुगमन गरिनेछ । कार्यान्वयन चरणमा योजनाका गतिविधिहरुको लागत, परिमाण, समय सीमा तथा गुणस्तर लगायत कायान्वयन चरणमा आई परेका समस्या तथा संभावित विकल्पहरु समेतको पहिचान गरी गाउँकार्यपालिका लाई पृष्ठपोषण दिन यो अनुगमन गरिनेछ । यो अनुगमनको जिम्मेवारी गाउँपालिकाको मौजुदा अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण समितिले क्षमता विकास योजना समन्वय समितिको सहकार्यमा गर्ने छ ।

योजना कार्यान्वयनको अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण निम्न अनुसार गरिनेछ,

- योजनाको प्रत्येक वर्षको कायक्रम स्वीकृत भएपछि कार्यान्वयनका लागि सम्बन्धित शाखाहरु बाट कार्यपालिकामा पेश भएको एकिकृत कार्य योजनाका आधारमा अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण समितिले वार्षिक अनुगमन कार्ययोजना बनाई कार्यान्वयन गर्ने छ ।

- अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण समितिले गरेको अनुगमन प्रतिवेदन प्रत्येक २ महिनामा कार्यपालिका बैठकमा पेश गरी छलफल गरिनेछ ।

- यसरी कार्यपालिकामा पेश भएर छलफल गर्दा योजना कार्यान्वयनमा त्रुटिहरु सच्याउँन तथा समय व्यवस्थापन र गुणस्तर काया राख्न सम्बन्धित पक्षहरुलाई आवश्य निर्देशन दिईनेछ र यो मान्नु सबैको कर्तव्य हुँनेछ ।

६.२.२ मध्यावधिक समिक्षाः यो क्षमता विकास योजनाले लिएको गति तथा समग्र कार्यान्वयनको अवस्थाको समिक्षा गाउँपालिकाले आन्तरिक तरिकाले योजना सुरु भएको दोस्रो वर्षको अन्त्यमा क्षमता विकास योजना समन्वय समिति समेतको सहभागितामा संयुक्त कार्यदल बाट गराईने छ । यो समिक्षाबाट ३ वर्षमा सम्पन्न गर्नु पर्ने कार्यहरुको गति मापन गरी आवश्यक परे क्षमता विकास योजनाको लक्ष्यहरुको समिक्षा गरी थप वा घट गरी योजनाको नयाँ प्रारुप पनि तयार गर्न सकिनेछ ।

६.२.३ आयोजना कार्यन्वयन समाप्ति पछिको मूल्याङ्कनः यो ३ वर्षे क्षमता विकास योजनाले तया गरेका लक्ष्यहरु, स्रोत साधनको उपयोग, त्यसको तात्पर्यता, प्रभावकारिता, पारदर्शिता, योजनको कार्यन्वयनबाट निक्लिएका नतिजाहरु तथा तिनिहरुको दिगोपनाको बारेमा यो योजनाको कार्य समाप्ती लगत्तै तेस्रो पक्षबाट मूल्याङ्कन गराईनेछ र यसका सिकाईहरुलाई आगामी योजनाहरुमा कार्यान्वयनमा ल्याईनेछ ।

६.२.४ प्रभाव मूल्याँकनः यो क्षमता विकास योजनाले समाज तथा समग्र गाउँपालिकामा पारेको प्रभाव बारेमा योजना कार्यन्वयन समाप्तिको वर्ष तेस्रो पक्षबाट मूल्याङ्कन गराईनेछ ।

सन्दर्भ सामाग्रीहरु

1. नेपालको संविधान २०७२
2. सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय बाट तयार पारिएको स्थानीय तहहरुको क्षमता विकास योजना तर्जुमा सम्बन्धि दिग्दर्शन २०७६
3. स्थानीय तह संचालन ऐन २०७४
4. स्थानीय तह संचालन कार्यविधि २०७६
5. घरपझोङ गाउँपालिकाको बस्तुगत विवरण २०७५
6. गाँउपालिकाको आधिकारिक वेवसाइट
7. घरपझोङ गाउँपालिकाको क्षेत्रगत योजना तथा कार्यक्रमहरु
8. घरपझोङ गाउँपालिकाबाट उपलब्ध सामाग्रीहरु जस्तै गाउँपालिकाको विगत ३ वर्षको नीति, कार्यक्रम तथा बजेट, पार्श्वचित्र, गाउँपालिकाको कर्मचारी दरबन्दी तथा पदपूर्तिको अवस्था, गाउँपालिकाको भवन, मेसिन, उपकरण तथा भौतिक स्रोत साधनहरू, गाउँपालिकाले पारित गरेका ऐन, नियम, कार्यविधिहरू, गाउँपालिकाको प्रगति प्रतिवेदनहरू आदि ।

अनुसूचिहरु

अनुसुचि १ स्थानीय सरकारको संस्थागत क्षमता (सञ्चालन व्यवस्थापन) लेखाजोखा संक्षिप्त विवरण (एकल तथा साझा आधिकार सँग सम्बन्धित)

१. आर्थिक विकास: कृषि, उद्योग तथा वाणिज्य, पर्यटन, सहकारी, वित्तीय क्षेत्र (सङ्घीय ऐनको थप व्यवस्था: घरेलु तथा साना उद्योग समेत) **२. सामाजिक विकास**: शिक्षा, स्वास्थ्य, खानेपानी तथा सरसफाई, संस्कृति, लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण । **३. भौतिक पूर्वाधार**: सडक तथा पुल, झोलुङ्गे पुल, सिँचाइ, भवन तथा शहरी विकास, ऊर्जा, लघु तथा साना जलविद्युत्, वैकल्पिक ऊर्जा, सञ्चार **४. वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन:** वन तथा भूसंरक्षण, जलाधार संरक्षण, वातावरण संरक्षण, जलवायु परिवर्तन, फोहरमैला व्यवस्थापन, जलउत्पन्न प्रकोप नियन्त्रण, विपद् व्यवस्थापन			
क्षमता विकासका क्षेत्र	महाशाखा/शाखा/इकाइको भूमिका (हुने /नहुने)	के कुरामा कमी भएर कार्यसम्पादनलाई प्रभाव पारेको छ ? विस्तृत विवरण लेख्ने । (१. भौतिक स्रोत साधन, २. ऐन, नियम, विधि र प्रणाली, ३. जनशक्ति व्यवस्था, ४. ज्ञान, सीप, दक्षता) ५. अन्य	क्षमता विकासका लागि चाल्नु पर्ने उपायहरू
(क) विकास व्यवस्थापन			
विषयक्षेत्रगत विकास आवधिक/गुरू योजना तथा नीति नियमहरू	योजना शाखा	विषय क्षेत्रगत विकास आवधिक/गुरू योजना तथा नीति नियमहरू तयार भएको	विषयगत अध्यावधिक योजना कार्यन्वयन गर्नुपर्ने ।
समावेशी विकास नीति (लैंङ्गिक, बालबालिका, सीमान्तीकृत वर्ग, गरीबमुखी विकास)	महिला तथा वालवालिका शाखा	लैगिंता समानाता तथा सामाजिक समावेशीकर सम्बन्धी निति भएको शाखा व्यवस्थापना सम्बन्धी क्षमता अभिवृद्धी नभएको गरिवी निवारण सम्बन्त्री नीति नभएको । लैंङ्गिक, सीमान्तीकृत वर्गको लागि बजेट विनियोजन हुन नसकेको	लैगिंता समानाता तथा सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धी निति बनाउने । बालअधिकार, बालसंरक्षण, लैससास, सम्बन्धि क्षमता विकास गर्न पर्ने लैंङ्गिक, सीमान्तीकृत वर्गको लागि बजेट विनियोजन गर्नुपर्ने शाखा व्यवस्थापना सम्बन्धी क्षमता अभिवृद्धी गर्ने ।

वातावरण, जलवायु परिवर्तन व्यवस्थापन नीति	योजना शाखा वन, वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन शाखा	वातावरण, जलवायु परिवर्तन व्यवस्थापन नीति तयार नभएको उत्थानशिल समुदायका निर्माणको रणनीति नभएको	वातावरण, जलवायु परिवर्तन व्यवस्थापन नीति तयार गर्नुपर्ने, उत्थानशिल समुदायका निर्माणको रणनीति बनाउनु पर्ने ।
वार्षिक योजना तर्जुमा	• प्रशासन शाखा • योजना शाखा • प्राविधिक शाखा • वडा कार्यालय	• योजना चक्रमा जनसहभागितालाई महत्व दिइने गरेको • योजनाको प्रकृतिका आधारमा उपभोक्ता मार्फत र ठेक्का मार्फत योजना सञ्चालनमा जोड दिइने गरिएको ।	आन्तरिक वित्तिय नियन्त्रण कार्यविधि र जवाफदेहिता सम्बन्त्री कार्यविधि बनाउनु पर्ने
दिगो विकास लक्ष्यको स्थानीयकरण	योजना शाखा	स्थानिय योजनाहरु दिगो विकासको लक्ष्य अनुसार योजना बनाउन नसकेको ।	स्थानिय योजनाहरु दिगो विकासको लक्ष्य अनुसार योजना बनाउनु पर्ने । दिगो विकास लक्ष्यको बारेमा क्षमता अभिवृद्धी गर्नुपर्ने
वार्षिक योजना कार्यान्वयन	योजना शाखा	• नीति तथा कार्यक्रम अनुसार कायर्नन्वय मा रहेको तर अधिकाँश योजनाहरु आ.ब.को अन्त्यमा कार्यान्वयन गरिने गरिएको । • गाँउ सभाबाट पारित गरिएका योजना सबै कार्यान्वयन गर्न नसकिएका । • ७ चरणमाका आधारमा वार्षिक योजना तजूमा हुने गरेको	सबै जनप्रतिनिधिहरु, सरोकारवालाहरुलाई स्थानीय तहको योजना तर्जुमा सम्बन्धि ज्ञान तथा सीपको विकास गर्ने गाँउ सभाबाट पारित गरिएका योजनालाई पहिलो चौमासिकबाट कार्यान्वयन गर्नुपर्ने व्यवपक छलपल सहभागिता सनिुश्चित, सिमान्तकृत र सबै समदायको सहाभागिता सुश्चित गर्ने ।
मर्मत सम्भार व्यवस्थापन	योजना शाखा	मर्मत सम्भार व्यवस्थापन ग्राहयतामा नपर्ने र बजेटको व्यवस्था नभएको ।	मर्मत सम्भार व्यवस्थापनका लागि नीति बनाउनुपर्ने र आवश्यक बजेटको व्यवस्था गर्नुपर्ने ।

अनुगमन तथा मूल्यांकन प्रणाली तथा प्रतिवेदन प्रणाली	योजना शाखा प्राविधिक शाखा अनुगमन तथा मूल्यांकन समिति	• अनुगमन तथा मूल्यांकन निर्देशिका नभएको • अनुगमन तथा मूल्यांकन प्रकृया औपचारिकताको लागि गरिने गरेको • अनुगमन तथा मूल्यांकनको प्रतिवेदन लेखन दक्षतको कमी	• अनुगमन तथा मूल्यांकन निर्देशिका बजाउनुपर्ने । • गाउँपालिका तथा वडा स्तरिय अनुगमन तथा मूल्यांकन समितिलाई अनुगमन तथा मूल्यांकन सम्बन्धी क्षता अभिवृद्धी तथा तालिम दिनुपर्ने ।
			• अनुगमन तथा मूल्यांकन समितिलाई अनुगमन तथा मूल्यांकन प्रतिवेदन लेखन सम्बन्धी क्षता अभिवृद्धी तथा तालिम दिनुपर्ने ।
(ख) संस्थागत संगठनरसंरचना व्यवस्थापन			
कर्मचारी संगठनर संरचना तथा कार्यविभाजन	प्रशासन शाखा	नया, ऐन नीनि नियम बारे कम जानकारी भएकोले गुणस्तरिय सेवा प्रवाह नभएको । नया, ऐन नीनि नियम बारे कर्मचारीको क्षमता अभिवृद्धी नभएको । कर्मचारी सँगठन र संरचना तथा कार्यविभाजन ब्यबस्थित हुन नसकेको	कर्मचारीका लागी सेवा प्रवेश तालिम र सेवाकालीन तालिमको आवश्यकता कर्मचारीहरुलाई नया ऐन नीति नियय र कायृविधिको बारेमा पुनर्ताजकी तालिम आवश्यक भएको
आन्तरिक सञ्चार	प्रशासन शाखा सूचना तथा प्रविधि शाखा	आन्तरिक सञ्चारलाई दोहोरो सञ्चार प्रकृया अनुसार प्रभावकारी बनाउन नसकिएको नया प्रीविधिक तरिकाले सूचना सप्प्रेष्ण तथा व्यवस्थान गर्न गाह्रो ।	कर्मचारिहरुलाईसञ्चार सीप अभिवृद्धीको लागि क्षमता विकास गर्ने तथा तालिम दिने प्राविधिका ज्ञान र आन्तरिक संचारका लागी अभिमुखिकण गनुपर्ने ।
कर्मचारीहरूको आचार संहिता	प्रशासन शाखा	कर्मचारीहरुका लागि आचार सहिता नबनाएको संघिय नीतिनियमका आधारमा कार्य सम्पादन गरिरहेको ।	कर्मचारीहरुका लागि आचार सहिता बनाउनुपर्ने । कर्मचारीहरु आचार सहिता कार्यान्वयनका लागि कर्मचारीहलाइ अभिमुखिकरण गर्नुपर्ने ।

कर्मचारीको कार्यविवरण र कार्यसम्पादन मूल्यांकन	प्रशासन शाखा	संघिय नीति अनुसार कर्मचारीको कार्यविवरण र कार्यसम्पादन मूल्यांकन गर्ने गरेको । पालिका स्तरमा कर्मचारीहरुको कार्यविवरण र कार्यसम्पादन मूल्यांकन गर्ने प्रणाली नभएको तथा नबनाएको	• गाँउपालिकाबाट व्यवथापन गरिएका कर्मचारीहरुका लागि स्थानीय सेवा ऐन निर्माण बनाउनु पर्ने । • कर्मचारीहरुलाई निर्दिष्ट कार्यविवरण उपलब्ध गराउनु पर्ने • कार्यसम्पादन मूल्यांकन गर्ने प्रणालीको विकास गरी त्यसैको आधारमा कार्यसम्पादन मूल्यांकन गर्ने ।
(ग) वित्तीय व्यवस्थापन			
बजेट र आम्दानी तथा खर्च प्रणाली	लेखा शाखा	• शूत्रको प्रयोग गरी बजेट र आम्दानी तथा लेखा) व्यवस्थापन गरिएको • सार्वजनिक खरिद ऐनको मातहतमा रहेर खर्च गर्ने गरेको । • कार्यक्रम अनुसार लागत अनुमान नगरी बजेट विनियोजन हुदा पारित योजनाहरु पूर्णरुपमा कार्यान्वयन हुन सक्दैनन् • पारित योजनाहरु आर्थिक वर्षको अन्त्यमा कार्यान्वयन गरिने गरेको ।	योजना निर्माण, योजना तर्जुमा तथा विनियोजनका लागि जाप्रतिनिधिहरु, कर्मचारीहरु र सरोकारवालाहरुको क्षमता अधिवृद्धी गर्नुपर्ने । गाँउपालिकाको सार्वजनिक खरिद नियमावली निर्माण गर्नुपर्ने ।
खरिद प्रणाली	लेखा शाखा	खरिद प्रकृयामा सा. खरिद ऐन ६४ को पालना गरिएको	-
सम्पत्ति व्यवस्थापन	लेखा शाखा	जिन्सि व्यवस्थापन सफ्टवेरका आधारमा सम्पत्ती व्यवस्थापन गर्ने गरिएको	वैज्ञानिक खरिद योजना बनाएर मात्र खरिद कार्य सञ्चालन गर्न पर्ने
आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली र लेखा परिक्षण	लेखा शाखा	• आलेप र मलेप हुने गरेको • आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली तयार नगरिएको	आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली निर्देशिका तयार गरी लागु गर्ने

प्रतिवेदन प्रणाली	लेखा शाखा	• शूत्रमा आधारित रहेर प्रतिवेदन तयार गर्ने अभ्यास रहेको • प्रतिवेदन चौमासिक, वार्षिक रुपमा तयार गरी प्रदेश र संघमा तोकिएको समयमा पठाउने गरेको भएता पनि राजश्व संकलनको विवरण समयमा उपलब्ध नहुँदा यथार्थ विवरण सहितको प्रतिवेदन पठाउन नसकिएको	• राजश्व संकलनको विवरण समयमा लेखा शाखामा उपलब्ध हुने पद्धती विकास गर्ने • मासिक प्रतिवेदन तयार गरी सार्वजनिक गर्ने
(घ) सूचना व्यवस्थापन			
अभिलेख व्यवस्थापन	सूचना प्रविधि शाखा	पुरानो अभिलेखहरु नया प्रविधिमा व्यवस्थापन गर्न गाह्रो भएको । • पालिकाका सबै सूचनाहरुलाई पालिकाको आधिकारिक वेभसाइट साथै सामाजिक सञ्जालका राख्ने गरेको ।	• आन्तरिक सञ्चार निर्देशिका बनाउनु पर्ने । • पालिकाका सबै सूचनाहरुलाई पालिकाको आधिकारिक वेभसाइटमा राख्नुपर्ने ।
सूचना प्रविधिको उपयोग	सूचना प्रविधि शाखा	जनशक्ति अभाव नया प्रविधिमा आवश्यक तालिमको अभाव भएको । सर्वर कम्प्युटर व्यवस्थापन नभएको । वडाको राजश्व संकलन पालिकाको सर्वरमा नेटवार्किंग नभएको ।	आवश्यक पर्ने जनशक्तिको व्यवथापन गर्नुपर्ने । प्रविधि प्रयोग संम्वन्धी कर्मचारीको क्षमता अभिवृदि गर्नुपर्ने । सर्वर कम्प्युटर व्यवस्थापनका लागि छुट्टै कोठा र विद्युतको व्यवस्था गर्नुपर्ने । वडाको राजश्व संकलन पालिकाको सर्वरमा नेटवार्किंग गर्नका लागि पालिकाको सर्वर व्यवस्थान गर्ने र सर्वरमा नेटवार्किंग गर्ने ।
(ङ) सुशासन			

जनसहभागिता नितिगत तह र कार्यान्वयन तह) योजना चक्र, समावेशी, सरोकारवाला	• प्रशासन शाखा • योजना शाखा • प्राविधिक शाखा • वडा	• योजना चक्रमा जनसहभागितालाई महत्व दिइने गरेको • योजनाको प्रकृतिका आधारमा उपभोक्ता मार्फत र ठेक्का मार्फत योजना सञ्चालनमा जोड दिइने गरिएको ।	आन्तरिक वित्तिय नियञ्त्रण कार्यविधि र जवाफदेहिता सम्बन्त्री कार्यविधि बनाउनु पर्ने
पारदर्शिता तथा सूचना प्रवाह	• प्रशासन शाखा	सार्वजनिक सुनुवाई हुने गरेको	• प्रत्येक चौमासिकमा सार्वजनिक सुनुवाई गर्ने • पालिकाका योजना, प्रगति तथा आर्थिक पक्षलाई नगरिक तथा सरोकारवालाको सहज पहुँच हुने व्यवस्था गर्ने ।
जवाफदेहिता र गुनासो व्यवस्थापन	• प्रशासन शाखा	वहिर्गमन मत, गुनासो संकलन, गुनासो दर्ता तथा व्यवस्थापन गर्ने अभ्यास रहेको	जवाफदेहिता र गुनासो व्यवस्थापनलाई प्रभावकारी बनाउने गुनासो सुन्ने अधिकारी बनाउने सेवा प्रवाह सम्बन्धी कार्यविधि बनाउनु पर्ने ।
(च) समन्वय र सहकार्य			
सङ्घीय निकायहरू तथा प्रदेश सरकार	प्रप्रअ	गाउँपालिकाले सङ्घीय निकायहरू तथा प्रदेश सरकार सँग समन्वय र सहकार्यमा जोड दिएको छ र साझा संयन्त्र बनाएर काम गर्ने अभ्यास नरहेको	गाउँपालिकाले सङ्घीय निकायहरू तथा प्रदेश सरकार सँग अन्तर स्थानिय तह, जिसस सँग समन्वय र सहकार्य अवस्थाका आधारमा साझा कार्यक्रमहरु पहिचान गरि साझा संयन्त्र बनाएर कार्यान्वयन गर्ने ।
सम्बन्धित कार्यक्रम तथा परियोजनाहरू	योजना शाखा	सम्बन्धित कार्यक्रम तथा परियोजनाहरू विच आवश्यकताका आधारमा समन्वय हुने गरेको	आन्तरिक समन्वय तथा सहकार्य नीति तयार गरी लागु गर्ने
गैसस तथा समुदायमा आधारित संस्थाहरू	प्रशासन शाखा योजना शाखा	गैसस तथा टोल विकास संस्था परिचालन सम्बन्धि पालिकाको स्पष्ट नीति नभएको ।	गैसस तथा टोल विकास संस्था परिचालन कार्यविधि तयार गरी कायान्वयन गर्ने ।
निजी क्षेत्र	• प्रशासन शाखा	निजी क्षेत्र सँग सहकार्य र साझेदारी गर्ने अभ्यास नरहेको	सार्वजनिक निजि साझेदारी (एएए) नीति तयार गरी साझेदारीका क्षेत्रहरु पहिचान गरी कार्यान्वयन गर्ने

	• योजना शाखा	सहकारी साग समन्व्य	
अन्तर स्थानीय सरकार	• प्रशासन शाखा • योजना शाखा	अन्तर स्थानीय सरकार समन्वय र सहकार्य हुने गरेको	अन्तर स्थानीय सरकार समझेदारीका क्षेत्रहरु पहिचान गरी कार्यन्वयन गर्ने ।। प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि नियमित रुपमा अन्तर स्थानीय सरकार समन्वय बैठक गर्ने
अन्तर विभाग वा महाशाखा वा शाखा		अन्तर विभाग वा महाशाखा वा शाखा समन्वय र सहकार्य हुने गरेको	कर्मचारी र जनशक्तिको क्षमता अधिवद्धी अचारसहिंता पालाना गराउने
५.संस्थागत विकास, सेवा प्रवाह तथा सुशासनः मानव संशाधन विकास, संस्थागत क्षमता विकास, सेवा प्रवाह मापदण्ड निर्धारण, सेवा प्रवाहमा विद्युतीय सूचना प्रणालीको प्रयोग, लेखाङ्कन, राजस्व परिचालन, वित्तीय अनुशासन, लेखा परीक्षण, बेरुजु फछ्र्यौट, आन्तरिक नियन्त्रण (एकल तथा साझा आधिकार सँग सम्बन्धित) सङ्घीय ऐनको थप व्यवस्थाः भूमि व्यवस्थापन, वडा समितिहरूको कार्य, साझेदारी वा संयुक्त व्यवस्थापनमा कार्य, बजेट तर्जुमा प्रक्रिया, स्थानीय संञ्चत कोष व्यवस्थापन अख्तियारी, लेखा, लेखा परीक्षण, आन्तरिक नियन्त्रण, सूचना प्रविधि), सार्वजनिक खरिद, स्थानीय सरकारको सम्पत्ति संरक्षण			
क्षमता विकास क्षेत्र	भूमिका हुने महाशाखा, शाखा तथा इकाइ र वडा सहित	कार्य सम्पादनलाई प्रभाव पारेको विषय	क्षमता विकासका उपायहरु (शाखा तथा वडागत रुपमा)
(क) मानव संसाधन विकास			
विषय क्षेत्रगत नीति नियमहरू	प्रशासन शाखा	केहि विषय क्षेत्रगत नीति, नियम, कार्यविधि तथा निर्देशिकाहरु तयार भएको ।	• तयार भएका विषय क्षेत्रगत नीति, नियम, कार्यविधि तथा निर्देशिकाहरुको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न पर्ने • बाँकी नीति नियमहरु तयार गरी लागु गर्ने
समावेशी विकास नीति (लैङ्गिक, बालबालिका, सीमान्तीकृत वर्ग, गरीबमुखी विकास)	प्रशासन शाखा महिला तथा बालबालिका शाखा	• बाल संरक्षण नीति तयार भएको तर बाल अधिकारका सवालहरुलाई प्राथमिकतामा नपारिएको • लैससास नीति तयार नभएको • लैङ्गिक, सीमान्तीकृत वर्गको लागि प्रयाप्त बजेट विनियोजन हुन नसकेको	बालअधिकार, बालसंरक्षण, लैससास, GRB, GBV सम्बन्धि क्षमता विकास गर्न पर्ने

वार्षिक योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन	योजना शाखा	• पारित गरिएका योजना सबै कार्यान्वयन गर्न नसकिएको • अधिकाँश योजनाहरु आ.ब.को अन्तिम समयमा कार्यान्वयनमा लगिने गरिएको	सबै जनप्रतिनिधिहरु, सरोकारवालाहरुलाई स्थानीय तहको योजना तर्जुमा सम्बन्धि ज्ञान तथा सीपको विकास गर्ने
अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणाली	योजना शाखा प्राविधिक शाखा अनुगमन तथा मूल्यांकन समिति	• अनुगमन तथा मूल्यांकन प्रकृया औपचारिकताको लागि गरिने गरेको • अनुगमन तथा मूल्यांकन निर्देशिका तयार नभएको • अनुगमन तथा मूल्यांकनको प्रतिवेदन लेखन सीपमा अप्रयाप्तता	• अनुगमन तथा मूल्यांकन निर्देशिका तयार गरी लागु गर्ने • पालिका तथा वडा स्तरिय अनुगमन तथा मूल्यांकन समितिलाई अनुगमन तथा मूल्यांकन तालिम दिने • अनुगमन तथा मूल्यांकन समितिलाई अनुगमन तथा मूल्यांकन प्रतिवेदन लेखन तालिम दिने
विषय क्षेत्रगत नीति नियमहरू	प्रशासन शाखा	केहि विषय क्षेत्रगत नीति, नियम, कार्यविधि तथा निर्देशिकाहरु तयार भएको ।	• तयार भएका विषय क्षेत्रगत नीति, नियम, कार्यविधि तथा निर्देशिकाहरुको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न पर्ने • बाँकी नीति नियमहरु तयार गरी लागु गर्ने
(ख) संस्थागत क्षमता विकास			
सेवा पहिचान र सेवा प्रवाहको लागि कर्मचारीको क्षमता विकास	प्रशासन शाखा	चलु खर्चको अति न्यून अंक मात्र कर्मचरीको क्षमता विकासका लागि विनियोजना गरिएको तर कार्यान्वयन नभएको क्षमता विकासका क्षेत्रहरुको पहिचान हुन नसकेको	• चलु खर्चको कम्तिमा १.५ प्रतिशत भन्दा बढी बजेट क्षमता विकासमा खर्च गर्ने नीति तयार गर्ने • क्षमता विकासको क्षेत्रहरु पहिचान गरी योजनाबद्ध रुपमा कार्यान्वयन गर्ने
आन्तरिक सञ्चार	प्रशासन शाखा	आन्तरिक सञ्चारलाई दोहोरो सञ्चार प्रकृया अनुसार प्रभावकारी बनाउन नसकिएको	सबै कर्मचारिहरुलाई प्रभावकारी सञ्चार सीप सम्बन्धि तालिम दिने
कर्मचारीहरूको आचार संहिता	प्रशासन शाखा	कर्मचारीहरूको आचार संहिता तयार नगरिएको	कर्मचारीहरूको आचार संहिता तयार गरी कार्यान्वयन गरिने

कर्मचारीको कार्यविवरण र कार्यसम्पादन मूल्याङ्कन	प्रशासन शाखा	प्रत्येक कर्मचारीहरुलाई कार्यविवरण दिने र कार्यसम्पादन मूल्यांकन गर्ने प्रणालीको विकास नगरिएको	• प्रत्येक कर्मचारीहरुलाई निर्दिष्ट कार्यविवरण उपलब्ध गराउने • कार्यसम्पादन मूल्यांकन गर्ने प्रणालीको विकास गरी त्यसैको आधारमा कार्यसम्पादन मूल्यांकन गर्ने
(ग) सेवा प्रवाह मापदण्ड निर्धारण			
कार्यक्रम, बजेट र खर्च प्रणाली	लेखा शाखा	• कार्यक्रम अनुसार लागत अनुमान नगरी बजेट विनियोजन हुदा पारित योजनाहरु पूर्णरुपमा कार्यान्वयन हुन सक्दैनन् • सार्वजनिक खरिद ऐनको मातहतमा रहेर खर्च गर्ने गरिन्छ	प्रभावकारी योजना तर्जुमा तथा विनियोजन कुशलताको विकास गर्न जाप्रतिनिधिहरु, कर्मचारीहरु र सरोकारवालाहरुलाई तालिम दिने
सार्वजनिक खरिद प्रणाली	लेखा शाखा	खरिद प्रकृयामा सा. खरिद ऐन ६४ को पालना गरिएको	-
सम्पत्ति व्यवस्थापन	जिन्सी शाखा	जिन्सि व्यवस्थापन सफ्टवेरका आधारमा सम्पत्ती व्यवस्थापन गर्ने गरिएको	वैज्ञानिक खरिद योजना बनाएर मात्र खरिद कार्य सञ्चालन गर्न पर्ने
सेवाको गुणस्तर सुनिश्चितता	लेखा शाखा	सेवाको गुणस्तर सुनिश्चितताको लागि कुनै माप दण्ड तयार गरिएको छैन ।	SOP (Standard Operational Procedure) वा सेवा प्रवाह मापदण्ड तयार गरी लागु गर्ने
आन्तरिक नियन्त्रण र लेखा परिक्षण	लेखा शाखा	• आलेप र मलेप हुने गरेको • आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली तयार नगरिएको	आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली तयार गरी लागु गर्ने
(घ) सूचना व्यवस्थापन			
अभिलेख व्यवस्थापन	सूचना प्रविधि शाखा	वार्षिक योजना, सम्पन्न भएका योजना, सम्पन्न हुन वाकी योजना तथा कार्यालयका सूचनाहरु सर्भरमा राख्ने वारेमा छलफल भएता पनि कार्यान्वयन हुन नसकेको	• आन्तरिक सञ्चार निर्देशिका तयार गरी कार्यान्वयन गर्ने • सबै सूचनाहरुलाई सर्भरमा राख्ने

सूचना प्रविधिको उपयोग	सूचना प्रविधि शाखा	राजश्व अशुली online प्रकृया बाट गरिएको प्रतिवेदनहरु वेभसाइटमा राख्ने गरेको	परदशिता तथा कार्यसम्पादनमा सहजता
(ङ) राजश्व परिचालन र वित्तीय अनुशासन			
जनसहभागिता नितिगत तह र कार्यान्वयन तह) योजना चक्र, समावेशी, सरोकारवाला	• प्रशासन शाखा • योजना शाखा	• योजना चक्रमा जनसहभागितालाई कम महत्व दिइने गरेको • उपभोक्ता मार्फत भन्दा ठेक्का मार्फत योजना सञ्चालनमा जोड दिइने गरिएको	योजनामा जनसहभागिता बृद्धी गर्न आन्तरिक सुशासन नीति तयार गरी लागु गर्ने
पारदर्शिता तथा सूचना प्रवाह	प्रशासन शाखा	सार्वजनिक सुनुवाई हुने गरेको	• सुशासन नीति तयार गरी प्रत्येक चौमासिकमा सार्वजनिक सुनुवाई गर्ने • पालिकाका योजना, प्रगति तथा आर्थिक पक्षलाई नगरिक तथा सरोकारवालाको सहज पहुँच हुने व्यवस्था गर्ने
जवाफदेहिता र गुनासो व्यवस्थापन	• प्रशासन शाखा	वहिर्गमन मत, गुनासो संकलन, गुनासो दर्ता तथा व्यवस्थापन गर्ने अभ्यास नरहेको	सुशासन नीति तयार गरी जवाफदेहिता र गुनासो व्यवस्थापनलाई प्रभावकारी बनाउने
(च) समन्वय र सहकार्य			
सङ्घीय निकायहरू तथा प्रदेश सरकार	प्रशासन शाखा	• समपुरक कोषको योजना बाहेक गाउँपालिकाले सङ्घीय निकायहरू तथा प्रदेश सरकार सँग समन्वय र सहकार्यमा सञ्चालन गरिने साझा कार्यक्रमहरुको पहिचान गरिने अभ्यास नरहेको • साझा संयन्त्र बनाएर काम गर्ने अभ्यास नरहेको	गाउँपालिकाले सङ्घीय निकायहरू तथा प्रदेश सरकार सँग समन्वय र सहकार्य गर्ने साझा कार्यक्रमहरु पहिचान गरि साझा संयन्त्र बनाएर कार्यान्वयन गर्ने
सम्बन्धित कार्यक्रम तथा परियोजनाहरू	प्रशासन शाखा	एकल तथा साझा आधिकार सँग सम्बन्धित कार्यक्रम तथा परियोजनाहरुमा सहकार्यका क्षेत्रहरु पहिचान हुन सकेका छैनन्	एकल तथा साझा आधिकार सँग सम्बन्धित कार्यक्रम तथा परियोजनाहरुमा सहकार्यका क्षेत्रहरु पहिचान गरी नीति तथा कार्यक्रममा समावेश गर्ने र कार्यान्वयन गर्ने

गैसस तथा समुदायमा आधारित संस्थाहरू	• प्रशासन शाखा • योजना शाखा	गैसस तथा टोल विकास संस्था परिचालन सम्बन्धि पालिकाको स्पष्ट नीति नभएको ।	गैसस तथा टोल विकास संस्था परिचालन कार्यविधि तयार गरी कायान्वयन गर्ने ।
निजी क्षेत्र	• प्रशासन शाखा योजना शाखा	निजी क्षेत्र सँग सहकार्य र साझेदारी गर्ने अभ्यास नरहेको	सार्वजनिक निजि साझेदारी (PPP) नीति तयार गरी साझेदारीका क्षेत्रहरु पहिचान गरी कार्यान्वयन गर्ने
अन्तर स्थानीय सरकार	• प्रशासन शाखा योजना शाखा •	केहि खास सावलहरुमा मात्र अन्तर स्थानीय सरकार समन्वय र सहकार्य हुने गरेको	अन्तर स्थानीय सरकार समझेदारीका क्षेत्रहरु पहिचान गरी कार्यन्वयन गर्ने प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि नियमित रुपमा अन्तर स्थानीय सरकार समन्वय बैठक गर्ने
अन्तर विभाग वा महाशाखा वा शाखा	• प्रशासन शाखा योजना शाखा	अन्तर शाखा समन्वय हुने गरेको	अन्तर शाखा समन्वयलाई थप प्रभावकारी बनाउने

एकल, साझा अधिकार तथा ंघीय ऐनको थप व्यवस्थाः

१. आर्थिक विकासः कृषि, उद्योग तथा वाणिज्य, पर्यटन, सहकारी, वित्तीय क्षेत्र एकल अधिकार अन्तर्गतः सहकारी संस्था, स्थानीय बजार व्यवस्थापन (हाटबजार, स्थानीय स्तरका व्यापारिक फर्म), कृषि, कृषि उत्पादन व्यवस्थापन, पशुपालन, पशु स्वास्थ्य, बेरोजगारको तथ्यांक संकलन (रोजगार सूचना केन्द्र, वैदेशिक रोजगार), कृषि प्रसारको व्यवस्थापन, सञ्चालन र नियन्त्रण र सङ्घीय ऐनको थप व्यवस्थाः घरेलु तथा साना उद्योग,

२. सामाजिक विकासः शिक्षा, स्वास्थ्य, खानेपानी तथा सरसफाई, संस्कृति, लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणः एकल अधिकार अन्तर्गतः आधारभूत शिक्षा तथा माध्यमिक शिक्षा, आधारभूत स्वास्थ्य र सरसफाइ (खाद्य गुणस्तर, प्रदूषण, स्वास्थ्यजन्य फोहरमैला व्यवस्थापन), खानेपानी, भाषा, संस्कृति र ललितकलाको संरक्षण र विकास, जेष्ठ नागरिक, अपाङ्गता भएका व्यक्ति र असक्तहरूको व्यवस्थापन र साझा अधिकार अन्तर्गतः खेलकुद, पत्रपत्रिका, स्वास्थ्य (स्वास्थ्य संस्था दर्ता अनुमति, औषधीजन्य वनस्पति, औषधी खरिद, आकस्मिक सेवा), समाजिक सुरक्षा तथा गरीबी निवारण (लक्ष्यित समूह),

३. भौतिक पूर्वाधारः सडक तथा पुल, झोलुङ्गे पुल, सिंचाइ, भवन तथा शहरी विकास, ऊर्जा, लघु तथा साना जलविद्युत्, वैकल्पिक ऊर्जा, सञ्चार : एकल अधिकार अन्तर्गतः स्थानीयस्तरका विकास आयोजना तथा परियोजना (विकास योजना, शहरी विकास, भवन, वस्ती, सार्वजनिक भवनहरू, पर्यटन क्षेत्रको विकास, घ वर्गको ठेक्का इजाजत आदि), स्थानीय सडक, ग्रामीण सडक, कृषि सडक, सिंचाई, साना जलविद्युत् आयोजना, वैकल्पिक ऊर्जा, साझा अधिकार अन्तर्गतः स्थानीयस्तरमा पुरातत्व, प्राचीन स्मारक र सँग्रहलय संरक्षण, सम्वर्द्धन र पुनर्निर्माण तथा सङ्घीय ऐनको थप व्यवस्थाः यातायात सेवा, सञ्चार सेवा, न्यूनतम दररेट निर्धारण, भवन निर्माण इजाजत तथा सडक व्यवस्था,

४. वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापनः वन तथा भूसंरक्षण, जलाधार संरक्षण, वातावरण संरक्षण, जलवायु परिवर्तन, फोहरमैला व्यवस्थापन, जलउत्पन्न प्रकोप नियन्त्रण, विपद् व्यवस्थापः एकल अधिकार अन्तर्गतः वातावरण संरक्षण र जैविक विविधता (फोहरमैला व्यवस्थापन, वातावरण मैत्री, हरित क्षेत्र), विपद् व्यवस्थापन, खानी तथा खनिज पदार्थ संरक्षण, जलाधार संरक्षण, वन्यजन्तु तथा साझा अधिकार अन्तर्गतः वन, जंगल, वन्यजन्तु, चराचुरूंगी, जैविक विविधता संरक्षण, जल उपयोग, वातावरण, पर्यावरण संरक्षण,

अनुसुची २ स्थानीय सरकारको संस्थागत क्षमता (नेतृत्व तह) लेखाजोखा (नेतृत्व तहको क्षमता विकास आवश्यकताको लेखाजोखा अनुसूची ३ मागमा आधारित)

क्षमता विकास क्षेत्र	**भूमिका हुने अध्यक्ष/उपाध्यक्ष समिति/उपसमिति**	**कार्य सम्पादनलाई प्रभाव पारेको विषय**	**क्षमता विकासका उपायहरु**
स्थानीय सभा व्यवस्थापन	अध्यक्ष	स्थानीय सभा व्यवस्थापन भइरहेको	गाँउ सभा व्यवस्थापन प्रभावकारी बनाउनका लागि क्षमता अभिवउद्धी गर्नुपर्ने
कार्यपालिका बैठक व्यवस्थापन र निर्णय प्रक्रिया	अध्यक्ष	कार्यपालिका बैठक व्यवस्थापन र निर्णय प्रक्रिया प्रभावकारी छ	कार्यपालिका बैठक व्यवस्थापन र निर्णय प्रक्रियाबाट भएको निर्णयहरुलाई व्यवस्थापन गर्नका लागि क्षमता अभिवृद्धी गर्नुपर्ने ।
दूरदृष्टि र रणनीतिक (आवधिक वा गुरु वा एकीकृत) पालिका/नगर विकास योजना	अध्यक्ष	आवधिक वा गुरु योजना तयार भएको छैन	आवधिक वा गुरु योजनाको महत्व बुझाई उक्त योजना निर्माण तथा कार्यान्वयन गर्ने
आवश्यक ऐन कानून तर्जुमा र कार्यान्वयन	विधायन समिति	आवश्यक ऐन तथा कानून तयार हुने गरेको तर सबै कानूनहरु राजपत्रमा प्रकाशन हुन बाँकी रहेको	तर्जुमा गरिएका सबै कानूनहरु राजपत्रमा प्रकाशन गर्ने र निर्माण गर्न बाँकी रहेका नीतिनियम र कार्यविधिहरु बनाउनु पर्ने ।

संरचना तथा व्यवस्थापन विकास	अध्यक्ष	गाउँपालिकालाई आवश्यक पर्ने संरचनाहरु निर्माण भईरहेका छन् । सम्पन्न भए पश्चात ब्यबस्थित रुपमा उपयोगमा आउने छन् ।	निर्मित संरचनाहरुको सही उपयोग र मर्मत सुधारका लागि योजना बनाएर कार्यान्वयनमा लैजाने संरचनाको क्षमता अभिवृद्धी गर्नपर्ने ।
वडा कार्यालय व्यवस्थापन	अध्यक्ष वडा अध्यक्ष	वडा कार्यालयको व्यवस्थापन प्रभावकारी हुन सकेको छैन	वडा कार्यालयलाई प्रविधि मैत्री बनाउने सेवा ग्राही मैत्री कार्यकक्षहरु निर्माण गर्ने
न्यायिक समितिको कार्यप्रणाली तथा कार्य सम्पादन	न्यायीक समिति	न्यायिक समितिको कार्य सम्पादन कार्यविधि तयार भई कार्यान्वयनमा रहेको	आवश्यकता अनुसार सुधार गर्दै जाने
समिति, उपसमितिहरूको परिचालन	अध्यक्ष उपाध्यक्ष विषय क्षेत्रगत समितिका संयोजकहरु	विषयगत समितिहरु लगाएतका समितिहरु गठन भएका छन् तर कृयाशिलता प्रभावकारी छैन	सबै समिति तथा उपसमितिहरुको क्षमता विकास (तालिम) गरी प्रभावकारी बनाउने
सामाजिक समावेशीकरण तथा निर्णय प्रक्रियामा सहभागिता	अध्यक्ष उपाध्यक्ष सामाजिक विकास समिति	निणय प्रकृया सर्वसम्मत हुने गरेको छ ।	• महिला, दलित, अपांगता भएका व्यक्तिहरु, लोपोन्मुख जातिलाई निर्णय प्रकृयामा विचार राख्ने पहिलो अवसर दिने • लैससास नीति तयार गरी लागु गर्ने • लैससास को बारेमा क्षमता अभिवृद्धी गर्नुपर्ने ।
सहकार्य, समन्वय र साझेदारिता	अध्यक्ष	सहकार्य, समन्वय र साझेदारिताका लागि साझा सरोकारका क्षेत्रहरुको पहिचानमा जोड दिन नसकिएको	• साझा सरोकारका क्षेत्रहरुको पहिचान गरी लागत तथा प्रविधि साझेदारी गर्ने • समन्वय तथा सहकार्य नीति तयार गरी लागु गर्ने
पारदर्शिता तथा गुनासो सुन्ने प्रणाली	अध्यक्ष उपाध्यक्ष वडा अध्यक्ष	औपचारिक रुपमा गुनासो संकलन गरी त्यसको औपचारिक व्यवस्थापन गर्ने अभ्यास छैन । पारदर्शिताका विधिहरुलाई नागरिक मैत्री बनाउन सकिएको छैन्	औपचारिक रुपमा गुनासो संकलन गरी त्यसको औपचारिक व्यवस्थापन गर्ने ।

अनुगमन तथा मूल्यांकन	अनुगमन तथा मूल्यांकन समिति	अनुगमन तथा मूल्यांकन प्रकृया सूचकमा आधारित भन्दा औपचारिकताको लागि गरिने अभ्यास रहेको छ	अनुगमन तथा मूल्यांकन निर्देशिका बनाएर त्यसै अनुसार अनुगमन तथा मूल्यांकन समितिलाई कृयाशिल बनाउने
संस्थागत मूल्य तथा मान्यता	अध्यक्ष	संस्थागत मूल्य तथा मान्यता निर्धारण गरिएको छैन	संस्थागत मूल्य तथा मान्यता तयार गरी सबैले पालना गर्ने गराउने

अनुसुची ३ आपूर्तिमा आधारित क्षमता विकास आवश्यकता पहिचानका फारम (अनुसूची ५ मा आधारित)

(क) गाउँ/नगरपालिकाको अधिकारको उपयोगको अवस्था

गाउँ/नगरपालिकाको अधिकार	उपयोग भए/नभएको	जनशक्ति भए/नभएको
(क) एकल अधिकार क्षेत्र		
नगर प्रहरी	नभएको	नभएको
सहकारी संस्था	भएको	भएको
एफ.एम. संचालन	भएको	भएको
स्थानीय कर, सेवा शुल्क, दस्तुर	भएको	भएको
स्थानीय सेवा व्यवस्थापन	भएको	भएको
स्थानीय तथ्यांक र अभिलेख व्यवस्थापन	भएको	भएको
स्थानीय स्तरका विकास आयोजना तथा परियोजना	भएको	भएको
आधारभूत र माध्यमिक शिक्षा	भएको	भएको
आधारभूत स्वास्थ्य र सरसफाइ	भएको	भएको
स्थानीय बजार व्यवस्थापन, वातावरण संरक्षण र जैविक विविधता	भएको	भएको
स्थानीय सडक, ग्रामिण सडक, कृषि सडक र सिंचाइ	भएको	भएको
गाउँभा, मेलमिलाप र मध्यस्थताको व्यवस्थापन	भएको	भएको
स्थानीय अभिलेख व्यवस्थापन	भएको	भएको
जग्गाधनी दर्ता प्रमाणपुर्जा वितरण	नभएको	नभएको
कृषि तथा पशुपालन, कृषि उत्पादन व्यवस्थापन, पशु स्वास्थ्य, सहकारी	भएको	भएको
ज्येष्ठ नागरिक, अपाङ्गता भएका व्यक्ति र अशक्तहरूको व्यवस्थापन	भएको	भएको

बेरोजगारको तथ्यांक संकलन	भएको	भएको
कृषि प्रसारको व्यवस्थापन, सञ्चालन र नियन्त्रण	भएको	भएको
खानेपानी, साना जलविद्युत् आयोजना, वैकल्पिक ऊर्जा	भएको	भएको
विपद् व्यवस्थापन	भएको	भएको
जलाधार, वन्यजन्तु, खानी तथा खनिज पदार्थको संरक्षण	भएको	भएको
भाषा, संस्कृति र ललितकलाको संरक्षण र विकास	भएको	भएको
(ख) साझा अधिकारबाट प्राप्त अधिकार		
खेलकुद र पत्रपत्रिका	भएको	भएको
स्वास्थ्य	भएको	भएको
विद्युत्, खानेपानी तथा सिंचाइ जस्ता सेवाहरू	भएको	भएको
वन, जंगल, वन्यजन्तु, चराचुरूङ्गी, जल उपयोग, वातावरण, पर्यावरण तथा जैविक विविधता	भएको	भएको
सामाजिक सुरक्षा र गरीबी निवारण	भएको	भएको
व्यक्तिगत घटना, जन्म, मृत्यु, विवाह र तथ्याङ्क	भएको	भएको
स्थानीय स्तरमा पुरातत्व, प्राचीन स्मारक र संग्रहालय संरक्षण, संवर्द्धन र पुनर्निर्माण	भएको	भएको
सुकुम्बासी व्यवस्थापन	भइरहेको	नभएको
प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त रोयल्टी	भएको	नभएको
सवारी साधन अनुमति	नभएको	नभएको
संघसंस्था दर्ता तथा नवीकरण	भएको	भएको
भूमि व्यवस्थापन	नभएको	नभएको
सञ्चार सेवा	नभएको	नभएको
यातायात सेवा	नभएको	नभएको
घरेलु तथा साना उद्योग	भएको	नभएको

(ख) ऐन, नियम, विधि र प्रणालीको स्थापनाको अवस्था

गाउँ/नगरपालिकाको नीति, कानून तथा मापदण्ड बनाउने अधिकारका क्षेत्रहरू	नमूना कानूनहरूको उपलब्धता (२०७६ माघ)	मौजुदा कानून, मापदण्ड, कार्यविधि

(क) एकल अधिकार क्षेत्र		
नगर प्रहरी	– नगर प्रहरी सञ्चालन ऐन	नभएको
सहकारी संस्था	– स्थानीय सरकार सहकारी ऐन	घरपझोङ गाउँपालिका सहकारी ऐन-२०७६
स्थानीय कर, सेवा शुल्क, दस्तुर	– स्थानीय सरकारको आर्थिक ऐन	घरपझोङ गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन - २०७८
	– व्यवसाय कर सम्बन्धी कार्यविधि	नभएको
	– घरवहाल कर व्यवस्थापन कार्यविधि	नभएको
	– स्थानीय सरकारको कर तथा गैरकर सम्बन्धी कानून	घरपझोङ गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन - २०७८
स्थानीय सेवा व्यवस्थापन	– गाउँ/नगरपालिकाका (कार्य विभाजन) नियमावली	नभएको
	– स्थानीय सरकारमा करारमा जनशक्ति व्यवस्थापन गर्ने सम्बन्धी कार्यविधि	स्थानिय तहमा करारमाजनशक्ति व्यवस्थापन गर्ने सम्वन्धी कार्यविधी २०७५ (दोस्रो संशोधन)
स्थानीय तथ्यांक र अभिलेख व्यवस्थापन		सूचना केन्द्रको अभिलेख स्थापना तथा अभिलेख तथा सञ्चालन सम्बन्धी कार्यविधी २०७८
स्थानीय स्तरका विकास आयोजना तथा परियोजना	– "घ" वर्गको निर्माण व्यवसायी इजाजतपत्र सम्बन्धी कार्यविधि	नभएको
	– स्थानीय सरकारको उपभोक्ता समिति गठन, परिचालन तथा व्यवस्थापन कार्यविधि	उपभोक्ता समिति गठन, परिचालन तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्यविधि २०७५
आधारभूत र माध्यमिक शिक्षा	– शिक्षा नियमावली	घरपझोङ गाउँपालिकाको शिक्षा ऐन २०७७
आधारभूत स्वास्थ्य र सरसफाइ	– स्वास्थय नियमावली	नभएको
स्थानीय बजार व्यवस्थापन, वातावरण संरक्षण र जैविक विविधता	– स्थानीय सरकारबाट गरिने बजार अनुगमन निर्देशिका – नदी तथा अन्य सार्वजनिक क्षेत्रको सरसफाई सम्बन्धी कार्यविधि	नभएको
	– स्थानीय वातावरण तथा प्राकृतिक स्रोत संरक्षण ऐन	घरपझोङ गाउँपालिकाको संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन तथा प्रारम्भिक वातावरणीय परिक्षण कार्यविधी २०७७
स्थानीय सडक, ग्रामीण सडक, कृषि सडक र सिंचाइ	नभएको	नभएको

गाउँसभा, मेलमिलाप र मध्यस्थताको व्यवस्थापन	– न्यायिक समितिले उजुरीको कारवाही किनारा गर्दा अपनाउनुपर्ने कार्यविधि	नभएको
	– गाउँ/नगर सभा सञ्चालन कार्यविधि	घरपझोङ गाउँसभा सञ्चालन कार्यविधि २०७६
स्थानीय अभिलेख व्यवस्थापन	नभएको	नभएको
कृषि तथा पशुपालन, कृषि उत्पादन व्यवस्थापन, पशु स्वास्थ्य, सहकारी	– कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन ऐन	नभएको
कृषि प्रसारको व्यवस्थापन, सञ्चालन र नियन्त्रण	– कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन ऐन	नभएको
खानेपानी, साना जलविद्युत् आयोजना, वैकल्पिक ऊर्जा	– उर्जा विकास सम्बन्धी निर्देशिका	घरपझोङ गाउँपालिकाको स्थानीय जलश्रोत ऐन २०७७
विपद् व्यवस्थापन	– गाउँ/नगर विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन	विपद जोखिम न्युनिकरण तथा व्यवस्थापन ऐन २०७५
	– उत्थानशील स्थानीय समुदायका लागि रणनीति	विपद जोखिम न्युनिकरण तथा व्यवस्थापन ऐन २०७५ रणनीति नभएको
	– गाउँ/नगरपालिका आपतकालिन कार्यसञ्चालन विधि	विपद जोखिम न्युनिकरण तथा व्यवस्थापन ऐन २०७५ घरपझोङ आपतकालिन कार्यसञ्चालन विधि नभएको
	– स्थानीय विपद् व्यवस्थापन कोष सञ्चालन कार्यविधि	विपद् व्यवस्थापन कोष (सञ्चालन) कार्यविधि २०७७
जलाधार, वन्यजन्तु, खानी तथा खनिज पदार्थको संरक्षण		नभएको
भाषा, संस्कृति र ललितकलाको संरक्षण र विकास		नभएको
(ख) साझा अधिकारबाट प्राप्त अधिकार		
वन, जंगल, वन्यजन्तु, चराचुरूङ्गी, जल उपयोग, वातावरण, पर्यावरण तथा जैविक विविधता		नभएको
सामाजिक सुरक्षा र गरीबी निवारण	– बालकल्याण गृह कार्यविधि	नभएको
	– बाल विवाह विरूद्ध कार्यक्रम सञ्चालन खर्च कार्यविधि	नभएको

	– सडक बालबालिका व्यवस्थापन खर्च कार्यविधि	नभएको
	– गरीबी निवारणका लागि लघु उद्यम विकास कार्यक्रम सञ्चालन कार्यविधि	नभएको
प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त रोयल्टी		नभएको
सवारी साधन अनुमति		नभएको
संघसंस्था दर्ता तथा नवीकरण	संस्था दर्ता ऐन	नभएको
(ग) व्यवस्थापन		
कार्यविभाजन र कार्य सम्पादन	– स्थानीय सरकारको प्रशासकीय कार्यविधि नियमित गर्ने ऐन	घरपझोङ गाउँपालिकाको प्रशासकीय कार्यविधि नियमित गर्ने ऐन २०७७
	– स्थानीय राजपत्रको नमूना	घरपझोङ स्थानीय राजपत्र
	– गाउँ/नगरपालिकाको कार्यसम्पादन नियमावली	नभएको
	– गाउँ/नगरपालिकाको बैठक सञ्चालन कार्यविधी	घरपझोङ गाउँ कार्यपालिकाको विषयगत समिती (कार्यसञ्चालन) सम्बन्धी कार्यविधि २०७८
भवन निर्माण तथा सडक सम्बन्ध सम्बन्धी व्यवस्था		भवन निर्माण संहिता २०७५
स्थानीय सञ्चित कोष	– गाउँ/नगरपालिकाको आर्थिक गतिविधि नियमित तथा व्यवस्थित गर्न बनेको कानून स्थानीय – सरकारको विनियोजन ऐन – सार्वजनिक खरिद नियमावली	घरपझोङ गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन २०७८ विनियोजन ऐन २०७७
आकस्मिक कोष		नभएको

(ग) नयाँ अवधारणा, नीति तथा सूचना प्रविधिको उपयोगको अवस्था

अवधारणा, नीति तथा सूचना	**हालको अवस्था**	**अब के गर्ने**
राजस्व सुधार योजना तथा राजस्व प्रक्षेपण	नबनेको	बन्ने क्रममा
आवधिक रणनीतिक योजनाहरू	बनेको	२०७८ मा स्विकति गरी

		कार्यान्व्यन गर्ने
गुरु योजनाहरू	सडक गुरु योजना	बनाउनु पर्ने
मध्यावधि खर्च संरचना	छैन	निर्माण गर्नुपर्ने
वार्षिक बजेट तर्जुमा प्रणाली	गाउँसभाबाट पारित	कार्यान्वयन गर्ने
नतिजामुखी अनुगमन प्रणालीको स्थापना	अनुगमन भइरहेका	
लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशीकरण	नीति नभएको क्षमता विकास नगरेको	बन्ने क्रममा रहेको क्षमता विकाका लागि तालिम। गोष्ठी, छलफल, अभिमुखकरण
उत्थानशीलता (आर्थिक, विपद्, निर्माण, सामाजिक आदि)	छैन	निर्माण गर्नुपर्ने
जलवायु परिवर्तन तथा कार्वन उत्सर्जन न्यूनीकरण	छैन	
निर्माण मापदण्ड तथा भवन संहिता	छैन	कार्यानवयन गर्नुपर्ने
सूचना प्रविधि तथा सफ्टवेयरहरू (सुत्र, राजस्व, घटना दर्ता, इ–विडिङ्ग आदि)	नेपाल सरकारको ऐन नियम कार्यविधि	कार्यान्वयन भइरहेका
उत्तरदायित्वका संयन्त्रहरू तथा उपयोग	संयन्त्र नभएका गुनासो सुन्ने अधिकारी , सुचा अधिकरी भएको	
फोहरमैला व्यवस्थापन	कार्यविधि नभएको	कार्यविधि बनाउनु पर्ने
आर्थिक विकास र निजी क्षेत्रसँगको साझेदारी अपाङ्गमैत्री कार्यस्थानको व्यवस्था आदि ।	सहकारी सँग साझेदारी	

अनुसुची ४: स्थानीय सरकारको विद्यमान मानव संशाधनको क्षमता लेखाजोखा फाराम (शाखागत रूपमा अनुसूची ८) (सबै शाखा र वडा कार्यालय बाट)

पदीय जिम्मेवारी	कार्यविवरण अनुसार गर्नुपर्ने मुख्य कार्यहरू	कार्यसम्पादनमा देखिएका कठिनाइहरू	विद्यमान ज्ञान, सीप र दक्षता स्वमूल्याङ्कन)			ज्ञान, सीप र दक्षता वृद्धिका लागि अपेक्षा गरिएको क्षमता विकास कार्यक्रम (विषयवस्तु)
			उच्च	मध्यम	न्यून	
वडा सचिव	घटना दर्ता, सामाजिक सुरक्षाभत्ता सम्बन्धी र पत्राचार तथासिफारिस तथा वडा कार्यालयबाट सम्पादन हुने सम्पूर्ण कार्य	घटना दर्ता ऐन, घटना दर्ता संशोधन प्रकृया र व्यवहारिक समस्या				• प्रशासनिक कार्य सम्बन्धी, योजना फस्र्यौट, अनलाई घटना दर्ता, सामाजिक सुरक्षा सुदृढिकरण सम्बन्धी तालिम, अनलाईन राजस्व सम्बन्धी तालिम • नयाँ तथा संशोधित ऐन,नियम लगायत कानुनी सचेतना तालिम, • लैगिक समानता र सामाजिक समावेशीकरणको तालिम • सेवा प्रबेश तालिम तथा सेवाकालिन तालिम
अधिकृत						• प्रशासनिक सुदृढीकरण तालिम, वार्षिक बजेट तथा योजना निर्माण सम्बन्धी, • सार्वजनिक खरीद प्रकृया सम्बन्धी • नयाँ तथा संशोधित ऐन,नियम लगायत कानुनी सचेतना तालिम, • कर्मचारी मनोवल, उत्प्रेरणा वृद्धि, तनाव व्यवस्थापन, सकारात्मक सोच,कर्मचारी आचारसंहिता सम्बन्धी तालिम • लैगिक समानता र सामाजिक समावेशीकरण क्षमता अभिवृद्धी

शाखा अधिकृत	विद्यालयकोहरुको निरीक्षण अनुगमन, तालिम संचालन, शिक्षक विद्यार्थी तथा	व्यवस्थित तरिकाले शैक्षिक सुचक तथांकहरु अद्यावधिक गर्न गाह्रो			√	• शैक्षिक योजना निर्माण, • शैक्षिक सुचक तथांकहरु अद्यावधिक सम्बन्धी • पाठ्यक्रम सम्बन्धी
	भौतिक संरचनाहरुको तथांक अद्यावधिक, शैक्षिक अभिलेखिकरण					
लेखाअधिकृत	आर्थिक प्रशासन सञ्चालन तथा व्यवस्थापन,	सेवाग्राही सचेतनाको कमीका कारण कर संकलन र कट्टीमा कठीनाइ भएको ।		मध्यम		आर्थिक प्रशासन सञ्चालन गर्ने सुत्र प्रणालीमा डे क्लोजको सिस्टम लागु गर्नुपर्ने ।
लेखापाल	कर दाखिला	स्वचालित पद्धतीको विकाशस अपेक्षाकृत नहुदा कार्यसम्पादनमा सहजता नवढेको ।				आर्थिक प्रशासन सम्वन्धी नवप्रवर्तनहरुसँग अपडेट हुनेगरी पद्धती विकास गर्नुपर्ने ।
अधिकृत छैठौ	घटना दर्ता तथा सा.सु	सा.सु हिसाव मिलान गर्ने, घटना दर्ता ऐनमा र व्यवहारिक समस्या		√		प्रशासनिक कार्य सम्बन्धी, ठेक्का सञ्चालन, लिलाम सम्बन्धी, योजना फर्स्यौट, अनलाई घटना दर्ता सम्बन्धी
एम.आई.एस अपरेटर	घटना दर्ता तथा सा.सु	सा.सु हिसाव मिलान गर्ने, घटना दर्ता ऐनमा र व्यवहारिक समस्या		√		अनलाई घटना दर्ता, सामाजिक सुरक्षा,डिजिटाईजेशन सम्बन्धी

योजना शाखा प्रमुख	गा.पा. मा संचालन हुने विकास निर्माण कार्यको संभौता देखि फरक फरक सम्मको श्रेस्ता राख्ने । योजनाको प्रगती प्रतिवेदन तयार गर्ने । योजना अनुगमन समितिको सदस्य सचिव तथा सदस्यको काम गर्ने ।	योजनाको संख्या वढी भएकालले श्रेस्ता अधयावधिक राख्न कठीनाई भएको । कोठा सागुरो भएको कारण काममा र समन्वमा कठीनाई भएको अनुसूची धेरै भएको र अधिकांशले भरेर नल्याउदा कार्य संचालन मा ढिला हुने गरेको । अनुगमन तथा मूल्याकनको नीति नभएकोले ।		मध्यम		विद्युतिय सफ्टवेयर को व्यवस्थापन हुनु पर्ने । शाखामा कार्यरत कर्मचारीहरुलाई सफ्टवेयर संचालनको तालिम दिनु पर्ने । उपभोक्ता समितिलाई समयमै योजना संचालन तथा श्रेस्ता व्यवस्थापन सम्वन्धी तालिम वार्षिक चलाउनु पर्ने ।
सहायक महिला विकास निरक्षक		जनशक्तिको कमिले कार्यालय र फिल्डको काम गर्न				GESI, बाल सरक्षण, बाल अधिकार सम्बनधी तालिम
						नयाँ नितिनमियको बारेमा अभिमुखिकरण
सिभिल इ.	गा.पाबाट हुने सम्पूर्ण प्राविधिक कार्यहरुको अनुगमन, ईष्टिमेट, मुल्यांकन, डिजाईन, सर्वेक्षण सम्बन्धी सम्पूर्ण काम	लागत अनुमान भन्दा बढी आपेक्षा भएको				बोलपत्र अहावन तालिम सार्वजनिक खरिद नियमालीबारे क्षमता अभिवृद्धी नया प्रविधिसँग सम्बन्धित तालिम तथा अभिमुखिकरण नक्सा डिजाइन तालिम दक्ष र अदक्ष जनशक्तिलाइ नया प्रविधिको तालिममा
सइ		स्थानिय सरकारको सार्वजनिक खरिद नियमाली नभएको				बोलपत्र अहावन तालिम सार्वजनिक खरिद नियमालीबारे क्षमता अभिवृद्धी नया प्रविधिसँग सम्बन्धित तालिम तथा अभिमुखिकरण
असइ						बोलपत्र अहावन तालिम सार्वजनिक खरिद नियमालीबारे क्षमता अभिवृद्धी नया प्रविधिसँग सम्बन्धित तालिम तथा अभिमुखिकरण

सूचना तथा प्र.अ.	सुचना प्रणली व्यवस्थापन	वजेट विनियोजन कमी, भौगोलिक विकटताका कारण सञ्चार प्रविधिमा कठिनाई				सेवा प्रवेश, सेवाकालिन र प्रविधिको पुनर्ताजिक तालिमको व्यवथा ।
सहायक पाचौ	सार्वजनिक खरीद सम्बन्धी सम्पूर्ण काम	खरीद ऐन नियमावली		√		जिन्सी व्यवस्थापन सफ्वेयर सम्बन्धी प्रशासनिक सुदृढीकरण तालिम, वार्षिक बजेट तथा योजना निर्माण सम्बन्धी, सार्वजनिक खरीद प्रकृया सम्बन्धी
प्रा.स	औषधी वितरण तथा पशु उपचार, कृतिम गर्भाधान, संघिय तथा प्रदेश हस्तान्तरीत कार्यक्रम सहजीकरण	ए.आई.सम्बन्धी सम्पूर्ण ज्ञान नहुनु , खरीद प्रकृया सम्बन्धी ऐन नियमावलीको सम्पूर्ण जानकारी नहुनु		√		खरीद प्रकृया सम्बन्धी तालिम
प्रा.स (कृषि)	कृषकको खेत बारीमा पुगी सेवा टेवा कार्यक्रम गर्ने, कृषि सामग्री वितरण	टेन्डर प्रक्रियाबाट खरीद कार्यमा कठिनाई		√		आई.पि.एम. सम्बन्धी, तालिम वाली संरक्षण शिविर सञ्चालन तालिम खरीद प्रकृया सम्बन्धी तालिम
अधिकृत	स्वास्थ्य शाखाको सम्पूर्ण काम			√		नेतृत्व विकास सम्बन्धी तालिम

अनुसुची ५: स्थानीय सरकारको विद्यमान मानव संशाधनको क्षमता लेखाजोखा फाराम (शाखागत रूपमा अनुसूची ९) (सबै शाखा र वडा कार्यालय बाट)

क्षमता विकासका क्षेत्र	प्रशिक्षण/ अभिमुखीकरण/ अन्तरक्रिया/ अन्य	कार्यक्रम किन आवश्यक परेको हो ?	कार्यक्रम कसका लागि (कृपया ठीक चिन्ह लगाउनु होला, एक भन्दा बढी पनि हुन सक्दछ)					अपेक्षित उपलब्धि	समय अवधि	कार्यक्रम सञ्चालनगर्न उपयुक्त महिना	लाग्ने खर्च रु	खर्च व्यहोर्ने स्रोत
			कार्यपालिका पदाधिकारी	वडा समितिका अध्यक्ष तथा	कर्मचारीहरू (कुन स्तरका	वडा कार्यालयका कर्मचारीहरू	अन्य (खुलाउने)					

				सदस्यहरू	कर्मचारी)						
स्थानीय शासन सम्बन्धी नीति, कानून र सार्वजनिक प्रशासन	प्रशिक्षण	सेवा प्रवाह तथा सार्वजनिक प्रशासनलाई प्रभावकारी बनाउन	√	√	अधिकृत	√		स्थानीय शासनसम्बन्धी नीति, कानून र सार्वजनिक प्रशासन सम्बन्धि व्यवहारिक ज्ञान	५ दिन	श्रावण, भदौ, असोज		
स्थानीय न्यायिक तथा मध्यस्थता	प्रशिक्षण	न्यायिक तथा मध्यस्थता सीप विकास	न्यायीक समिति तथा मेलमिलाप कर्ता					न्यायिक तथा मध्यस्थता सीप विकास हुने	३	श्रावण, भदौ, असोज		
नतिजामा आधारित योजना तर्जुमा र अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणाली	प्रशिक्षण	नतिजामा आधारित योजना तर्जुमा र	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन समिति	√				नतिजामा आधारित योजना तर्जुमा र अनुगमन तथा	२ दिन	कार्तिक		
		अनुगमन तथा मूल्याङ्कन तालिम						मूल्याङ्कन प्रभावकारी हुने				
भू–उपयोग नीति तर्जुमा तथा कार्यान्वयन	अभिमूखिकरण	भू–उपयोग नीति तर्जुमा तथा कार्यान्वयनमा तदारुकता	√	√	√	√			१ दिन			
भवन संहिता	अभिमूखिकरण	√	√	√	√	√	सरोकारवाला		१ दिन			
कार्यालय व्यवस्थापन तथा अभिलेख प्रणाली	तालिम	कार्यालय व्यवस्थापन तथा अभिलेख व्यवस्थापन तालिम	√	√	√	√		कार्यालय व्यवस्थापन तथा अभिलेख व्यवस्थापन प्रभावकारी हुने	३ दिन			

सार्वजनिक र सामाजिक उत्तरदायित्व जवाफदेहिताका अवधारणा, औजारहरू र उपयोग सीप	प्रशिक्षण	सार्वजनिक र सामाजिक उत्तरदायित्व जवाफदेहिताका अवधारणा, औजारहरू र उपयोग सीप तालिम	√	√	√	√		सार्वजनिक र सामाजिक उत्तरदायित्व जवाफदेहिताका अवधारणा, औजारहरू र उपयोग गरी सुशासन कायम हुने	३ दिन			
लैंगिक समानता र सामाजिक समावेशीकरण	प्रशिक्षण	लैंगिक समानता र सामाजिक समावेशीकरण तालिम	√	√	√	√		योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन र सेवा प्रवाह लैंससास मैत्री हुने	५ दिन			
सूचना तथा ज्ञान व्यवस्थापन (Information & Knowledge Management)	प्रशिक्षण	सूचना तथा ज्ञान व्यवस्थापन तालिम			√	√		सूचना तथा ज्ञान व्यवस्थापन प्रभावकारी भई सेवा प्रवाहमा चुस्तता रहने	५ दिन			
नेतृत्व सीप, Team Building, द्वन्द व्यवस्थापन	प्रशिक्षण	नेतृत्व सीप, Team Building, द्वन्द व्यवस्थापन तालिम	√	√	√	√		कुशल नेतृत्व प्रभावकारी Team work र दिगो द्वन्द व्यवस्थापन हुने	५ दिन			
स्थानीय परिप्रेक्ष्यसँग सम्बन्धित विषयहरू जस्तैः पूर्ण खोप, सरसफाइ, साक्षर, बालविवाह, घटना दर्ता, र नियन्त्रणमुखी कार्य जस्तैः छुवाछुत, भेदभाव, दाइजो, छाउपडी, बोक्सी, आदि	अन्तरकृया	स्थानीय परिप्रेक्ष्यसँग सम्बन्धित विषयहरूमा अन्तरकृया	√	√	√	√	राजनितिक दल, पत्रकार, सामुदायिक संस्था, टोल विकास संस्था र अन्य सरोकारवाला	स्थानीय परिप्रेक्ष्यसँग सम्बन्धित विषयहरू तथा सवालहरुको प्रभावकारी संबोधन हुने	१ /१ दिन			

सकारात्मक सोच appreciative Inquiry)	प्रशिक्षण	प्रशंसनिय खोज appreciative Inquiry) तालिम	√	√	√	√	राजनितिक दल, पत्रकार, सामुदायिक संस्था, टोल विकास संस्था र अन्य सरोकारवाला	कार्यालय व्यबस्थापन, सेवा प्रवाह, योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन, संरक्षण लगाएतका क्षत्रहरुमा प्रभावकारिता आउने	५ दिन			
लेखा व्यवस्थापन, आन्तरिक लेखापरीक्षण, बेरूजु फछ्र्यौट	तालिम	लेखा व्यवस्थापन, आन्तरिक लेखापरीक्षण, बेरूजु फछ्र्यौट तालिम			लेखा शाखाका कर्मचारी	वडा सचिव		कुशल लेखा व्यवस्थापन हुने तथा बेरूजु फछ्र्यौट प्रभावकारी हुने	५ दिन			
सार्वजनिक खरीद व्यवस्थापन	तलिम	सार्वजनिक खरीद व्यवस्थापन तालिम			लेखा र जिन्सी शाखाका कर्मचारी	वडा सचिव		सार्वजनिक खरीद व्यवस्थापन प्रभावकारी हुने	३ दिन			
सार्वजनिक समारोह व्यवस्थापनः अतिथी व्यवस्थापन, उद्घोषण, ..)	तलिम	सार्वजनिक समारोह व्यवस्थापनः अतिथी व्यवस्थापन, उद्घोषण तालिम			प्रशासन शाखाका नासु तथा अधिकृत तहका कर्मचरी	वडा सचिव		सार्वजनिक समारोह व्यवस्थापनः अतिथी व्यवस्थापन, उद्घोषण प्रभावकारी हुने	३ दिन			
अनुगमन, मूल्यांकन, प्रतिवेदन	तलिम	प्रतिवेदन लेखन तालिम			√	√	पालिका तथा वडा स्तरिय अनुगमन, मूल्यांकन समितिका सदस्यहरु	सबै प्रकारका प्रतिवेदनहरु	५ दिन			

जनसम्पर्क तथा संवाद शैली (Community Relations & Negotiation Skills) सूचना प्रविधि (Computer Skills, Email, internet navigation, website)	प्रशिक्षण	जनसम्पर्क तथा संवाद शैली (Community Relations & Negotiation Skills) तालिम	√	√	√	√		जनसम्पर्क तथा संवाद शैली (Community Relations & Negotiation Skills) प्रभावकारी हुने	४ दिन			
अन्य	प्रशिक्षण	स्थानीय तहको योजना तर्जुमा तालिम	√	√	√	√		स्थानीय तहको योजना तर्जुमा प्रकृया सहभागिता मूलक र विधि सम्मत हुने	३ दिन			
	प्रशिक्षण	दिगो विकास लक्ष्यको स्थानीयकरण तालिम	√	√	√	√		स्थानीय तहको योजनामा दिगो विकास लक्ष्यको स्थानीयकरण हुने	५ दिन			
फोहोर मैला तथा वातावरण व्यवस्थापन	तालिम	फोहोर मैला तथा वातावरण व्यवस्थापन	√	√	√	√	अन्य सरोकारवाला	फोहोर मैला तथा वातावरण व्यवस्थापन सहज हुने	३ दिन			